

Управління культури, національностей, релігій та туризму
Хмельницької обласної державної адміністрації

Хмельницька міська організація
Національної спілки краєзнавців України

Хмельницька обласна
універсальна наукова бібліотека

Календар

знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2017 рік

Рекомендаційний бібліографічний довідник

Хмельницький
2016

ББК 92.5 (4УКР-4ХМЕ)
К 17

Календар знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини на 2017 рік: реком. бібліогр. довід. / Упр. культури, національностей, релігій та туризму Хмельниц. облдержадмін.; Хмельниц. міська орг. НСК України, Хмельниц. обл. універ. наук. б-ка. – Хмельницький: ПП Заколотний М.І. – 2016. – 220 с.

Друкується за рішенням Науково-редакційної ради Хмельницької ОУНБ, протокол № 10 від 02.11. 2016 р.

Укладачі: *Мельник В.О.,
Грицишина О.О.*

Редактори: *Синиця Н.М., Маковська В.В.,
Марчак Т.Ф.*

Відповідальна за випуск: *Синиця Н.М.*

На обкладинці фото: М. Г. Смотрицького, І.І. Огієнка,
М.Н. Магери, М.В. Гнатюка.

© Автори статей, 2016
© Хмельниц. ОУНБ, 2016

Від укладачів

Шановні користувачі!

Пропонуємо вашій увазі черговий випуск «Календаря знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини».

Його мета – надати довідковий матеріал про пам'ятні дати історії, соціально-економічного, культурного, літературного життя області у 2017 році, ювілеї уродженців та визначних діячів, життєво і творчо пов'язаних з Хмельниччиною, які прославили і прославляють наш край як в Україні, так і за її межами.

Традиційно видання складається з двох розділів: хронологічного переліку дат і розширених текстових довідок з бібліографічними списками.

У першому розділі спочатку подаються події, точна дата яких не встановлена. Далі – дати за місяцями і числами.

Для зручності користування у кінці видання подається іменний покажчик ювілярів та відомості про авторів історичних та біографічних довідок.

До написання текстових довідок залучалися науковці, краєзнавці, письменники, мистецтвознавці, освітяни. Важливим моментом є те, що у виданні подано відомості про нові події і ювілеї, не повторюючи дат попередніх років.

Звертаємо увагу користувачів, що текстова база розширена за рахунок посилянй у хронологічному переліку на календарі попередніх років.

Текстові довідки подаються в авторській редакції, бібліографічні списки – у логічній послідовності.

Видання розраховане на працівників культурно-освітніх установ, науковців, краєзнавців, журналістів, студентську та учнівську молодь, які цікавляться минулим та сьогоденням Хмельниччини.

Більш повну інформацію про ювілейні дати можна отримати у відділі краєзнавства ХОУНБ.

Висловлюємо щире подяку всім, хто надав інформацію до Календаря і сподіваємось на подальшу співпрацю.

Свої пропозиції і зауваження надсилайте за адресою:

29000, Хмельницький, вул. Героїв Майдану, 28,

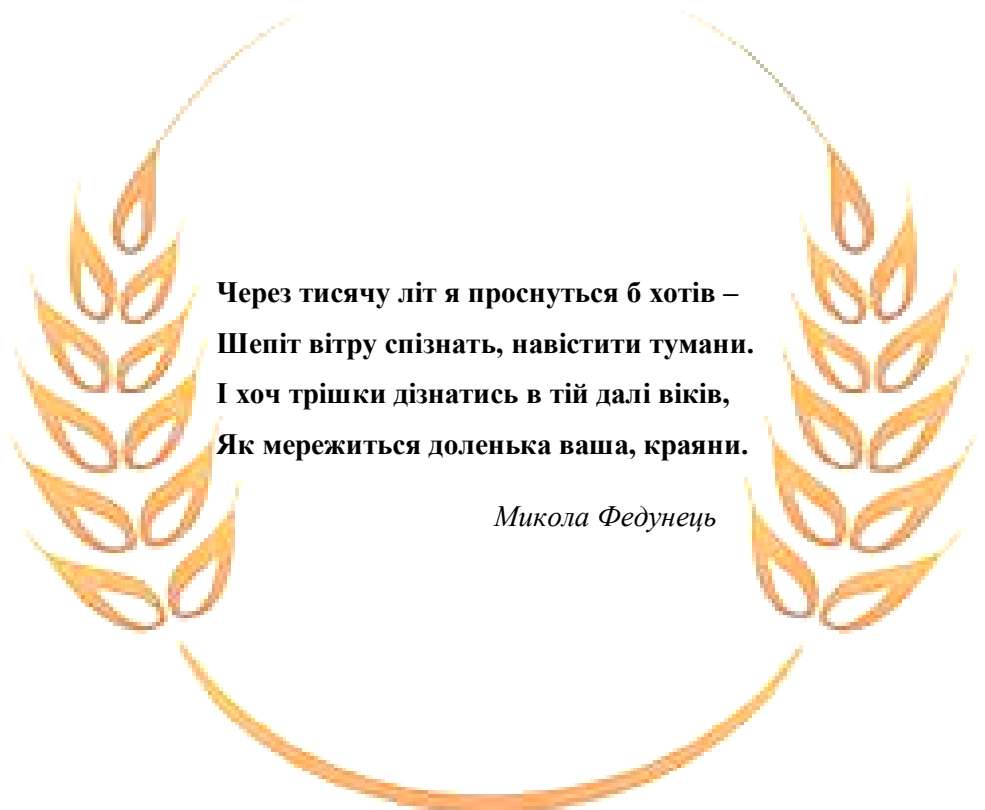
тел./факс: (0382) 79-47-31, тел.: 65-80-84

Обласна універсальна наукова бібліотека,

відділ краєзнавства.

library@ounb.km.ua

Знаменні і пам'ятні дати

**Через тисячу літ я проснуться б хотів –
Шепіт вітру спізнати, навістити тумани.
І хоч трішки дізнатись в тій далі віків,
Як мережитья доленька ваша, країни.**

Микола Федунець

У 2017 році виповнюється

- 890** років з часу першої згадки про Ізяслав (1127).
- 865** років з часу першої писемної згадки про Тихомль (Тихомель), нині Білогірського р-ну (1152).
- 655** років тому русько-литовська армія Великого князя Литовського Ольгерда в битві на Синіх Водах розгромила об'єднані сили татарських орд. Поділля та Кам'янець були передані Ольгердом у володіння князів Коріатовичів. Початок литовського періоду на Поділлі (1362);
- * з часу першої писемної згадки про Бакотський скельно-печерний монастир.
- 625** років з часу першої документальної згадки про Городок (1392);
- з часу першої згадки про села Супрунківці та Вільховець Кам'янець-Подільського району (1392).
- 605** років з часу першої згадки про с. Думанів Кам'янець-Подільського району (1412).
- 595** років з часу першої згадки про села Руда та Гаврилівці Кам'янець-Подільського району (1422).
- 575** років з часу першої згадки про села: Ожигівці Волочиського району, Щербівці Новоушицького району та П'ятничани Чемеровецького району (1442).
- 555** років з часу першої писемної згадки про с. Кузьмин Красилівського району та с. Кунів Ізяславського району (1462).

- 540** років з часу першої згадки про с. Порохня Волочиського району (1477).
- 535** років з часу першої згадки про с. Маків Дунаєвецького району (1482).
- 520** років з часу першої документальної згадки про села: Дубище, Цеценівка (нині – Дружне), Кульчини, Чернелівка Красилівського району (1497).
- 505** років з часу першої згадки про с. Ластівці Кам'янець-Подільського району (1512).
- 500** років з часу першої згадки про села: Западинці, Кошелівка, Яворівці, Кульчинки, Чепелівка, Велика Клітна, Глібки, Вереміївка Красилівського району (1517);
- з часу надання містечкам Красилову та Кузьмину великокнязівських привілеїв на магдебурзьке право;
 - з часу першої згадки про с. Миролюбне Старокостянтинівського району.
- 485** років з часу першої згадки про с. Привороття Кам'янець-Подільського району (1532).
- 480** років з часу першої документальної згадки про с. Цибулівка Кам'янець-Подільського району (1537).
- 475** років з часу першої згадки про Нетішин (1542);
- з часу першої згадки про села: Морозів Дунаєвецького району, Савинці Ярмолинецького району.
- 465** років з часу першої згадки про с. Тарнорудка Волочиського району (1552).

- 460** років з часу першої згадки про села: Яблунівка, Шийнці Деражнянського району, Криничани Дунаєвецького району (1557).
- 455** років з часу першої згадки про села: Кур'янки та Шимківці Білогірського району, с. Михнівка Теофіпольського району (1562).
- 445** років з часу першої згадки про села: Кривовілька, Борщівка, Василівка, Троянівка, Строки Теофіпольського району (1572);
- з дня народження Мелетія Герасимовича Смотрицького (близько 1572–1634; *за іншими джерелами дати народження – 1577, 1578, 1579*) – письменника-полеміста, філолога, церковного, культурного і освітянського діяча. Народився у с. Смотрич Дунаєвецького району.
- 440** років з часу першої документальної згадки про села: Хоняків, Великий Скнит, Рівки, Малий Скнит Славутського району (1577);
- з часу надання магдебурзького права Базалії Теофіпольського району.
- 430** років з часу першої згадки про села: Сутківці Ярмолинецького району, Гуків Чемеровецького району (1587).
- 425** років з часу надання польським королем Сигізмундом III Дунаївцям магдебурзького права.
- 415** років з часу першої згадки про села: Понора, Ганнопіль, Глинники, Головлі, Кривин, Улашанівка Славутського району, Клепачі, Переросле Білогірського району (1602).

- 410** років з часу першої згадки про с. Китайгород Кам'янець-Подільського району (1607).
- 395** років з дня народження та 360 років з часу смерті Пьотра Потоцького (1622-1657) – військового діяча, Подільського генерального старости, коменданта Кам'янецької фортеці. Похований у м. Кам'янець-Подільський.
- 365** років з часу першої писемної згадки про с. Гоголі Виньковецького району (1652).
- 335** років з дня народження Павла-Кароля Сангушка (1682-1750) – благодійника, мецената, володаря повітових містечок Антоніни, Слаута, Заслав.
- 275** років з дня народження архієпископа Іоаннікія (1742-1819) – першого ієрарха Подолії. Народився у м. Полонне.
- 255** років з дня народження Макклера Діонісія (Міклера, Мак Клера; 1762-1853) – майстра паркового мистецтва, засновника близько 50 великих парків, переважно на Поділлі і Волині.
- 240** років з дня народження Северина Маліновського (1777-1850) – актора, режисера, директора Кам'янець-Подільського театру. Належав до найвидатніших акторів польських провінційних труп. Похований у м. Кам'янець-Подільський.
- 235** років з часу першої писемної згадки про с. Канівка Волочиського р-ну (1782).
- 230** років тому почали діяти папірні у селищі Понінка Полонського району та у селі Снітівка Летичівського району (1787).

- 220** років з часу створення у м. Кам'янець-Подільський лікарської управи як органу нагляду за військовими госпіталями (1797).
- 215** років з часу заснування друкарні в Миньківцях Дунаєвського району (1802);
- з дня народження Павла Хомича Дунцова-Вигодовського (1802-1881) – декабриста, публіциста. Народився у с. Ружична, нині у складі м. Хмельницький.
- 175** років з дня народження Миколи Івановича Яворовського (1842-1919) – відомого поділезнавця, історика, етнографа, фольклориста, члена Подільського історико-археологічного товариства (1842);
- з дня народження, 110 років з дня смерті Якіма Олексійовича Олесницького (1842-1907) – письменника, доктора теології, професора Київської духовної академії. Народився у смт Теофіполь.
- 170** років з часу перебування Ференца (Адамовича) Ліста (1811-1886) – угорського композитора, піаніста, диригента, педагога в Україні і на Поділлі. У містечку Чорний Острів він завершив писати і вперше виконав всесвітньо відому рапсодію № 2 (1847);
- з часу заснування Красилівського цукрового заводу (1847).
- 150** років з дня народження Володимира Миколайовича Гогоцького (1867-1904) – лікаря, акушер-оператора Кам'янець-Подільської губернської лікарні, члена Товариства подільських лікарів, директора міської сповивальної школи, керівника безоплатної лікарні для бідних при Людинолюдному товаристві.

- 145** років з часу запуску першої броварні (пивзаводу) у Кам'янці-Подільському (1872);
- з часу створення Комітету для історико-статистичного опису Подільської губернії у Кам'янці-Подільському.
- 140** років з часу формування Подільського полку, який брав участь у зимовому переході через Балкани і прославився під час Шипкінської оборони (російсько-турецька війна 1877-1878);
- з дня народження Віктора Леонідовича Масляникова (1877-1944) – українського живописця. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
 - з дня народження Харитона Михайловича Лебідь-Юрчика (1877-1945) – вченого-економіста, державного діяча, директора Державної скарбниці УНР, приват-доцента Кам'янець-Подільського державного університету (1919). З 1921 р. – в еміграції.
- 135** років з часу заснування школи у с. Браїлівка Новоушицького району (1882).
- 130** років з дня народження Сергія Платоновича Сингалевича (1887-1954) – історика, педагога, доктора історичних наук, професора, першого ректора (Казанського) Східного педагогічного інституту. Народився у м. Красилів.
- 125** років тому почав діяти борошномольний млин у Проскурові, нині ВАТ «Хмельницький комбінат хлібопродуктів» (1892);
- з часу відкриття першого театру у Проскурові. Власник театру Б. Шильман;

- з дня народження Сидора Карповича Королюка (1892 – 1983) кандидата економічних наук, доцента, ректора Кіровоградського державного педагогічного інституту (1936-1952), нині Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка. Народився у с. Ординці Теофіпольського району.
- 120** років з дня народження Василя Гарби (1897-?) – письменника української діаспори. Народився у с. Тимків Новоушицького району;
- з часу першого перепису населення у Подільській губернії (1897).
- 115** років з дня народження Тетяни Йосипівни Горячок (1902-1993) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Летава Чемеровецького району.
- 110** років з дня народження Бориса Адольфовича Колесси (1907-1940) – Героя Радянського Союзу. Народився у м. Старокостянтинів;
- з дня народження Миколи Антоновича Ярчевського (1907-1965) – повного кавалера ордена Слави. Народився у с. Глибочок Новоушицького району;
 - з дня народження Володимира Степановича Константинова (1907-1940) – живописця, графіка, кераміста. Народився у м. Красилів.
- 105** років з дня народження Андрія Йосиповича Андрієвського (1912-1972) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Пилипи Городоцького району;

- з часу введення у м. Кам'янець-Подільський централізованого водопостачання;
 - з часу побудови у м. Кам'янець-Подільський першої в області електростанції.
- 95** років з дня народження Георгія Липницького (1922-1989) – учасника італійського антифашистського руху Опору, бійця югославської армії, педагога. Народився у смт Теофіполь;
- з дня народження Івана Яковича Сторожука (1922-1975) – партійного і державного діяча. У 1970-1975 рр. – секретар Хмельницького обкому компартії України. Народився у с. Коров'є Теофіпольського району;
 - з дня народження Івана Арсентійовича Гайдайчука – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Чернява Волочиського району;
 - з часу заснування першої бібліотеки у Красилові, нині центральна районна бібліотека (1922);
 - з часу заснування школи-інтернату у с. Головчинці Летичівського району.
- 90** років з часу відкриття у Проскурові першого стадіону (1927);
- з часу заснування Новоушицького плодоконсервного заводу, нині ВАТ «Новоушицький консервний завод».
- 85** років з часу голодомору в Україні (1932–1933), який практично охопив всю територію Поділля, всі села Хмельниччини;

- з часу заснування Кам'янець-Подільського комбінату хлібопродуктів (1932);
 - з часу заснування у м. Кам'янець-Подільський машинотракторної станції, нині ПАТ «Кам'янець-Подільський автоагрегат»;
 - з часу заснування Красилівського машинобудівного заводу.
- 80** років з часу відкриття у м. Хмельницький Палацу піонерів, нині Хмельницький Палац творчості дітей та юнацтва (1937);
- з часу відкриття «Російської чоловічої школи № 6», нині Хмельницька ЗОШ № 6.
- 75** років з часу трагедії: розстрілу фашистами євреїв (у Волочиську – серпень; у Деражні – вересень; у Ярмолинцях – жовтень) (1942).
- 70** років з часу зародження газифікації області та встановлення перших 50-ти газобалонних установок у м. Проскурів (1947);
- з дня відкриття Славутської швейної фабрики, нині ПАТ «Горинь»;
 - з часу заснування обласної екскурсійно-туристської станції, нині Хмельницький обласний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді.
- 65** років з часу заснування Білогірської центральної районної бібліотеки (1952);
- з часу відкриття у Проскуріві нового залізничного вокзалу.

- 60** років з часу заснування на базі Кам'янець-Подільської торговельно-кооперативної школи торгово-кооперативного технікуму, нині Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (1957);
- з часу введення в дію Городоцького молококонсервного комбінату, нині ТОВ «Городокконсервмолоко».
- 55** років з часу відкриття Хмельницької спеціалізованої ЗОШ № 8 (1962).
- 20** років з часу заснування музею Комітету поріднених міст та міжнародних зв'язків. Діє у Народному домі «Просвіта» у м. Хмельницький (1997);
- з часу створення Славутського телебачення, нині ТОВ ДП «Контакт-Славути».

Січень

85 років з часу виходу першого номера Віньковецької районної газети «Сільські новини» (1932).

- 1*** 225 років з часу виголошення Ігнацієм Мархоцьким конституції «Миньковецької держави» – суспільно-економічного феномену рубежу XVIII-XIX ст. Нині Миньківці, село Дунаєвського району (1792);
- 155 років з часу виходу першого номера часопису «Подольские епархиальные ведомости» (1862-1905). *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*
 - 95 років з дня народження Григорія Сергійовича Чесака (1922-1987) – Героя Радянського Союзу, визволителя м. Волочиськ;

- 90 років з дня народження Веніаміна Володимировича Кушніра (1927-1992) – художника станкового живопису та монументально-декоративного мистецтва. Народився у м. Дунаївці;
- 90 років з дня народження Володимира Леонтійовича Зеляка (1927-2011) – лікаря-патологоанатома, доктора медичних наук, професора Івано-Франківського медичного університету (від 1962 р.). Народився у с. Турчинці Городоцького району;
- 80 років з дня народження Владислава Володимировича Дацюка – українського юриста, дійсного державного радника юстиції, генерального прокурора України (1993-1995 рр.). Народився у с. Добрин Ізяславського району;
- 70 років з дня народження Віталія Івановича Паламарчука – медика, заслуженого лікаря України, кандидата медичних наук, головного терапевта Хмельницької області (1980-2013). Народився у с. Мануїльське Теофіпольського району;
- 65 років з дня народження Володимира Андрійовича Дмитрика – поета, прозаїка, члена Національної спілки журналістів України, упорядника та редактора багатьох літературних альманахів та антологій Хмельниччини. Народився у с. Тернавка Ізяславського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
- 65 років з дня народження Наталії Олексіївни Урсу – фахівця в галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, доктора мистецтвознавства, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка.

- 2 25 років з часу заснування у Кам'янці-Подільському другої в Україні і першої на Поділлі дитячої хорової школи. Ініціатор створення і перший директор закладу – Іван Михайлович Нетеча.
- 3 70 років з дня народження Миколи Васильовича Хоружого – лікаря, поета, члена Хмельницької міської літературної спілки «Поділля», рекордсмена Хмельницької області зі стрибків у висоту, факелоносця естафети Олімпійського вогню 1980 р.;
- * 70 років з дня народження Володимира Михайловича Гоняка – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, заслуженого тренера України, почесного громадянина м. Старокостянтинів. Народився у с. Драчі Старокостянтинівського району;
 - 60 років з дня народження Галини Йосипівни Фурманчук – організатора культурного і мистецького життя краю, заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. П. Бучинського. Народилася у с. Пашуки Славутського району.
- 4 180 років з дня народження Павла Гнатовича Житецького (1837-1911) – літературознавця, член-кореспондента Петербурзької АН. Протягом 1864-1867 років викладав російську мову та літературу у Кам'янець-Подільській чоловічій гімназії;
- 55 років з дня народження Володимира Анатолійовича Федорчука – фахівця в галузі інформатики, доктора технічних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народився у с. Параївка Кам'янець-Подільського району.

- 5 65 років з дня народження Неллі Миколаївни Павлової – графіка, живописця, члена Національної спілки художників України. Життєво і творчо пов’язана з м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*.
- 7 95 років з дня народження Наталії Савеліївни Говорун (1922-1987) – заслуженого лікаря УРСР, кавалера ордена Червоної Зірки, головного лікаря Полонської районної лікарні (1957-1984);
- * 90 років з дня народження Феодосія (Ігоря Івановича Процюка; 1927-2016) – українського релігійного діяча, доктора богослов’я, митрополита Омського і Тарського. Служив настоятелем церкви Різдва Богородиці у с. Кузьмин Красилівського району, настоятелем Миколаївського храму і Покровської церкви у м. Кам’янець-Подільський.
- 8 80 років з дня народження Галини Денисівни Гуменюк – вченого-зоотехніка, доктора сільськогосподарських наук, професора, лауреата Державної премії УРСР в галузі науки і техніки. Народилася у с. Степанівка Чемеровецького району;
- 65 років з дня народження Валентини Василівни Стадник – вченого-економіста, доктора економічних наук, професора Хмельницького національного університету.
- 10 75 років з дня народження Миколи Антоновича Мачківського – письменника, члена обласної організації Національної спілки письменників України, лауреата Міжнародної літературної премії ім. І. Кошелівця, обласних премій ім. М. Годованця та ім. В. Буласька. Народився у с. Хоросток Славутського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»)*.

- 11** 95 років з дня народження Марії Миколаївни Ченаш (1922-2015) – члена Проскурівської окружної підпільно-партизанської організації. Народилася у м. Проскурів.
- 13** 70 років з дня народження Едуарда Євстафійовича Кульчицького – управління, педагога, заслуженого працівника освіти України, заслуженого діяча науки і техніки України. У 2002-2006 рр. – голова Кам’янець-Подільської райради. Народився у с. Кульчийці Кам’янець-Подільського району.
- 14** 120 років з дня народження Івана Юліановича Кулика (1897-1937) – українського поета, журналіста, громадського діяча. Протягом 1921–1922 років працював редактором газети «Червона правда» у м. Кам’янець-Подільський. (*Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»*);
- 25 років з часу освячення та першого богослужіння у новозбудованому Свято-Покровському кафедральному соборі м. Хмельницький (1992).
- 15** 135 років з дня народження Івана Івановича Огієнка (митрополита Іларіона, 1882-1972) – відомого українського вченого-мовознавця, літературознавця, публіциста, педагога, політичного і церковного діяча, першого ректора Кам’янець-Подільського державного українського університету, нині Кам’янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка;
- 85 років з часу виходу першого номера Деражнянської районної газети «За соціалістичну перебудову», нині «Вісник Деражнянщини» (1932);
 - 70 років з дня народження Миколи Михайловича Суховерхого – прозаїка, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Писарівка Волочиського району.

- 16** 80 років з дня народження Леоніда Васильовича Кравчука – вченого в галузі міцності матеріалів, доктора технічних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Красилів;
- 65 років з дня народження Анатолія Яковича Ротмана – фахівця в галузі геології, доктора геолого-мінералогічних наук, професора, академіка Російської академії природничих наук. Народився у с. Велика Клітна Красилівського району.
- 17** 100 років з дня народження Євгена Олександровича Ківільші (1917-1982) – медика-хірурга, заслуженого лікаря України, одного з організаторів ЛОР-служби на Поділлі, учасника Нюрнберзького процесу. З 1946 р. жив і працював у Кам'янці-Подільському. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 20 *** 65 років з дня народження Олександра Івановича Гуменчука – живописця, дизайнера, педагога, заслуженого художника України, члена Національної спілки художників України, одного з розробників музею «Пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр.» у Державному історико-культурному заповіднику «Межибіж».
- 21** 120 років з дня народження Євгена Йосиповича Михальського (1897-1937) – поета-перекладача. Народився у смт Летичів;
- 55 років з дня народження Неоніли Ігорівни Косницької – живописця, графіка, викладача, члена Національної спілки художників України. Народилася у с. Богданівці Деражнянського району.
- 22** 115 років з дня народження Сіми Мирона (1902–1999) – єврейського живописця і графіка. Народився у м. Проскурів.

- 24** 100 років з дня народження Степана Семеновича Захарчука (1917-1997) – акушер-гінеколога, доктора медичних наук, професора. Працював у Львівському науково-дослідному інституті педіатрії, нині Інститут спадкової патології АМН України. Народився у м. Шепетівка;
- 75 років з дня народження Ольги Захарівни Лихогляд – поетеси, члена Хмельницької міської літературної спілки «Поділля», голови об'єднання жінок-літераторів «Лесина пісня». *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*
 - 55 років з дня народження Вадима Владиславовича Мендерецького – доктора педагогічних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народився у с. Довжок Кам'янець-Подільського району.
- 28** 80 років з дня народження Броніслава Францовича Жухевича (1937-2015) – поета, члена Хмельницької літературної спілки «Поділля». Народився у с. Немиринці Городоцького району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
- 75 років з дня народження Василя Степановича Горбатюка – генерал-полковника, колишнього заступника голови Служби безпеки України. Народився у с. Митинці Красилівського району;
 - * 75 років з дня народження Віталія Васильовича Яремчука – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, педагога, заслуженого тренера СРСР, заслуженого тренера УРСР, заслуженого працівника фізичної культури і спорту, доцента Хмельницького національного університету.
- 31** 95 років з часу смерті Костя Григоровича Солухи (1861-1922) – лікаря, громадського діяча, першого голови подільської «Просвіти» (1905-1917);

- 75 років з дня народження Федора Івановича Куркчі – художника-кераміста, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України. У 1965-2000 рр. жив і працював у м. Хмельницький.

Лютий

- 1 65 років з дня народження Івана Ярославовича Рожка – заслуженого діяча мистецтв України, лауреата обласних премій ім. Т. Г. Шевченка, ім. Я. Гальчевського та «Корчагінець», міської премії ім. Б. Хмельницького, головного режисера Хмельницької обласної філармонії (1989-2013).
 - 2 120 років з дня народження Євгена Филімоновича Маланюка (1897-1968) – українського поета, критика, публіциста. У роки війни перебував на Поділлі;
- 80 років з дня народження Ігоря Івановича Музичка – фахівця у сфері розробки нафтогазових родовищ, академіка Української нафтогазової академії, поета. Народився у с. Базалія Теофіпольського району;
 - 75 років з дня народження Віталія Казимировича Казимирка – лікаря-терапевта, доктора медичних наук, професора Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика. Народився у с. Летава Чемеровецького району.
 - 5 115 років з дня народження Миколи Антоновича Чирського (1902-1942) – поета, драматурга, театрального діяча. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
 - 80 років з дня народження Никанора Миколайовича Дубицького – прозаїка, гумориста, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Ніверка Кам'янець-Подільського району;

- 70 років з дня народження Петра Івановича Каленюка – доктора фізико-математичних наук, професора Національного університету «Львівська політехніка». Народився у с. Шмирки Волочиського району;
 - 65 років з дня народження Івана Тимофійовича Пустового – композитора, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка. Народився у с. Тополівка Виньковецького району.
- 7 *** 95 років з дня народження Василя Олександровича Жабенка (1922-2011) – фахівця в галузі фізичної культури і спорту, педагога, першого в області заслуженого тренера УРСР з легкої атлетики. У 1954-1982 рр. – завідувач кафедри легкої атлетики і спортивних ігор Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.
- 8** 135 років з дня народження Федора Олександровича Колодія (1872-1919) – військовика, генерал-хорунжого армії УНР, командувача 2-го Подільського корпусу армії УНР. Українізував декілька підрозділів російської армії. Похований у м. Кам'янець-Подільський;
- 65 років з дня народження Василя Корнійовича Шуляка (1952-2014) – управління, академіка Української технологічної академії, заслуженого працівника сільського господарства України, мецената. Народився у с. Лютарівка Теофіпольського району.
- 9 *** 80 років з дня народження Аркадія Гнатовича Гаєвського (1937-2009) – композитора, педагога, художника, відмінника народної освіти, викладача Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;
- 80 років з дня народження Бориса Овсійовича Рехтмана – лікаря-гематолога, завідувача відділенням гематології Хмельницької обласної лікарні, обласного гематолога. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 10** 95 років з дня народження Петра Яковича Конопелька (1922-1997) – ветеринарного лікаря, доктора ветеринарних наук, професора Вітебського ветеринарного інституту, заслуженого працівника вищої школи Білорусії. Народився у с. Гнатки Старокостянтинівського району;
- 80 років з дня народження Анатолія Федоровича Бобра (1937-2014) – генетика-селекціонера, доктора біологічних наук, професора. Народився у с. Вовкотруби Смотрицького району Кам'янець-Подільської області, нині с. Діброва Чемеровецького району;
 - * 55 років з дня народження Автанділа Симоновича Гігаурі – художника, скульптора, члена Національної спілки художників України, автора пам'ятника «Героям і жертвам Чорнобиля» у м. Хмельницький та пам'ятного знаку жертвам репресій та голодомору у м. Дунаївці.
- 12** 165 років з дня народження Петра Миколайовича Бучинського (1852-1927) – біолога, доктора зоології, професора, президента Новоросійського товариства дослідників природи, ректора Кам'янець-Подільського інституту народної освіти (1922-1923), нині Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка. Народився у с. Довжок Кам'янець-Подільського району;
- 100 років з дня народження Василя Йосиповича Левицького (1917-1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Ожарівка Старосинявського району;
 - 85 років з дня народження Никифора Миколайовича Шунди – вченого, педагога, доктора фізико-математичних наук, професора, ректора Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського (1976-2003 рр.). Народився у с. Ординці Теофіпольського району;

- 80 років з дня смерті Тадея Денисовича Ганицького (1844-1937) – українського скрипаля, педагога, композитора. У 1903 році у Кам'янці-Подільському відкрив музичну школу, створив симфонічний оркестр.
- 15** 100 років з дня народження Уляни Данилівни Гули (1917-2000) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Ружичанка Хмельницького району.
- 16** 75 років з дня народження Едуарда Рудольфовича Ермантраута – вченого-агронома, доктора сільсько-господарських наук. Працював у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті (1969-1995).
- 17** 140 років з дня народження Всеволода Андрійовича Чаговця (1877-1950) – українського театрознавця, журналіста. Народився у м. Старокостянтинів. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 18 *** 105 років з дня народження Станіслава Адольфовича Кшановського (1912-1990) – терапевта та фтизіатра, доктора медичних наук, професора, заслуженого лікаря України, головного лікаря обласного дитячого протитуберкульозного санаторію у с. Маліївці Дунаєвецького району (1945-1958), головного фтизіатра України. Народився у с. Підлісний Мукарів, нині Дунаєвецького району;
- 55 років з дня народження Олега Юрійовича Жарія – фахівця в галузі механіки, доктора фізико-математичних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 19** 210 років з дня народження Наполеона Орди (1807-1883) – художника, піаніста, композитора, автора майже 70 малюнків мастків Поділля;

- 110 років з дня народження Володимира Миколайовича Дутова (1907-1991) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Покасівка, нині у складі смт Лeticів.
- 20** 85 років з дня народження Івана Івановича Назаренка (1932-2007) – вченого з питань ґрунтознавства, доктора сільськогосподарських наук, професора. З 1984 року працював у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті, нині Подільська державна аграрно-технічна академія.
- 23** 95 років з дня народження Петра Михайловича Лернера – медика-епідеміолога, доктора медичних наук, професора, письменника, заслуженого лікаря Узбецької РСР, заслуженого діяча науки Узбецької РСР. Народився у м. Шепетівка;
- 70 років з дня народження Віталія Феодосійовича Бардаченка – фахівця у галузі електронно-обчислювальних систем автоматики та зв'язку, доктора технічних наук, професора, директора Центру таймерного обчислювання систем Інституту кібернетики НАН України. Народився у м. Проскурів;
 - 50 років з дня народження Мар'яни Миколаївни Комариці – літературознавця, доктора філологічних наук, професора Львівського національного університету ім. І. Франка. Народилася у м. Хмельницький.
- 24** 100 років з дня народження Тетяни Нилівни Яблонської (1917-2005) – живописця, Героя України, народного художника СРСР, дійсного члена АМ СРСР, професора, лауреата Державних премій СРСР, лауреата Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка. Творчо пов'язана з Хмельниччиною. В 1949 році у с. Летава Чемеровецького району написала відому картину «Хліб».

- 25 80 років з дня народження Володимира Івановича Блюсюка – архітектора, члена Спілки архітекторів України, автора багатьох архітектурних форм, пам’ятників, храмів, культурних комплексів. Народився у с. Святець Теофіпольського району;
- 40 років з часу заснування Хмельницької обласної бібліотеки для юнацтва (1977). (*Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»*).
- 26 * 60 років з дня народження Володимира Григоровича Байдича – історика, кандидата історичних наук, директора Хмельницького обласного архіву. Народився у с. Кузьмин Красилівського району.
- 27 * 80 років з дня народження Валентини Михайлівни Петрицької – фахівця в галузі бібліотечної справи, педагога, відмінника освіти України, директора бібліотеки Хмельницького національного університету (1984-2005).

Березень

- 105 років з дня народження Карпа Сафоновича Божевського (1912-1944) – командира партизанського загону Ляховецького і Теофіпольського районів. Народився у с. В’язовець, нині Білогірського району;
- 95 років з часу виходу у Кам’янці-Подільському літературного журналу «Буяння». У ньому публікувались М. Драй-Хмара, І. Кулик, І. Дніпровський, М. Грінченко (1922). (*Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»*);
 - 70 років тому розпочато будівництво газопроводу Дашава-Київ на території Хмельниччини (1947);
 - 25 років з часу створення Хмельницької митниці (1992).

- 5** 190 років з дня народження Леоніда Івановича Глібова (1827-1893) – українського поета-байкаря. Протягом 1855-1858 років працював учителем у Чорному Острові, нині селище Хмельницького району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
- 85 років з дня народження Олексія Івановича Козловського (1932-1996) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Клубівка Ізяславського району.
- 6 *** 70 років з дня народження Анатолія Михайловича Намистюка (1947-2004) – художника декоративно-прикладного мистецтва, визнаного майстра малої дерев'яної пластики, живописця, графіка, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Чапля Летичівського району.
- 9** 100 років з дня народження Степана Пилиповича Марценюка (1917-1998) – вченого, доктора філософських наук, професора, заслуженого працівника культури УРСР. Народився у с. Святець Теофіпольського району;
- * 70 років з дня народження Володимира Назаровича Павловича – художника-педагога, члена Національної спілки художників України, директора Кам'янець-Подільської дитячої художньої школи (1991-2000). Народився у с. Сорокодуби Красилівського району.
- 10** 230 років з дня народження Устима Яковича Кармалюка (1787-1835) – народного героя, керівника боротьби селян Поділля проти кріпацтва у I половині XIX століття. Похований у Летичеві.
- 11** 75 років з дня народження Дмитра Івановича Мартинюка (1942-1996) – доктора фізико-математичних наук, професора, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у с. Іванківці Дунаєвського району.

- 12** 130 років з дня народження Василя Полікарповича Храневича (1887–1937, 1938 рр.?) – природознавця, музеєзнавця, фундатора подільської зоологічної школи, завідувача природничим відділом Кам'янець-Подільського зоологічного музею (1923-1933). Був безпідставно репресований. Народився у с. Пирогівці, нині Хмельницького району;
- 110 років з дня народження Леоніда Антоновича Коваленка (1907-1985) – історика, поділлєзнавця, доктора історичних наук, професора, одного з організаторів Хмельницького обласного історико-краєзнавчого товариства. Протягом 1962-1984 років очолював кафедру загальної історії Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.
- 13** 130 років з дня народження Валер'яна Петровича Захаржевського (1887-1977) – ортопед-травматолога, письменника, члена Спілки письменників України. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 75 років з дня народження Михайла Антоновича Павловського (1942-2004 рр.) – відомого вченого і політика, доктора технічних наук, доктора економічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка Академії технологічних наук України, тричі лауреата Державної премії СРСР і двічі Державної премії України в галузі науки і техніки, депутата Верховної Ради ІІ, ІІІ та ІV скликань. Народився у с. Ружична, нині у складі м. Хмельницький.
- 14** 85 років з дня народження Андрія Устимовича Лаврика (1932-2006) – доктора медичних наук, професора, академіка АН вищої школи України. Народився у с. Кузьмин Красилівського району.

- 15** 70 років з дня народження Леоніда Якимовича Ковальчука – доктора медичних наук, члена-кореспондента НАМН України, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, ректора Тернопільського державного медичного університету ім. І. Горбачевського. Народився у с. Тернавка Ізяславського району.
- 16** 215 років з дня народження Казімежа Антоні Добровольського (1802-1888) – лікаря, доктора медицини. Працював повітовим лікарем, мав приватну практику у Чорному Острові. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 100 років з дня народження Віктора Івановича Тищенка (1917-1987) – літературознавця, фольклориста, доктора філологічних наук, професора Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту;
 - 80 років з дня народження Володимира Івановича Сохи – краєзнавця, природознавця Поділля. Народився у смт Сатанів, нині Городоцького району.
- 17** 130 років з часу смерті Михайла Адамовича Завадського (1828-1887) – відомого українського і польського композитора, педагога, піаніста. Народився у с. Михалківці, нині Ярмолинецького району.
- 18** 70 років з дня народження Адама Васильовича Чикала – військовика, генерал-полковника, депутата Верховної Ради України II, III та IV скликань. Народився у с. Кременна Городоцького району.
- 19** 60 років з дня народження Аполлінарія Йосиповича Краєвського – ветеринарного лікаря, доктора ветеринарних наук, професора, директора Навчально-наукового інституту тваринництва та ветеринарної медицини Сумського аграрного університету (від 2008 р.). Народився у с. Рудка Дунаєвського району.

- 21** 110 років з дня народження Володимира Павловича Беляєва (1907-1990; *за словами В. Беляєва дата народження – 1909 р.*) – письменника, сценариста, лауреата Державної премії України ім. Т. Шевченка. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 23** 85 років з дня народження Станіслава Тимофійовича Дзюбака (1932-1996) – лікаря-мікробіолога, доктора медичних наук, професора Івано-Франківського медичного інституту. Народився у с. Завадинці, нині Городоцького району.
- 24** 105 років з дня народження Артема Григоровича Горного (1912-1986) – військового правознавця, генерал-полковника юстиції, головного військового прокурора (1957-1986), одного з розробників й ініціатора прийняття першого «Положення про військову прокуратуру». Народився у с. Лезнево, нині у складі Хмельницького.
- 25** 80 років з дня народження Володимира Євгеновича Дідуха – українського співака, народного артиста України, лауреата Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка. Народився у с. Іванківці Хмельницького району.
- 29** 100 років з дня народження Андрія Михайловича Патрус-Карпатського (1917-1980) – українського письменника. До 40-х років мешкав і працював у Кам'янці-Подільському. Бував у Хмельницькому, Летичеві, Пишках Старосинявського району.
- 30** 125 років з дня народження Олексія Олександровича Козловського (1892-1971) – військовика, громадсько-політичного діяча, почесного доктора економічних наук Українського технічно-господарського інституту. Народився у с. Ісаківці Кам'янець-Подільського району.

- 31** 75 років з дня народження Октавіана Михайловича Коханка (1942-2009) – педагога, організатора профтехосвіти на Поділлі, заслуженого працівника освіти України. Народився у с. Ріпинці Кам'янець-Подільського району.

Квітень

- 2** 105 років з дня народження Макара Олександровича Кирилюка (1912-1988) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Новосілка Деражнянського району.
- 7** 135 років з дня народження Дмитра Івановича Дорошенка (1882-1951) – українського історика, професора. У 1919 році працював у Кам'янець-Подільському державному українському університеті.
- 8** 75 років з дня народження Володимира Івановича Кропивницького – композитора, музикознавця. Народився у с. Крачки Хмельницького району.
- 10** 25 років з дня народження Дмитра Олексійовича Пагора (1992-2014) – активіста Революції Гідності, Героя України. Народився у с. Хропотова Чемеровецького р-ну;
- 105 років з дня народження Степана Федоровича Крижанівського (1912-1976) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Педоси Хмельницького району.
- 12** 105 років з дня народження Івана Федоровича Андрейцева (1912-1985) – повного кавалера ордена Слави. Народився у с. Велика Слобідка, нині Кам'янець-Подільського району.
- 13** 85 років з дня народження Василя Федоровича Бледюка (1932-2001) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Волиця Теофіпольського району.

- 15** 105 років з дня народження Діонісія Людвиговича Котлінського (1912-1990) – бандуриста, живописця, графіка, одного з фундаторів і членів Ялтинської капели бандуристів ім. С. Руданського. Народився у с. Тадеушполь, нині Фадіївка Полонського району.
- 21** 420 років з часу страти Северина Наливайка (?-1597) – військового діяча, козацького ватажка антифеодального повстання 1594-1596 рр. на Поділлі.
- 22** 105 років з дня народження Марії Никифорівни Цельори (1912-1980) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Котелянка Полонського району.
- 24** 115 років з дня народження Олени Звичайної (1902-1985) – письменниці української діаспори. З повоєнного часу проживала у США. Народилася у м. Проскурів;
- 70 років з дня смерті Сави Захаровича Божка (1901-1947) – українського письменника. Входив до літературної організації «Плуг». У 1924 році у Кам'янці-Подільському налагодив випуск окружної газети «Червоний кордон»;
 - * 65 років з дня народження Віталія Петровича Мацька – вченого-літературознавця, письменника, доктора філологічних наук, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласних премій ім. Т. Шевченка, М. Годованця та ім. Г. Костюка.
- 25** 110 років з дня народження Миколи Петровича Трублаїні (1907-1941) – українського письменника. У 20-х роках мешкав у с. Черепівка Хмельницького району;
- 105 років з дня народження Ісаака Йосиповича Тартаковського (1912-2002) – графіка, народного художника України. Народився у м. Волочиськ. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*.

- 27** 120 років з дня народження Сергія Ілліча Каплуна (1897-1943) – лікаря-гігієніста, професора, організатора і директора Державного інституту охорони праці у м. Москва (1927-1932). Народився у м. Старокостянтинів.
- 28** 95 років з дня народження Олександра Смотрича (справжнє прізвище Флоринський-Флорук; 1922-2011) – письменника української діаспори. Народився у м. Кам'янець-Подільський. Мешкав у Торонто (Канада);
- 90 років з дня народження Миколи Тимофійовича Плішка – фахівця в галузі тваринництва, кандидата біологічних наук, заслуженого працівника сільського господарства України, завідувача Дослідно-експериментальної міжві-домчої лабораторії синтетичних середовищ і біологічно активних препаратів Київського облдержплемпід-приємства. Народився у с. Требухівці Летичівського району;
 - 75 років з дня народження Анатолія Федоровича Завальнюка – музикознавця, фольклориста, педагога, кандидата мистецтвознавства, професора Вінницького педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Народився у с. Клинини Волочиського району.
- 29** 105 років з дня народження Сергія Володимировича Кочубея (1912-1979) – економгеографа, доктора географічних наук, професора. Народився у м. Славута.
- 30** 140 років з дня народження Всеволода Олександровича Козловського (1877-?) – бібліотекознавця, публіциста, громадського і державного діяча. Народився у с. Лапківці, нині Хмельницького району;

- 110 років з дня народження Володимира Миколайовича Симашкевича (1907 - ?) – художника, майстра станкового живопису. Народився у с. Теліженці Старосинявського району.

Травень

110 років з дня народження Микити Карповича Печенюка (1907-1945) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Розсохувата Летичівського району;

- 25 років з часу заснування Хмельницького приватного інституту бізнесу, нині Хмельницький економічний університет (1992).
- 1 95 років з дня народження Миколи Вікторовича Ніколайчука (1922-1996) – заслуженого артиста України, соліста державного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії.
- 4 90 років з дня народження Володимира Антоновича Плютинського (1927-2009) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Борисів Ізяславського району;
- 80 років з дня народження Бориса Прокоповича Шаталюка – хірурга вищої категорії, заслуженого лікаря України, кандидата медичних наук. Протягом 1979-2001 років працював головним лікарем Хмельницької обласної клінічної лікарні. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*
- * 70 років з дня народження Юрія Івановича Блажевича – історика, кандидата історичних наук, голови Хмельницької міської організації Національної спілки краєзнавців України, дійсного члена Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині інституту історії України НАН України. Народився у с. Баглайки Красилівського району;

- 60 років тому було розпочато будівництво Хмельницького заводу трансформаторних підстанцій, нині ВАТ «Укрелектроапарат» (1957).
- 5** 135 років з дня народження Леоніда Тимофійовича Білецького (1882-1955) – літературознавця, професора, доктора філологічних наук. У 1918-1920 рр. працював у Кам'янець-Подільському державному українському університеті.
- 7** 165 років з дня народження Владислава Лещинського (1852-1916) – художника-живописця, графіка, літератора. Народився у смт Чорний Острів, нині Хмельницького району.
- 9** 100 років з дня народження Івана Йосиповича Сочивця (1917-2004) – журналіста, письменника, педагога, лауреата республіканської премії ім. О. Вишні. З 1936 року мешкав і працював на Хмельниччині.
- 10** 95 років з дня народження Івана Івановича Лотоцького – кандидата економічних наук, доцента Кам'янець-Подільської аграрно-технічної академії, краєзнавця. Народився у с. Покутинці Віньковецького району;
- * 90 років з дня народження Володимира Степановича Леся (1927-2007) – художника-живописця, лауреата обласних премій ім. Т. Шевченка, ім. В. Розвадовського, Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народився у с. Андрійківці Хмельницького району;
- 65 років з дня народження Олега Анатолійовича Каденка – лікаря дерматолога вищої кваліфікаційної категорії, доктора медичних наук, професора, головного лікаря Хмельницького обласного шкірно-венерологічного диспансеру, головного спеціаліста департаменту охорони здоров'я Хмельницької обласної держадміністрації зі спеціальності дерматовенерологія.

- 12** 70 років з дня народження Дмитра Васильовича Берегового – лікаря-оториноларинголога, кандидата медичних наук, заслуженого лікаря України. Очолював трудовий колектив медичних працівників Волочиського району. Народився у с. Балакири Городоцького р-ну.
- 14** 125 років з дня народження Володимира Костянтиновича Сокирка (1892-1983) – українського актора, народного артиста УРСР. Працював у театрах Києва, Харкова, Чернівців. Знявся у кінофільмах «Над Черемошем», «Мірабо», «Земля». Народився у с. Білогородка Ізяславського району;
- 70 років з дня народження Миколи Петровича Мельника – композитора, хормейстера, педагога, заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. Т. Шевченка. Народився у с. Врублівці Кам'янець-Подільського району;
 - 55 років з дня народження Надії Анатоліївни Борецької – майстра декоративно-ужиткового мистецтва, члена Національної спілки художників України, члена Європейської текстильної мережі, лауреата Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народилася у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 15** 180 років тому відбулося освячення нового кам'яного собору Різдва Пресвятої Богородиці у м. Проскурів (1837);
- 95 років з дня народження Миколи Арсентійовича Стацюка – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Завок, нині у складі смт Летичів.
- 18** 60 років тому був запалений факел першого обласного фестивалю молоді Хмельниччини (1957).

- 21** 90 років з дня народження Івана Степановича Манащука – військовика, доктора військових наук, професора Київської військової академії. Народився у с. Святець Теофіпольського району;
- 65 років з дня народження Олександра Миколайовича Яковчука – композитора, заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки композиторів України, Ліги композиторів Канади, доцента Національної музичної академії України ім. П. Чайковського. Народився у с. Черче Чемеровецького району.
- 23** 70 років з дня народження Михайла Михайловича Личака (1947-2012) – фахівця в галузі космічних досліджень, доктора фізико-математичних наук. Народився у с. Глушківці Ярмолинецького району;
- * 55 років з дня народження Василя Івановича Корчового – скульптора, заслуженого художника України, члена Національної спілки художників України, автора пам'ятника Григорію Сковороді у м. Хмельницький. Народився у с. Божиківці Деражнянського району.
- 24** 65 років з дня народження Миколи Івановича Бялика – фахівця в галузі сільського господарства, Героя України, голови правління ВАТ «Радсад», що на Миколаївщині. Народився у с. Осламово Віньковецького району.
- 25** 80 років з дня народження Василя Микитовича Лисогора (1937-2015) – фахівця в галузі автоматизованих систем управління медичної кібернетики, доктора технічних наук, професора Вінницького національного технічного університету, академіка Міжнародної академії з креативних наук. Народився у с. Требухівці Летичівського району;

- 115 років з дня народження Юхима Семеновича Гаврилюка (1902-1972) – художника по фарфору. Народився у с. Нігин Кам'янець-Подільського району.

Червень

315 років з початку національно-визвольного селянсько-козацького повстання на Поділлі під проводом Семена Паляя проти польсько-шляхетських завойовників (1702);

- 205 років тому було засноване Українське козацьке військо із селян Київської та Подільської губерній (1812).
- 1** 95 років з дня народження Юхима Онуфрійовича Пархомчука (1912-1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Червона Дубина Теофіпольського району;
- 70 років з дня народження Володимира Івановича Андрейцева – фахівця в галузі економічного права, доктора юридичних наук, професора, академіка Академії природничих наук. Народився у с. Велика Слобідка Кам'янець-Подільського району;
 - 70 років з дня народження Василя Петровича Струманського (1947-2001) – фахівця в галузі народознавства, національного виховання, доктора педагогічних наук, професора Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету, краєзнавця Поділля. Народився у с. Чабанівка Кам'янець-Подільського району.
- 3** 80 років з дня народження Володимира Іларіоновича Нікітюка – військовика, генерал-майора Служби Безпеки України. Народився у с. Великі Юначки Красилівського району.

- 5** 105 років з дня народження Тетяни Яківни Резник (1912-1979) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Летава Чемеровецького району.
- 6** 75 років з дня народження Анатолія Григоровича Потапова (1942-2007) – композитора, педагога, лауреата обласної премії ім. В. Заремби. Творчо пов'язаний з Хмельницьким музичним училищем ім. В. Заремби. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 7** 115 років з дня народження Миколи Архиповича Прокоп'юка (1902-1975) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Самчики Старокостянтинівського району.
- 8** 135 років з дня народження Зденека Рудольфовича Комінека (1882-1952) – скрипаль, педагога, диригента. Від 1911 р. жив і працював у м. Кам'янець-Подільський. Виступав як соліст-скрипаль симфонічного оркестру під керівництвом Т. Ганицького;
- 85 років з дня народження Петра Павловича Широкого (1932-2004) – заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. К. Широцького, організатора і керівника першого в області фольклорно-етнографічного ансамблю «Кудрявчик» при Ярмолинецькому РБК, якому було присвоєно звання «народний аматорський». Народився у с. Боднарівка Ярмолинецького району.
- 10** 145 років з дня народження Антона Людвіговича (Антонія-Ігнація) Смідовича (1872-1916) – лікаря-гігієніста, прогресивного земського санітарного лікаря, громадського діяча. Народився у м. Кам'янець-Подільський;

- 125 років з дня народження Олексія Івановича Барановича (1892-1961) – українського історика-славіста, доктора історичних наук, автора багатьох історичних праць з історії Південної Волині. Народився у м. Старокостянтинів.
- 12 *** 130 років з дня народження Володимира Миколайовича Гагенмейстера (1887-1938) – художника-графіка, мистецтвознавця. Протягом 1916-1933 років працював директором Кам'янець-Подільської художньо-промислової школи.
- 13** 75 років з дня народження Анатолія Миколайовича Калитки – живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Оринин Кам'янець-Подільського району.
- 15** 95 років з дня народження Олександра Давидовича Головатюка (1922-2004) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Красноставці Чемеровецького району;
- 80 років з дня народження Володимира Олександровича Собоновича (1937-1973) – перекладача, прозаїка. Народився у с. Чорна Старокостянтинівського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 16** 85 років з часу смерті Модеста Пилиповича Левицького (1866-1932) – письменника, публіциста, лікаря, педагога, перекладача і громадсько-політичного діяча. Народився у с. Вихилівка Ярмолинецького району;
- * 80 років з дня народження Бориса Лукича Шнайдера – майстра декоративного мистецтва, текстильного дизайнера, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Самчики Старокостянтинівського району.

- 18** 120 років з дня народження Івана Вараниці (1897-1974) – політичного діяча і публіциста. З 1948 року жив у Канаді, головний директор часопису «Гомін України». Народився у с. Кузьмин Городоцького району.
- 19** 65 років з дня народження Василя Івановича Овчарука – вченого-аграрія, доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка АН ВШ України. Народився у с. Шустівці Кам'янець-Подільського району.
- 20** 110 років з дня народження Михайла Борисовича Гіліса (1907-1989) – вченого-агронома, доктора сільськогосподарських наук, професора Львівського сільськогосподарського інституту (1947-1978), нині Львівський національний аграрний університет. Народився у с. Вербка-Мурована Ярмолинецького району;
- 85 років з дня народження Софії Іванівни Дев'ятової – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Савинці Ярмолинецького району;
 - 70 років з дня народження Леонтія Федоровича Горового – біолога, доктора біологічних наук. Народився у с. Черепівка, нині Хмельницького району.
- 21** 110 років з дня народження Євгена Олександровича Монастирського (1907-1991) – українського правознавця, кандидата юридичних наук. Народився у с. Нестерівці Дунаєвського району.
- 22** 80 років з дня народження Петра Францовича Вербового – фахівця в галузі електромеханіки, доктора технічних наук. Народився у с. Голосків, нині Кам'янець-Подільського району.
- 23** 75 років з дня народження Анатолія Даниловича Коваля – матеріалознавця, фахівця у галузі ливарного виробництва, доктора технічних наук, професора, заслуженого діяча

науки і техніки України. Народився у м. Шепетівка;

- 70 років з дня народження Володимира Івановича Ножки (1947-2004) – заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. К. Широцького, художнього керівника народного аматорського фольклорно-етнографічного колективу «Дзвіночок» с. Пашківці Старокостянтинівського району. Народився у м. Старокостянтинів;
 - 30 років з часу заснування середнього професійно-технічного училища № 25, нині Хмельницьке ВПУ № 25 (1987).
- 24** 125 років з дня народження Ісаака Михайловича Оксмана (1892-1978) – лікаря-стоматолога, доктора медичних наук, професора, заслуженого діяча науки Татарської АРСР. Народився у м. Калюс Ушицького повіту Подільської губернії;
- 100 років з дня народження Павла Даниловича Цибульського (1917-1984) – українського письменника, журналіста, члена Спілки письменників України. Народився у м. Кам'янець-Подільський. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 25 *** 160 років з дня народження Павла Федоровича Вікула (1857-1930) – історика церкви, священника, краєзнавця, педагога, члена Подільського історико-археологічного товариства. Життєво і творчо пов'язаний з м. Кам'янець-Подільський.
- 26** 90 років з дня народження Нінель Леонідівни Гаркуші – художника монументально-декоративної скульптури, мистецтвознавця. Народилася у м. Кам'янець-Подільський.

- 29** 135 років з дня народження Каленика Степановича Коваля (1882-196?) – військовика, керівника повстанського загону в с. Святець (1918-1921 рр.), комісара Кременецького повіту УНР. З 1925 року жив у Парижі. Народився у с. Святець, нині Теофіпольського району.
- 30** 125 років з дня народження Дмитра Гермогеновича Віленського (1892-1960) – ґрунтознавця, геоботаніка, флориста, автора світової ґрунтознавчої карти, доктора геологомінеральних наук, професора, завідувача кафедри географії ґрунтів Московського університету. Народився у м. Шепетівка;
- 110 років з дня народження Романа Йосиповича Шухевича (псевдоніми Тарас Чупринка, Дзвін, Тур та ін., 1907-1950) – українського політичного і військового діяча, головнокомандуючого Української повстанської армії. Прах похований біля с. Гуків на Чемеровеччині. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
 - 95 років з дня народження Василя Филімоновича Яцькова (1922–1986) – українського поета. Народився у с. Водички Хмельницького району;
 - 90 років з дня народження Федора Трохимовича Галушака (1927-1992) – Героя соціалістичної праці. Народився у с. Адампіль Старосинявського району.

Липень

60 років тому дала струм Тарнорудська ГЕС, споруджена на р. Збруч у Волочиському районі (1957).

- 2** 70 років з часу смерті Миколи Григоровича Чеботарьова (1894-1947) – математика, члена-кореспондента Академії наук СРСР, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Кам'янець-Подільський.

- 3 135 років з дня народження Анатолія Максимовича Богдановича (псевдонім Сокольський А.М., 1882-1914) – прозаїка. Народився у с. Сокіл Кам'янець-Подільського району.
- 4 85 років з дня народження Миколи Федоровича Котляра – історика, нумізмата, джерелознавця, доктора історичних наук, члена-кореспондента НАН України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 5 160 років з дня народження Давида Гораційовича Гінцбурга (1857-1910) – сходознавця, письменника, громадського діяча, спонсора та загального редактора «Єврейської енциклопедії» Брокгауза та Ефрона. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 6 80 років з дня народження Ніни Климівни Ковальської – дипломата, Надзвичайного і Повноважного Посла України. Народилася у с. Шкарівка, нині Шепетівського району;
- 25 років з часу створення Хмельницького філіалу Одеського відкритого університету, нині Хмельницький університет управління та права (1992).
- 8 95 років з дня народження Петра Васильовича Литвинова (1922-1944) – Героя Радянського Союзу. Загинув при обороні переправи через р. Бужок. Похований у с. Аркадіївці Хмельницького району.
- 10 105 років з дня народження Юрія Михайловича Тарасова (1912-1995) – історика, доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського педагогічного інституту.

- 11** 95 років з дня народження Олександра Федоровича Майка – художника станкової, монументальної та декоративної скульптури. Народився у с. Нове Поріччя Городоцького району;
- 60 років з дня народження Володимира Васильовича Кравченка – історика, доктора історичних наук, професора, головного редактора історико-культурологічного збірника «Схід-Захід». Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 14** 95 років з часу виходу першого номера газети «Ленінським шляхом», нині Новоушицька районна газета «Надністрянська правда» (1922);
- 70 років з дня народження Петра Івановича Шевчука (1947-2005) – українського юриста, судового діяча, заступника голови Верховного Суду України (1993-2004). Народився у с. Рижулинці Хмельницького району.
- 15** 145 років з часу заснування паперової фабрики в с. Полянє Славутського району, нині ВАТ «Славутсько-Полянська паперова фабрика» (1872).
- 16** 60 років з дня народження Миколи Дмитровича Чемича – лікаря-інфекціоніста, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри інфекційних хвороб з епідеміології Сумського державного університету. Народився у с. Демківці Чемеровецького р-ну.
- 17** 80 років з дня народження Анатолія Йосиповича Коханського – фахівця в галузі суднових силових установок, доктора технічних наук, професора, завідувача кафедри автоматизації суднових паропотужних установок Одеської морської академії (від 1985 р.). Народився у м. Красилів.

- 19*** 135 років з дня народження Густава Кароля Канського (1882-1949) – військово-морського діяча, капітан-лейтенанта польської армії, співзасновника польської морської школи та торгового флоту. Народився у с. Шибенна Старокостянтинівського р-ну, нині Теофі-польського р-ну.
- 20** 105 років з дня народження Романа Васильовича Бершеди (1912-1979) – українського правознавця, доктора юридичних наук, професора. Народився у м. Славута;
- 65 років з дня народження Василя Андрійовича Петринюка – відомого аграрія, Героя України, доктора економічних наук, голови ТОВ «Старт», що на Теофіпольщині. (*Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»*).
- 21** 115 років з дня народження Василя Яковича Івчука (1902-1938) – педагога, Героя України. Під час голодомору 1933 р. врятував від голодної смерті більше 200 дітей с. Дударівка Київської області. Народився у с. Яблунівка, нині Славутського району.
- 22** 130 років з дня народження Василя Мартиновича Шопінського (справжнє прізвище Жоночин, 1887-1967) – українського письменника, діяча українських прогресивних організацій у США. Народився у с. Терешівці Хмельницького району;
- 90 років з дня народження Олексія Івановича Проценка (1927-2014) – фахівця в галузі енергетики, директора Хмельницької АЕС (1977-1986), заслуженого енергетика України, почесного жителя м. Нетішин.
- 23** 90 років з дня народження Олени Феодосіївни Михальчишиної (1927-2008) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Попівці Летичівського району.

- 25** 75 років з дня народження Людмили Прокопівни Киртич – лікаря-гастроентеролога, курортолога, доктора медичних наук, професора кафедри медичної реабілітації Ужгородського університету (2009 р.). Народилася у м. Кам'янець-Подільський.
- 26** 95 років з дня народження Бориса Васильовича Хричикова (1922-1995) – доктора філологічних наук, професора, учасника Другої світової війни. З 1973 року працював у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті.
- 28** 205 років з дня народження Юзефа Ігнація Крашевського (1812-1887) – польського письменника, журналіста, громадського діяча, життя якого пов'язане із селами Киселі та Губин Старокостянтинівського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»).*

Серпень

- 2** 120 років з дня народження Семена Макаровича Сумного (псевдонім Угрюмов, 1897-1960) – українського письменника. Народився у Летичеві;
- 75 років з дня смерті Федора Михайловича Михайлова (1898-1942) – Героя Радянського Союзу, лікаря, одного з організаторів підпільного антифашистського руху Опору в північних районах Хмельницької області.
- 3** 110 років з дня народження Тихона Антоновича Коцюбинського (1907-1972) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Щедрова, нині у складі смт Летичів.
- 5** 20 років з часу створення Державного історико-культурного заповідника «Самчики» згідно з Постановою Кабінету міністрів України від 5 серпня 1997 р. N 844 (1997).

- 6 30 років з дня народження Артема Анатолійовича Мазура (1987-2014) – активного учасника Революції Гідності, Героя Небесної Сотні. Народився у м. Хмельницький.
- 8 125 років з дня народження Костя Тимофійовича Туркала (1892-1979) – мовознавця, публіциста, громадського діяча. Народився у с. Немиринці Городоцького району;
- 90 років з дня народження Святослава Миколайовича Федорова (1927-2000) – хірурга-офтальмолога, члена-кореспондента Академії медичних наук СРСР, Героя Соціалістичної Праці. Народився у м. Проскурів. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 10 85 років з дня народження Івана Григоровича Дацуна – лікаря-хірурга, доктора медичних наук, академіка, заслуженого лікаря України. Народився у с. Соколівка Ярмолинецького району.
- 12 115 років з дня народження Олесь Васильовича Донченка (1902-1954) – українського письменника. У 1923-1926 рр. перебував на військовій службі у Проскурові. Тут написав вірші, які згодом увійшли до поетичної збірки «Червона писанка»;
- 75 років з часу смерті Миколи Григоровича Бурачека (1876-1942) – українського художника-пейзажиста, заслуженого діяча мистецтв УРСР. Народився у смт Летичів;
 - * 70 років з дня народження Леоніда Матвійовича Нечипорука – композитора, заслуженого діяча мистецтв України, члена асоціації діячів естрадного мистецтва. Народився у с. Ключівка Красилівського району;

- 65 років з часу смерті Переца Давидовича Маркіша (1895-1952) – єврейського поета. У 1948 році був незаконно репресований. Реабілітований посмертно. Народився у м. Полонне.
- 14** 90 років з дня народження Ніни Пилипівни Похальчишиної (Щерби) (1927-1996) – Героя Соціалістичної Праці. Народилася у с. Книжківці Хмельницького р-ну;
- 70 років з дня народження Миколи Адамовича Ластовецького – заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки театральних діячів України. Народився у м. Дунаївці.
- 15** 110 років з дня народження Лаврентія Васильовича Тручака (1907-1944) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Нагоряни Кам’янець-Подільського району;
- 95 років з дня народження Анатолія Івановича Фесенка (1922-1994) – художника, педагога, мистецтвознавця. Працював у Кам’янець-Подільському державному педагогічному інституті та Кам’янець-Подільському училищі культури, нині Кам’янець-Подільський коледж культури і мистецтв.
- 16** 145 років від дня народження Моріса Фішберга (1872-1934) – американського лікаря-антрополога, віцепрезидента Американської національної академії наук (1909-1911рр.). Народився у м. Кам’янець-Подільський.
- 17** 75 років з дня народження Марії Іванівни Будзінської – педагога, члена Хмельницької міської літературної спілки «Поділля». Народилася у с. Чорна Чемеровецького району.

- 21** 75 років з дня народження Андрія Гнатовича Медвідя – фахівця в галузі фізики металів, доктора фізико-математичних наук, доцента кафедри фізики Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка (1976 - 2009). Народився у с. Степанівка Білогірського р-ну;
- 55 років з дня народження Леоніда Леонідовича Шерстинюка – художника-іконописця, заслуженого художника України. Народився у м. Хмельницький. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*
 - 25 років з часу виходу першого номера обласної газети «Хмельниччина» (1992).
- 22** 95 років з дня народження Григорія Климентійовича Атаманчука (1922-1994) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Тернова Дунаєвського району;
- 95 років з дня народження Григорія Івановича Жищинського (1922-1998) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Лісоводи Городоцького району.
- 24** 90 років з дня народження Миколи Степановича Глевича (Главчева) – художника-графіка, живописця, члена Національної спілки художників України. Народився у с. Нестерівці Дунаєвського району.
- 26** 145 років з дня народження Степана Онисимовича Сірополка (1872-1959) – вченого-педагога, громадського та політичного діяча, просвітянина, бібліотекознавця, директора бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету (1919-1920 рр.).
- 27** 80 років з дня народження Анатолія Васильовича Бочка – фахівця в галузі фізики твердого тіла, доктора технічних наук, професора. Народився у м. Шепетівка.

- 28 345 років тому Кам'янець-Подільський зайняли турки і володіли ним 27 років (1672);
- 105 років з дня народження Миколи Ізотовича Варчука (1912-1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Стецьки Старосинявського району.
- 29 125 років з дня народження Афанасія Івановича Шелоумова (1892-1983) – художника-баталіста, пейзажиста. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 31 80 років з дня народження Олени Вікторівни Демчук-Букатевич – заслуженої артистки України. З 1968 року працювала у Хмельницькому обласному музично-драматичному театрі ім. Г. І. Петровського.

Вересень

610 років з часу першої згадки про с. Чорніводи Городоцького району (1407).

- 1 160 років з дня народження Владзімежа Грохольського (1857-1914) – організатора та засновника сільськогосподарських товариств в Україні, депутата Першої Державної Думи, засновника польської газети в Києві «Дзеннік Кийовський». Народився та похований у с. Гриців Шепетівського району;
- * 95 років з дня народження Миколи Никаноровича Магери (1922-2008) – українського письменника, члена Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії ім. Т. Г. Шевченка, Хмельницької міської премії ім. Б. Хмельницького. Народився у м. Дунаївці;
 - 70 років з дня народження Миколи Петровича Мозгового (1947-2010) – естрадного співака, автора-виконавця, народного артиста України. Народився у с. Сарнів Волочиського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*

- 65 років з дня народження В'ячеслава Георгійовича Гамова – фахівця в галузі фізкультури і спорту, заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, заслуженого тренера України з легкої атлетики, заслуженого працівника освіти України. Народився у м. Славута;
- 50 років з часу створення Хмельницького управління об'єднаних котельних і теплових мереж, нині міське комунальне підприємство «Хмельницьктеплокомуненерго» (1967).
- 2 115 років з дня народження Степана Уменовича Бачинського (1902-1984) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Шарівка Ярмолинецького району.
- 5 * 70 років з дня народження Стефанії Едуардівни Баженової – українського археолога, краєзнавця, музеєзнавця, доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. Народилася у м. Городок;
- * 60 років з дня народження Олександра Мар'яновича Галуса – педагога, доктора педагогічних наук, професора, проректора з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (з 2006 р.). Народився у с. Юхимівці Волочиського району.
- 7 175 років з дня народження Созонта Михайловича Лобатинського (1842–1909) – краєзнавця, дослідника церковного життя на Поділлі, археолога, члена Подільського історико-археологічного товариства. Протягом 1869-1875 років викладав у Кам'янець-Подільській духовній семінарії;

- 55 років з часу смерті Тодося Осьмачки (1895-1962) – видатного українського поета. На початку 30-х років учителював на Чемеровеччині, де й був незаконно репресований.
- 8** 155 років з дня народження Юзефа Миколайовича Потоцького (1862-1922) – польського землевласника, цукрозаводчика, бібліофіла, власника Антонін та Шепетівського цукрового заводу;
- 75 років з дня народження Анатолія Миколайовича Чумакова – фахівця в галузі фізкультури і спорту, заслуженого тренера України, заслуженого працівника фізичної культури і спорту, наставника майже 100 майстрів спорту України. Народився у м. Хмельницький.
- 9** 500 років з часу першої писемної згадки про с. Сквородки Старокостянтинівського р-ну (1517);
- 105 років з дня народження Федора Юрійовича Маківчука (1912-1988) – українського письменника, сатирика і гумориста, члена Спілки письменників України, лауреата республіканської премії ім. Я. Галана. У 30-х роках працював кореспондентом газет у Старокостянтинові та Кам'янці-Подільському;
- 65 років з дня народження Миколи Михайловича Таболи – лікаря-онкохірурга вищої кваліфікаційної категорії, члена асоціації онкологів та онкоурологів України, заступника головного лікаря з лікувальної роботи Хмельницького обласного онкологічного диспансеру. Народився у с. Антоніни Красилівського р-ну.
- 10** 65 років з дня народження Віталія Гнатовича Осінського – історика-краєзнавця, архівіста, директора Державного архіву Хмельницької області (1992-1994). Народився у с. Круглик Шепетівського району.

- 12*** 190 років з часу смерті Ігнація Сцибор Мархоцького (1749; за іншими даними 1755-1827) – землевласника, реформатора, графа, засновника «Миньковецької держави – суспільно-економічного феномену рубежу XVIII-XIX ст.»;
- 110 років з дня народження Дмитра Васильовича Козака (1907-1943) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Данюки Хмельницького району.
- 13** 140 років з дня народження Сергія Івановича Кисельова (1877-1937) – політичного діяча, голови Проскурівської земної управи (1912-1917), губернського старости Поділля. Народився у смт Чорний Острів, нині Хмельницького району;
- 130 років з дня народження Степана Титовича Риндика (1887-1972) – письменника української діаспори, вченого, публіциста. Народився у м. Дунаївці. Мешкав у Чикаго (США), де і похований. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*.
- 14** 65 років з дня народження Миколи Васильовича Гнатюка – українського естрадного співака, народного артиста України. Народився у с. Немирівка Старокостянтинівського р-ну.
- 15** 120 років з дня народження Броніслави Сигізмундівни Кокошинської (1897-1959) – геолога, доктора геологічних наук, професора. Народилася у містечку Гриців, нині смт Шепетівського району.
- 18** 120 років з дня народження Івана Федоровича Розгіна (1897-1972) – вченого-біолога, громадсько-просвітницького діяча. З повоєнного часу – на еміграції. Народився у с. Куманів, нині Городецького району;

- * 70 років з дня народження Валерія Степановича Степанкова – історика, краєзнавця Поділля, доктора історичних наук, професора, академіка Української академії історичних наук, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, премії НАН України ім. М. Грушевського, обласної премії ім. Ю.Сіцінського. Народився у с. Слобідка-Рихтецька Кам'янець-Подільського району.

- 20 80 років від дня смерті Софії Пилипівни Левицької (1874-1937) – відомої художниці, графіка, книжкового ілюстратора. Народилася у с. Вихилівка Ярмолинецького району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»).*

- 21 115 років з дня народження Георгія Миколайовича Гайдовського (1902-1962) – письменника-мариніста, журналіста, драматурга, члена Спілки письменників СРСР. Народився у смт Чорний Острів Хмельницького району;

- 95 років з дня народження Валентина Івановича Єлькіна (1922-1944) – Героя Радянського Союзу. У 1944 р. здійснив повітряний таран поблизу с. Проскурівка, нині Ярмолинецького району.

- 22 145 років з дня смерті Володимира Івановича Даля (1801-1872) – російського та українського лексикографа, етнографа і письменника. У 1831 році перебував на військовій службі у Кам'янці-Подільському (військовий лікар). Згодом свої враження від нашого краю висвітлив у повісті «Подільянка»;

- 105 років з дня народження Сергія Микитовича Миколіна (Ніколіна) (1912-1989) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Летава Чемеровецького району;

- 80 років з часу створення (1937) Хмельницької області (до 1954 року – Кам'янець-Подільська). *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 24** 105 років з дня народження Тимоша Романовича Оудька (1912-1982) – українського поета. Народився у с. Хоровець Славутського району.
- 25** 80 років з дня народження Віталія Васильовича Ковтуна – фахівця в галузі будівництва, доктора технічних наук, професора Хмельницького національного університету (з 1971 р.). Народився у с. Завалля Кам'янець-Подільського району.
- 29** 575 років з часу утворення Подільського генерального староства – адміністративно-територіальної одиниці королівських володінь на території Подільського воєводства (1442).
- 30** 210 років з дня народження Михайла Якимовича Орловського (1807-1887) – церковного і громадського діяча, історика, краєзнавця, етнографа. Народився у с. Кочубеїв, нині Чемеровецького району. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
- * 125 років з дня народження Людвіки Антонівни Сівіцької (псевдоніми: Зоська Верас, А. Войцікава, Шара пташка, 1892-1991) – білоруської письменниці і громадської діячки, видавця, публіциста, члена Спільки письменників Білорусії. Народилася у смт Меджибіж;
- 85 років з дня народження Арнольда Павловича Верхоли – педагога, доктора педагогічних наук, професора. Народився у м. Проскурів.

Жовтень

45 років з часу закінчення будівництва магістрального газопроводу Хмельницький – Кам'янець-Подільський (1972).

- 1 * 120 років з дня народження Валер'яна Львовича Поліщука (1897-1937) – поета, перекладача. Протягом 1918-1920 рр. навчався у Кам'янець-Подільському університеті. Редагував студентський журнал «Нова думка». Був незаконно репресований;
- 50 років з часу заснування Хмельницького технологічного інституту побутового обслуговування згідно з Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 26.08.1967 року № 822, нині Хмельницький національний університет. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*.
- 2 120 років з дня народження Овсія Григоровича Лібермана (1897–1981) – вченого-економіста, доктора економічних наук, професора. Народився у м. Славути.
- 4 100 років з дня народження Петра Кіндратовича Кізюна (1917-1979) – Героя Радянського Союзу. Народився у м. Красилів.
- 5 215 років з дня народження Мауриція Гославського (1802-1834) – польського поета, представника української школи в польській літературі, співця Поділля. Народився у м. Фрампіль, нині с. Косогірка Ярмолинецького району. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*;
- 130 років з дня народження Олекси Кіндратовича Приходька (1887-1977) – диригента, педагога, організатора національних хорів в Україні. Народився у с. Княжпіль Кам'янець-Подільського району.

- 6*** 130 років з дня народження Івана Теодоровича (чернече ім'я Іоанн; 1887-1971) – церковного діяча, проповідника, богослова, архієпископа Вінніпезького, предстоятеля Української Православної Церкви Канади, голови Собору єпископів і митрополитів УАПЦ у США. У 1921-1924 рр. створив численні парафії на Поділлі, служив єпископом у Кам'янці-Подільському;
- 65 років з дня народження Анатолія Івановича Шинкарюка (1952-2015) – психолога, доктора психологічних наук, професора. Викладав у Кам'янець-Подільському національному університеті.
- 7** 85 років з дня народження Євгена Михайловича Нейка (1932-2010) – лікаря-терапевта, доктора медичних наук, професора, академіка Академії медичних наук України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки, ректора Івано-Франківського національного медичного університету (1987-2010). Народився у с. Смотрич Дунаєвецького району.
- 8** 85 років з дня народження Олени Василівни Бірюк – спортсменки (художня гімнастика), педагога, заслуженого майстра спорту СРСР, судді міжнародних категорій, 12-разової абсолютної чемпіонки України. Народилася у с. Мала Стружка Новоушицького району.
- 9** 55 років з часу відкриття Кам'янець-Подільської водолікарні (1962).
- 10** 80 років з дня народження Ярослава Миколайовича Кременського (1937-2014) – письменника, лікаря, доктора медичних наук, професора, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Маначин Волочиського району.

- 13** 115 років з дня народження Артема Максимовича Сороки (1902-1940) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Святець Теофіпольського району;
- 70 років з дня народження Петра Пилиповича Пилипчука – відомого правознавця, заслуженого юриста України, судді Верховного Суду України, голови Верховного Суду України (з груд. 2011 р.). Народився у с. Тернавка Ізяславського району.
- 14** 120 років з дня народження Андрія Володимировича Розенкранца (псевдонім Карий Каштан) (1897-?) – письменника, журналіста. Народився у с. Гринчук Кам'янецького повіту Подільської губернії, нині Кам'янець-Подільського району;
- 75 років з дня народження Григорія Васильовича Бугріма – фахівця в галузі фізкультури і спорту, заслуженого тренера України з легкої атлетики, заслуженого працівника фізичної культури і спорту України. Народився у с. Лагодинці Красилівського району.
- 15** 70 років з дня народження Василя Леонідовича Іванюшка – вченого в галузі анестезіології, доктора медичних наук, віце-президента Асоціації анестезіологів України, члена міжнародної асоціації інтеграційної медицини. Народився у с. Степанівка Білогірського р-ну.
- 17,**
1
листо-
пада 185 років з дня народження та 100 років з дня загибелі Романа-Даміана Сангушка (1832-1917) – останнього князя з роду Сангушків, громадського і політичного діяча, власника волинських маєтків, благодійника, засновника кумисолікувального закладу, лікарні в м. Слаута.

- 18** 125 років з дня народження Костянтина Валентиновича Павленка (1892-1968) – спортсмена, тренера-викладача, рекордсмена з важкої атлетики, активного спортивного діяча України та Хмельниччини. З повоєнних років пов'язаний з м. Кам'янець-Подільський;
- 105 років з дня народження Миколи Йосиповича Гавришка (1912-1976) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Давидківці Хмельницького району.
- 20 *** 70 років з дня народження Івана Михайловича Нетечі – фахівця з хорової справи, педагога, фундатора і керівника Кам'янець-Подільського дитячого хору «Журавлик», володаря ордену Лицарської доблесті V ступеня міжнародної організації «Лицарський орден Михаїла Архистратига», лауреата обласної премії ім. В. Заремби. Народився у с. Бедриківці Городоцького району.
- 21** 80 років з дня народження Марії Олексіївни Кульбовської – музикознавця, майстрині народної вишивки, педагога, відмінника освіти України, викладача Хмельницького музичного училища ім. В. Заремби (1970-2015).
- 22** 90 років з дня народження Федора Володимировича Кулика (1927-2011) – Героя Соціалістичної Праці, уродженця с. Адамівка Віньковецького району.
- 24** 115 років з дня смерті Владислава Івановича Заремби (1833-1902) – українського і польського композитора, педагога. Народився у м. Дунаївці.
- 25** 125 років з дня народження Володимира Михайловича Отроковського (1892-1918) – поета, літературознавця, педагога. Народився у с. Кудринці Кам'янець-Подільського району. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»);*

- 115 років з дня народження Григорія Олександровича Костюка (1902-2002) – українського літературознавця, академіка НАН України. Народився у с. Боришківці Кам'янець-Подільського району. З 1952 року мешкав у США;
- 80 років з дня народження Наталії Омелянівни Кашук (1937-1991) – поетеси, літературного критика, перекладача. Дитячі та юнацькі роки пройшли у Кам'янці-Подільському. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 26** 85 років з дня народження Олександра Семеновича Снігура – журналіста, краєзнавця, члена Національної спілки журналістів України, почесного громадянина Ярмолинець. Народився у с. Слобідка Підлісно-Олексинецька Городоцького району.
- 27** 120 років з дня народження Нестора Короля (1897-1987) – вченого-агронома, доктора біології та сільсько-господарських наук, професора. Життєво пов'язаний з м. Шепетівка;
- * 70 років з дня народження Ніни Сергіївни Косаревої (1947-2012) – майстра художньої обробки шкіри, заслуженого майстра народної творчості України, кавалера ордена «Княгині Ольги» III ступеня, лауреата обласної премії ім. В. Розвадовського. З 1987 року мешкала і працювала у м. Хмельницький.
- 28** 115 років з дня народження Лук'яна Григоровича Ткачука (1902-1981) – відомого українського геолога, літолога, академіка АН України. Народився у с. Немиринці нині Старокостянтинівського району;

- 80 років з дня народження Володимира Яковича Бурбана – публіциста, перекладача, члена Національної спілки письменників України, заслуженого працівника культури України, лауреата літературно-мистецької премії ім. І. Нечуя-Левицького. Народився у с. Богданівка Волочиського району;
 - * 70 років з дня народження Сергія Олександровича Полторацького – заслуженого майстра спорту СРСР з важкої атлетики, чемпіона світу та Європи, 5-разового рекордсмена світу. Народився у м. Хмельницький.
- 29** 70 років з дня народження Миколи Івановича Козака – художника, дизайнера, члена Спілки дизайнерів України, почесного громадянина м. Полонне.
- 30** 80 років з дня народження Леоніда Ілліча Ганзюка (1937-2001) – фізико-хіміка, доктора технічних наук, професора Технологічного університету Поділля (1969-2001), нині Хмельницький національний університет;
- 70 років з дня смерті Освальда Фрідріховича Бургардта (псевдонім Юрій Клен, 1891-1947) – поета, перекладача, літературознавця. Народився у с. Сербинівка Старокостянтинівського району (*за іншою версією – с. Сербинівці Жмеринського р-ну Вінницької області*);
 - 60 років з дня народження Наталії Миколаївни Поплавської – літературознавця, доктора філологічних наук, професора. Народилася у с. Романівка Чемеровецького району.

Листопад

- 1 95 років з дня народження Феодосія Борисовича Гриневича (1922-2015) – фахівця у галузі електричних і магнітних вимірювань, доктора технічних наук, професора, академіка НАН України, лауреата Державної премії СРСР в галузі науки і техніки. Народився у с. Ріпна, нині Волочиського району;
- 75 років з дня народження Дмитра Івановича Боярчука – прозаїка, заслуженого журналіста України, члена Національної спілки письменників України. Народився у с. Святець Теофіпольського району.
- 2 65 років з дня народження Юрія Олександровича Плаксюка – журналіста, заслуженого працівника культури України, генерального директора ТОВ «Міжнародна комерційна телерадіокомпанія» (ICTV) (1997-2000), члена Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (2000-2003). Народився у смт Понінка Полонського району.
- 3 100 років з дня народження Григорія Федоровича Бушка (1917-2003) – фізика, доктора педагогічних наук, професора. Народився у м. Кам'янець-Подільський;
- 70 років з дня народження Людмили Олександрівни Мазур (1947-2000) – художника-графіка, майстра витинанки, лауреата обласних премій ім. Т. Шевченка та ім. В. Розвадовського. Мешкала у Хмельницькому. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»);*
- 65 років з дня народження Олега Андрійовича Дзюби – естрадного і камерного співака, педагога, заслуженого артиста України, лауреата багатьох пісенних конкурсів. Народився у с. Старий Остропіль Старокостянтинівського району.

- 4 *** 275 років з дня народження Іоанікія Никифоровича Полонського (1742-1810) – священнослужителя, архієпископа, першого архієрея Брацлавської і Подільської православної єпархії. Народився у м. Полонне.
- 5** 85 років з дня народження Івана Андрійовича Винограда (1932-2001) – лікаря-вірусолога, доктора медичних наук, професора. Народився у с. Ленківці Шепетівського району;
- 80 років з дня народження Бориса Івановича Ковальчука (1937-2011) – вченого-механіка, доктора технічних наук, професора, лауреата Державної премії України у галузі науки і техніки. Народився у м. Городок;
 - 75 років з дня народження Михайла Петровича Люшні – самодіяльного композитора, педагога, члена Національної всеукраїнської музичної спілки, лауреата обласної премії ім. В. Заремби, голови об'єднання подільських композиторів. Народився у с. Вовковинці Деражнянського району.
- 6 *** 130 років з дня народження Пилипа Васильовича Клименка (1887-1955) – історика, археолога, етнографа, професора, голови Подільського губернського товариства охорони старовини і мистецтва. Протягом 1919-1920 рр. працював у Кам'янець-Подільському державному українському університеті.
- 7** 75 років з дня народження Віктора Никаноровича Грабовського – поета, літературного критика, перекладача, члена Національної спілки письменників України, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата всеукраїнської премії ім. В. Сосюри, міжнародної премії ім. І. Огієнка. Народився у с. Баговиця Кам'янець-Подільського р-ну.

- 8** 100 років з дня народження Леоніда Миколайовича Левицького (1917-1943) – українського поета-воїна, військового кореспондента. Дитинство і юність пройшли у селах Новоставці Теофіпольського району та Плузне Ізяславського району. Загинув у бою за визволення Житомирщини. *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»).*
- 12 *** 25 років з часу відновлення роботи обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка (1992).
- 13** 80 років з дня народження Володимира Федоровича Іванова (1937-2010) – музикознавця, доктора мистецтвознавства, професора, композитора, педагога, члена Національної спілки композиторів України. У 1967-1974 рр. працював у Кам'янець-Подільському педагогічному інституті.
- 15** 110 років з дня народження Олександра Пантелійовича Матікова (1907-1982) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Лозни Летичівського району;
- 16** 40 років з дня народження Віталія Валерійовича Васильцова (1977-2014) – активного учасника Революції Гідності, Героя України. Народився у с. Гаврилівці Кам'янець-Подільського району.
- 17** 95 років з дня народження Григорія Васильовича Демедюка (1922-1994) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Поляхове Теофіпольського району.
- 18** 110 років з дня народження Йосипа Адамовича Поліщука (1907-1978) – психіатра, доктора медичних наук, завідувача кафедри психіатрії Київського інституту удосконалення лікарів (1954-1978). Народився у с. Користова Волочиського р-ну.

- 20** 95 років з дня народження Михайла Якимовича Брицина (1922-2012) – мовознавця, доктора філологічних наук, професора. У 1950-1957 рр., 1960-1969 рр. працював у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті.
- 21 *** 90 років з дня народження Михайла Омеляновича Андрійчука – художника-графіка, живописця, заслуженого художника України, лауреата обласних премій ім. Т. Шевченка та ім. В. Розвадовського. Життєво і творчо пов'язаний з м. Хмельницький;
- 75 років з дня народження Людмили Олександрівни Шеремети (1942-2014) – лікарки, активістки Революції Гідності, Героя України. Життєво була пов'язана з м. Хмельницький.
- 26** 75 років з дня народження Олександра Олександровича Климчука (1942-2015) – літературознавця, письменника, критика, члена Національної спілки письменників та Національної спілки журналістів України, заслуженого діяча мистецтв України. Працював редактором журналу «Україна». Народився у с. Глядки Волочиського району;
- 55 років з дня народження Олександра Миколайовича Костюка – хіміка, доктора хімічних наук, завідувача відділу фосфороорганічних сполук Інституту органічної хімії НАН України. Народився у м. Славута.
- 27** 90 років з дня народження Миколи Степановича Гаврилюка (1927-1998) – українського живописця, члена Спілки художників України. Народився у с. Михнів Ізяславського району.

Грудень

105 років з часу появи електричного освітлення у м. Кам'янець-Подільський (1912);

- 85 років з часу заснування Кам'янець-Подільського автоагрегатного заводу (1932);
 - 30 років з часу відкриття у Хмельницькому дитячого кінотеатру «Планета» (1987).
- 1** 90 років з дня народження Івана Васильовича Франценюка (1927-2005) – управлінця, Героя Соціалістичної Праці, лауреата Державної премії СРСР, директора Новолипецького металургійного комбінату (1978-2005). Народився у с. Вихватнівці Кам'янець-Подільського району.
- 4** 110 років з дня народження Ксаверія Прушинського (1907-1950) – польського письменника і публіциста, дипломата. Народився у с. Волиця-Керекешина Старокостянтинівського району.
- 6** 155 років з дня народження Миколи Вікентійовича Сікори (1862-?) – Проскурівського міського голови (1917-1920);
- 95 років з дня народження Олександра Григоровича Хабарова (1922-2010) – Героя Радянського Союзу. Мешкав у Хмельницькому. (*Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»*).
- 7** 80 років з дня смерті Юхима Йосиповича Сіцинського (1859-1937) – видатного історика, етнографа, мистецтвознавця, музеєзнавця, громадського діяча Поділля. Народився у с. Мазники Деражнянського району. Похований у Кам'янці-Подільському.

- 8** 115 років з дня народження Анатолія Юриняка (*справжнє ім'я Юхим Павлович Кошельник, 1902-1996*) – письменника української діаспори. Народився у с. Копачівка Деражнянського району. З 1949 року мешкав у США. (*Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»*);
- 95 років з дня народження Цезаря Казимировича Малиновського (1922-2002) – Героя Радянського Союзу. Народився у с. Купіль Волочиського району.
- 10** 95 років з дня народження Петра Миколайовича Гранатюка (1922-2012) – повного кавалера ордена Слави. Народився у с. Пільний Олексинець Городоцького району;
- 110 років з дня народження Павла Івановича Фтемова (1907-1980) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Малинівці Кам'янець-Подільського району;
 - 80 років з часу заснування Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка (1937). (*Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»*);
 - 80 років з дня народження Бориса Володимировича Дзюбецького – вченого-селекціонера у галузі рослинництва, доктора сільськогосподарських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки. Народився у с. Струга Новоушицького району.
- 12** 115 років з дня народження Зигмунта Станіславовича Козьмінського (1902-1939) – вченого зоолога-гідробіолога. Народився у с. Згарок, нині Деражнянського району.

- 13** 140 років з дня народження Миколи Дмитровича Леонтовича (1877-1921) – українського композитора, хорового диригента, збирача подільського музичного фольклору, педагога, громадського діяча. Протягом 1892-1898 років навчався у Кам'янець-Подільській духовній семінарії. Працював учителем музики та співів у Летичеві;
- 95 років з дня народження Анатолія Леонідовича Міранського (1922-1975) – повного кавалера ордена Слави. Народився у м. Кам'янець-Подільський.
- 14** 100 років з дня народження Інни Олександрівни Городецької (1917-1972) – художника станкового мистецтва, графіка. Народилася у м. Кам'янець-Подільський;
- 95 років з дня народження Леоніли Іванівни Міщенко (1922-2004) – вченого-філолога, доктора філологічних наук, професора. Народилася у м. Славута;
 - 25 років з часу створення на базі вищого артилерійського командного училища Інституту Прикордонних військ України – єдиного в Україні вищого навчального закладу з підготовки офіцерів-прикордонників, нині Національна академія державної прикордонної служби ім. Б. Хмельницького (1992).
- 18** 55 років з дня смерті Георгія Семеновича Верейського (1886-1962) – російського графіка, народного художника РРФСР, дійсного члена АМ СРСР, лауреата Державної премії СРСР. Народився у м. Проскурів.
- 19** 25 років з часу відкриття у Хмельницькому парку ім. М. Коцюбинського, нині сквер ім. Т. Г. Шевченка, пам'ятника Тарасу Шевченку (1992).

- 22** 80 років з дня народження Миколи Олексійовича Прядко – доктора технічних наук, професора, академіка Академії інженерних наук України, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки. Народився у м. Полонне;
- 75 років з дня народження Михайла Марковича Мацьохи – заслуженого тренера СРСР, заслуженого тренера України, заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, наставника більше 50 майстрів спорту СРСР та 2 призерів Олімпійських ігор. Народився у с. Терешівці Хмельницького району;
 - 30 років з часу введення в експлуатацію енергоблоку № 1 Хмельницької АЕС (1987). *(Довідку див. «Календар ... на 2012 рік»)*.
- 23** 110 років з дня народження Пантелеймона Михайловича Педи (*псевдонім Панько Педа*, 1907-1937) – поета, перекладача. Народився у с. Жванець Кам'янець-Подільського району. Був незаконно репресований. *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»)*.
- 24** 105 років з дня народження Петра Флоровича Лаптіна (1912-1986) – українського історика, поділлєзнавця. Протягом 1951-1986 рр. працював у Кам'янець-Подільському державному педагогічному інституті.
- 25*** 85 років з дня народження Володимира Васильовича Захожого – письменника, публіциста, члена Національної спілки письменників України. Народився у м. Шепетівка;

- 65 років з дня народження Миколи Борисовича Петрова (1952-2008) – українського історика, археолога, кандидата історичних наук, професора Кам'янець-Подільського державного університету. Народився у с. Сирватинці Городоцького району.

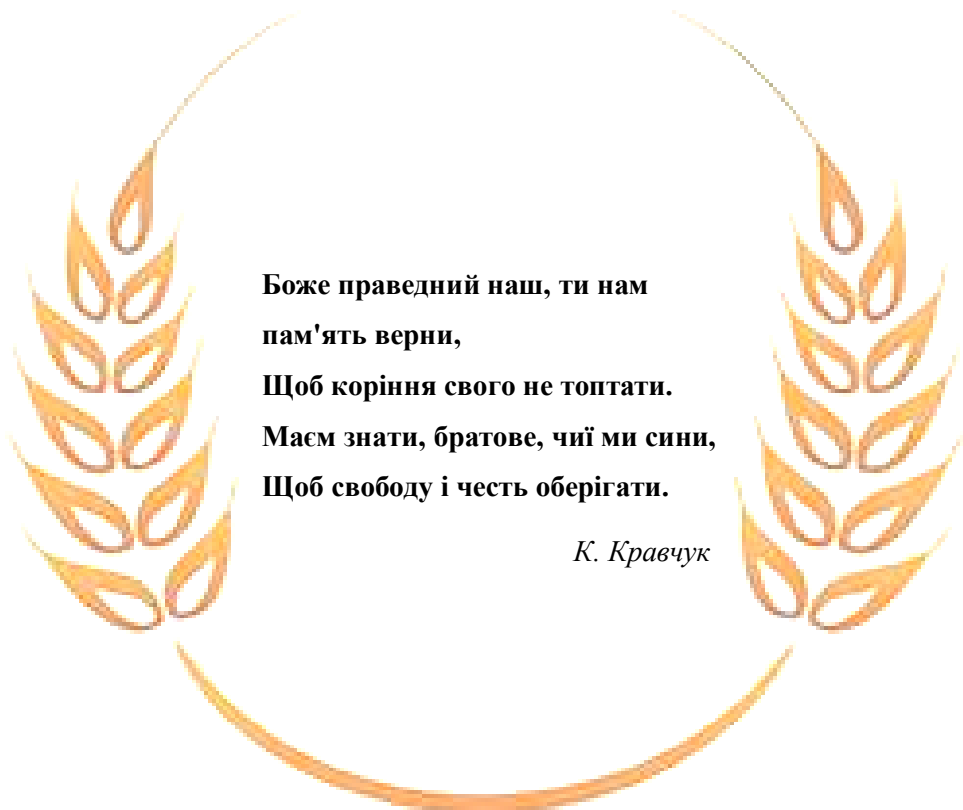
- 26 *** 90 років з дня народження Євгенії Михайлівни Пламеницької (1927-1994) – українського архітектора, поділлєзнавця, дослідника пам'яток архітектури Кам'янця-Подільського та середньовічної фортифікації Поділля.

- 27** 80 років з дня народження Олександра Матвійовича Пажимського – заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки художників України, краєзнавця, директора державного історико-культурного заповідника «Самчики» (1997-2006). *(Довідку див. «Календар ... на 2007 рік»).*

- 28** 95 років з дня народження Віталія Володимировича Стеньгача (1922-1996) – Героя Соціалістичної Праці. Народився у с. Турчинці Городоцького району.

- 29** 135 років з дня народження Євгена Олександровича Ненадкевича (1882-1966) – українського літературознавця, педагога, шевченкознавця. Народився у с. Довгалівка Білогірського району.

Імена, події, факти ...

**Боже праведний наш, ти нам
пам'ять верни,
Щоб коріння свого не топтати.
Масм знати, братове, чиї ми сини,
Щоб свободу і честь оберігати.**

К. Кравчук

2017

Бакотський Михайлівський скельно-печерний чоловічий монастир

До 655-річчя з часу заснування

Споконвіків на берегах величної річки Дністер, на його скелястих відрогах оселялися, жили і трудилися десятки а то й сотні поколінь людей – селян, міщан, ремісників, духовників, рибалок, мисливців тощо.

Жителі давнього Пониззя (а саме так до XIX ст. називалося Поділля) обирали ці живописні та неприступні для ворогів місця для своїх поселень та заснування скельних монастирів, а в дохристиянський період – язичницьких капищ. Старовинна Бакота, колись древня столиця Пониззя («Русі дольної»), яка в XIII-XIV ст. розкинулася на території між Дністром і Південним Бугом, була саме таким місцем. Галицько-Волинський літопис відзначає, що в добу Київської Русі Бакота була важливим торговим портом на Дністрі. Неповдалі Бакоти, яка нині затоплена, як і деякі інші населені пункти, водами Новодністровського водосховища, де збудована Новодністровська ГАЕС, височіла і нині височить Біла Гора, де ще у XI-XII ст., за припущеннями вчених-істориків, на місці язичницького капища виник один з найдавніших скельно-печерних православних монастирів Поділля. У XII ст., як свідчать віднайдені у 1884 р. відомим дослідником старовини, професором Київського університету В. Антоновичем надписи, ігумен Григорій заснував тут церкву Св. Михайла. Експедиція В. Антоновича, до речі там брав участь і пізніше описав в своїй статті відомий церковний історик Є. Сіцінський, виявила на вершині Білої гори підземний хід, який заглиблювався в скелю, як гвинтові сходи. На дні ходу були виявлені дві невеликі келії, пізніше було розкопано ще три печери і знайдено в скельній підлозі 19 гробниць та 17 ніш у скелях і залишки монастирської церкви. У народних переказах говориться, що в Бакоті на Дністрі праведним духовним подвигом прославився Антоній

Печерський, який потім переселився на Київські гори і заснував там Києво-Печерський монастир.

Ця чернеца обитель була двічі зруйнована – перший раз під час татарської навали у XIII ст., другий раз і остаточно під час польсько-литовської війни за Поділля (1431-1434 рр.). Фактично цей монастир функціонував близько 300 років і лише у 1893 р., після завершення розкопок, на місці давньоруської церкви був споруджений новий дерев'яний храм, який був освячений єпископом Подільським і Брацлавським в ім'я Спаса Все- милостивішого 1 серпня (14 серпня за новим стилем). Цей храм проіснував до 60-х років XX ст. і був знову зруйнований. І лише в 1993 р. тут, при підтримці Кам'янець-Подільської єпархії УПЦ, почалось відродження православних традицій та духовного служіння у Бакотському монастирі, дещо пізніше була зареєстрована релігійна громада УПЦ. Протягом останніх років, на свято Маковея на честь семи святих мучеників Маковеїв, або на першого Спаса (14 серпня), тут проходять святкові богослужіння при великій кількості вірян. Неподалік від монастиря донині б'ють три цілющі джерела. Сюди постійно організовуються туристично-екскурсійні поїздки.

Юрій Блажевич

Література

1. **Баженов О. Л.** Про перспективу дослідження Бакотського скельного монастиря / О. Л. Баженов, В. П. Мегей // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Поділ., 2007. – Т. 1. – С. 210-214.
2. **Скельно-печерний монастир** // Горбняк Т. В. Давня Бакота. – Кам'янець-Поділ., 2009. – С. 35-51.
3. **Скельний печерний монастир** // Винокур І.С. Бакота. Столиця давньоруського Пониззя / І.С. Винокур, П.А. Горішній. – Кам'янець-Поділ., 1994. – С. 197-211
4. **Грицук Б.** Поділля-Грузія: перегуки віків: кілька штрихів до історії Бакот. печерного монастиря // Колесо. – 2004. – 17 черв. – С. 17.
5. **Задорожнюк А.** Бакотський скельний монастир // Подолянин. – 1998. – 31 лип. – С. 7.

1 січня

225 років Конституції «Миньковецької держави»

1 січня 1792 р. стало відправною точкою початку реформ подільського реформатора Ігнація Сцібор-Мархоцького. Саме тоді він оголосив у побіянській каплиці – першу складову основного зводу законів майбутньої «Миньковецької держави» «Право міста Миньковець» [1, с.23]. Цей документ став практичним втіленням прогресивної у Польщі сеймової ухвали про самоврядування міст в рамках травневої Конституції 1791 р.

Документ складався з 12 розділів. У першому І.Мархоцький наголосив на користі розширення та забудови поселень і, що цьому може сприяти лише надання свободи. Тому він вирішив подарувати мешканцям волю, і заодно відмінити податки, залишивши натомість лише орендну плату за землю. При цьому зобов'язався не збільшувати її в майбутньому .

У другому розділі ініціатор реформ роз'яснив прерогативи міщан: зрівняв іновірців (євреїв, православних, лютеран) у правах з католиками; надав свободу торгівлі; звільнив від старого обов'язку утримувати на постой солдатів, бо вирішив збудувати спільну казарму для військових.

В третьому – обумовлював необхідність справедливості до міщан.

У четвертому розділі І. Мархоцький окреслив обов'язки обраних до магістрату; наприклад, те, що вони мають бути письменими, але на початках це вимагалось лише від голови магістрату і писаря. Задля справедливості передбачалося, щоб рішення про зарахування до урядовців було колегіальним. Їх повинна затвердити «політично-економічна адміністрація».

Нюанси міської влади і привілеї магістрату уточнював п'ятий розділ.

У шостому розділі йшлося про перепис євреїв в місцях їх поселення, надання їм права проживати в будинках поруч з християнами, що належать землевласнику, свободи оптової і роздрібною торгівлі, свободи торгівлі спиртними виробами за умови відмови від ремесел, окрім забою худоби і пекарства для одновірців, затвердження рабинату і релігійних братств лише після погодження з поміщиком.

Ще шість наступних розділів стосувалися діяльності ремісників та їхніх цехів, їх взаємовідносин з адміністрацією Миньковець, жителями та І. Мархоцьким.

Володимир Захар'єв

Література

1. **Білий О.П. Миньковецька держава** // Білий О.П. Миньковеччина: іст. нарис / О.П. Білий, П.А. Білий. – Кам'янець-Поділ., 2004. – С. 44-100.

2. **Миньківці на Ушиці**: краєзн. зб. до 600-річчя села. – Кам'янець-Поділ.: Оіюм, 2007. – 32 с.

3 січня

Той, хто виводить у майстри

*До 70-річчя з дня народження
Володимира Михайловича Гоняка*

Володимир Михайлович Гоняк – заслужений тренер України з легкої атлетики, почесний громадянин м. Староконстантинова своєю працею стверджує, що не лише в столиці і великих містах, але й "в глибинці" можуть зростати олімпійці. Саме Володимир Михайлович цілеспрямовано й послідовно готує юного спортсмена до важких випробувань, щоб той на змаганнях продемонстрував результат, який напрацьовувався під час занять. Допомогти учневі справитися з надзвичайним хвилюванням, що природно виникає під час екстремальних ситуацій, якими є відповідальні старты – це теж мистецтво тренера, і до таких фахівців, що здатні розпізнати в

10-12 річних підлітках майбутніх чемпіонів, відноситься В.М. Гоняк.

Ще в шкільні роки в рідних Драчах, що на Староконстантинівщині, Володя виділявся активністю, очолював компанії дітлахів – однолітків, котрі намагалися виявляти поміж собою найсильніших та найспритніших в різних видах спорту. Тоді ж здобув навички в легкій атлетиці, боротьбі, вправно поводився з м'ячем, особливо у волейбольних баталіях. Зростав спритним та сильним, всебічно розвинутим. Тож як настала пора проходити військову службу в армії, напросився в десантники. Вже після перших виступів на першостях військової частини здібності юнака до спорту запримітили командири. Потім були вдалі старту на окружних змаганнях, після яких Володя опинився в Спортивному клубі армії Закавказького військового округу в Баку.

В 1966 році на чемпіонаті Збройних сил у Москві виконав норматив майстра спорту з військового службового триборства (стрільба з автомата, метання гранати, подолання смуги перешкод).

Мабуть це і визначило вибір професії. Далі було навчання в Івано-Франківському технікумі фізкультури та на факультеті фізвиховання Тернопільського педінституту. В молодості спромігся досягти рівня I-го розряду в 12 видах спорту.

Вже 42 роки поспіль плідно працює в Староконстантинівській ДЮСШ старшим тренером-викладачем відділення легкої атлетики. Весь цей період самовдосконалюється: його особиста бібліотека наповнена сотнями підручників, журналів, статистичними, методичними та іншими матеріалами стосовно "королеви спорту" – легкої атлетики. Чимало його вихованців освоїло складні технічні види: бар'єрний біг, стрибкові дисципліни, метання.

З перших років Володимир Михайлович намагається заложити фундамент для подальшого зростання молодих спортсменів – здійснює багатоборну підготовку, чимало часу приділяє загально-фізичним вправам. І це себе виправдовує. Адже більшість його вихованців, котрі після школи пов'язали своє життя зі спортом, в т. ч. професійним, прогресували, досягли чималих висот. Добре пам'ятає всіх своїх учнів, понад

20 з яких ставали чемпіонами України серед різних вікових груп. А найпершою "ластівкою" стала перемога Світлани Кілар в стрибках у довжину на першості країни серед ДЮСШ ще в 1983 році. З 12 років готував майбутнього олімпійця, майстра спорту міжнародного класу Андрія Соколовського, якого з початківця довів до рівня першого розряду, призера України серед юнаків в бар'єрному бігові, привив навички в стрибкових дисциплінах. Андрій в подальшому під наглядом тренерів з Вінниці та Миколаєва став срібним призером чемпіонату світу в приміщенні, 5-м на Олімпіаді – 2004, виграв Кубок Європи, чемпіонат України, ряд міжнародних турнірів, досяг в стрибках у висоту результату екстра-класу (2 м. 38 см.). Завдяки таким здобуткам Андрія Соколовського, Гоняку В.М., як його першому наставнику, було присвоєно високе звання "Заслужений тренер України". Тоді було чимало скептиків, котрі брали під сумнів фахові якості Володимира Михайловича, як тренера стрибунів у висоту. Але час розставляє все на свої місця. Згодом Гоняк, менше як за 3 роки "зліпив" з місцевого школяра Віктора Черниша майстра спорту саме в цій дисципліні. У визначальний для них 2010 рік їм вдалося підняти планку особистого рекорду Віктора до 2 м. 17 см., здобути звання чемпіона України серед юнаків, вибороти "бронзу" на Європейському юнацькому олімпійському фестивалі у Москві та І літніх юнацьких олімпійських іграх в Сінгапурі. В 2011 р. Черниш став 6-м на юніорському чемпіонаті Європи (2 м. 19 см.). Варто назвати ще кількох вихованців Володимира Михайловича, котрі після Староконстантинівської ДЮСШ вступили в навчальні заклади до інших міст і досягли вагомих спортивних результатів та звань, увійшли до складу збірних команд України серед юніорів, молоді, дорослих. Це майстри спорту України Олександр Романюк, Артем Шпілько (стрибки у довжину), Олександр Жулінський, Микола Нижник (біг на довгі дистанції).

І нині в його групі чимало здібних школярів-призерів юнацьких всеукраїнських змагань: Дмитро Кравець, Марія і Дар'я Нараєвські та інші.

А головне, що поряд у відділенні легкоатлетики працюють його вихованці-послідовники: Віктор Соботович, Тетяна

Малинська-Швець, Наталія Кравчук, Олександр Вербицький. І весь цей невеличкий колектив вже кілька років поспіль не лише на рівних конкурує на обласних змаганнях з Хмельницьким, Кам'янцем-Подільським, але й часто перемагає в командному заліку.

А тренувальна база в Староконстантинові бажає кращого. Адже місцеві чемпіони займаються переважно в пристосованому приміщенні під трибунами стадіону. Та все ж завдяки таким ентузіастам з невеликих міст, як Гоняк В. М., Штурбабін В. В. (Нетішин), Ліщук В. І. (Полонне) вихованці яких виблискують на світових спортивних аренах, знають нашу рідну Хмельниччину, здійснюють прапор України.

Віктор Флентін

7 січня

Архіпастир і богослов

*До 90-річчя з дня народження
владики Феодосія (Ігоря Івановича Процюка)*

Владика Феодосій (Ігор Іванович Процюк) народився 7 січня 1927 року в селі Топульне Рожищенського району Волинської області в сім'ї священика. В 1943 році закінчив гімназію в місті Горохове. Після здачі іспита при пастирсько-богословських курсах Почаївської Лаври отримав призначення на посаду псаломника Дмитрівської церкви містечка Дружкополя. З 1944 року служив іподияконом Троїцького кафедрального собору в Луцьку. В 1945 році Ігор Процюк став дяком, потім – священиком. Того ж року одружився. З 1947 року він – настоятель Троїцького собору в Берестечку та Троїцької церкви в с. Мислини Волинської області.

В 1949 році Ігор Процюк прибув в с. Кузьмин Красилівського району Кам'янець-Подільської області, де став настоятелем церкви Різдва Пресвятої Богородиці. Місцевим парафіянам він дуже сподобався, оскільки був харизматичною людиною, вельмиречивим, гарним на вроду, дуже представницьким і, головне, розумним. Про нього в Кузьміні

пам'ятають до наших днів і розповідають всілякі легенди. В цьому селі Процюк служив до 1955 року. За той час заочно закінчив Ленінградську духовну семінарію і вступив до духовної академії.

Наступні сім років життя Ігор провів у Кам'янці-Подільському. Тут він займав спочатку посаду настоятеля Миколаївського храму, а потім – Покровської церкви, очолював благочиння. Став протоієреєм.

В 1958 році після розлучення з дружиною зайнявся богословськими науками (у 1959 р. кандидат богослов'я, в 1979 р. – магістр богослов'я).

У листопаді 1962 року постригся в ченці з іменем Феодосія, отримав сан архімандрита. З грудня цього року – єпископ Чернігівський і Ніжинський, у 1964-1967 роках – єпископ Полтавський і Кременчуцький, в 1967-1972 роках – єпископ Чернівецький і Буковинський (вів богослужіння церковнослов'янською, українською і румунською мовами).

В 1972 році Феодосій покидає Україну. Більше він до неї не повернувся. В 1972-1978 роках – єпископ Смоленський і В'яземський. Архієпископом у цій же парафії став 9 вересня 1978 року.

У грудні 1984 року його призначають Патріаршим екзархом у Середній Європі та архієпископом Берлінським і Середньоевропейським. Через два роки він стає архієпископом Омським і Тюменським. З лютого 1997 року владика Феодосій – митрополит Омський і Тарський.

У 2002 році його спроба піти на заслужений відпочинок закінчилася невдачею. Священний Синод попросив його продовжити архіпастирське служіння на Омській кафедрі. Тож довелось йому працювати аж до 2011 року.

За більш, ніж 70 років церковної служби (з них 53 роки – в архієпископському сані) владика Феодосій отримав багато нагород Російської Православної церкви, кількох Помісних Православних церков, а також – державних і громадських. Він є автором значної кількості наукових богословських праць, які стали надбанням православної церкви.

Помер Митрополит Феодосій 28 травня 2016 року.
Похований в нижньому храмі Успенського собору Ачаїрського жіночого монастиря Чесного Хреста Господнього.

Олександр Байдич

Література про владика Феодосія

Інтернет ресурси:

<http://history-poltava.org.ua/?p=7231>

https://uk.wikipedia.org/wiki/Феодосій_Процюк

http://ye.ua/news/news_2392.html

20 січня

Декоративна абстракція творчості Олександра Гуменчука

До 65-річчя з дня народження

Заслужений художник України, живописець, дизайнер, викладач Гуменчук Олександр Іванович народився 20 січня 1952 році в Приморському краї в сім'ї військовослужбовця. Армійську службу проходив у Сибіру.

1982 року закінчив факультет дизайну Латвійської державної художньої Академії ім. Залкална (м. Рига). Вже біля сорока років Олександр Гуменчук живе і працює у місті Хмельницькому. Батьківське коріння художника українське, подільське, тому у його творах мирно, взаємопроникливо співіснують прибалтійські бурштинові легенди і прадавня слов'янська символіка, морські загадкові мушлі і класичні софійські фрески.

У 1980-х роках художник працював у Хмельницьких художньо-виробничих майстернях художником декоративно – прикладного мистецтва. Він виконував різні декоративні роботи в техніці сграфіто, стінопису, об'ємні вітражі, керамічні панно в місті та області, Польщі. Його твори вирізняються незвичним стилем різних технік, яскравістю кольорів, різноманітністю сюжетів. Олександр Гуменчук – автор розписів (у співавторстві

з В. Марчуком) магазину «Книжковий світ» (м. Хмельницький), лекційного залу обласного Будинку природи тощо.

З 1986 року художник розпочав виставкову діяльність. Брав участь у всеукраїнських, регіональних та міжнародних виставках, серед всеукраїнських: «Мальовнича Україна» (1995, 1996, 1997, 2000), «Дзвони Чорнобиля» (1996), виставка-конкурс до 1000-ліття хрещення України-Русі (1998); закордонних – у Німеччині, Польщі. Олександр Гуменчук – неодноразовий учасник та призер виставок-конкурсів, присвячених Дню міста Хмельницького «У сяйві вічної краси душа рідного міста» (2005 – 2008). Він отримав звання лауреата в номінаціях «живопис», «місто», «люди», Гран-прі. У 2006 – 2012 роках брав участь у групових виставках викладачів кафедри дизайну ХНУ в мерії міста Хмельницького.

З 2002 року Олександр Гуменчук член Національної спілки художників України. Більше десяти років (2003–2013) він викладав мистецтво дизайну в Хмельницькому національному університеті.

Разом з народним художником Миколою Мазуром митець брав участь у розробці та створенні першого в Україні унікального музею «Пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 рр.», який було відкрито у жовтні 2008 року в Державному історико - культурному заповіднику «Межибіж». Саме за цю складну та копітку роботу Гуменчук був удостоєний почесного звання «Заслужений художник України».

З 2013 року Олександр Гуменчук перебуває на творчій роботі. Він займається, переважно, живописом. Його творчий доробок нараховує близько 600 творів, які виконані у складній манері синтезу різнорідних рельєфів та колажів. Їм притаманні філігранна техніка та витонченість, глибокий філософський зміст та таємничість всесвіту.

Роботи Олександра Гуменчука придбані Міністерством культури України, зберігаються у вітчизняних музеях, приватних колекціях в Україні, Росії, Німеччині, Угорщині, США та в інших країнах.

Художник плідно співпрацює з Хмельницьким обласним художнім музеєм. Результатом цієї співпраці є дві персональні

виставки та сім живописних творів, які він подарував у збірку музею.

Наталія Байдюк

Про О.І. Гуменчука

1. **Слободянюк Т.** Український космос Олександра Гуменчука // Поділ. вісті. – 2012. – 19 січ. – С. 7.

2. **Под'япольський В.** Мистецький світ Олександра Гуменчука // Проскурів. – 2004. – 21 жовт. – С. 14.

3. **Кабачинська С.** Нові імена в ... крамниці // Є! – 2003. – 11 верес.

4. **Подільський Г.** Митець, котрий випереджає час // Є! – 2002. – 3 лют.

28 січня

Спортивна гордість Хмельниччини

*До 75-річчя з дня народження
Віталія Васильовича Яремчука*

Ім'я нинішнього ювіляра вже кілька десятиріч на слуху. Він з плеяди закоханих в свою справу керівників та тренерів, які спромоглися створити належні умови і вивести в 1960-1990-х роках веслування на байдарках та каное до провідних видів спорту Хмельниччини, здобути визнання і шану завдяки гучним перемогам своїх вихованців на змаганнях не лише всеукраїнського, але й найвищого – світового рівня.

Віталій Васильович Яремчук народився 28 січня 1942 року в с. Нова Котельня Андрушівського району Житомирської області.

Дитинство Віталія пройшло в Шепетівці, де він зростав в сім'ї лікаря. Там же долучився до спорту, залюбки відвідував до 8-го класу секцію баскетболу рідної СШ № 1. Після переведення глави сімейства на роботу до Херсона, продовжив навчання у місцевій СШ №10. Часто прогулюючись берегом Дніпра, з заздністю і захопленням спостерігав як стрімко розсікали водну

гладь спортивні човни. А тому навесні 1958 року одразу дав згоду на запрошення тренера з веслування на байдарках і каное з ДЮСШ зайнятись новим для себе видом спорту, яким згодом “захворів” на все подальше життя. У 1960-1964 рр. вдосконалював свою майстерність і знання на факультеті фізвиховання Одеського інституту, після закінчення якого виконав норматив майстра спорту. Строкову військову службу проходив в окремому взводі Спортивного клубу армії Одеського військового округу, що дислокувався в Дубоссарах. Найбільш успішно йому давалися гонки в човнах-байдарках на дистанціях 1000 м та 10 000 м.

Найвагомішими особистими досягненнями вважає 2 місце на Кубку України (1963 р.) та перемогу на чемпіонаті Молдавської РСР (1965 р.). Того ж року в складі збірної команди цієї республіки виступав на чемпіонаті СРСР на водно-спортивній базі «Колгоспник» в Ружичній. На той час старший брат, що віддав перевагу медицині, працював лікарем в Хмельницькому, а батьки повернулися на проживання в Шепетівку. Так як була потреба в тренерських кадрах фахівців з веслування, після спілкування з начальником облспорткомітету Анатолієм Миколайовичем Беловим, вирішив перебратись до Хмельницького, де його чекала цікава робота у ФСТ «Колос».

З 1966 р. по 1968 р. тренував дітлахів на ставку в Ружичній, а потім перейшов в Хмельницьку ДЮСШ, де його основним робочим місцем стала акваторія Південного Бугу.

Базувалися в підвальному прохолодному приміщенні, на будівлі якого й понині вивіска «Спартак». В зимову пору човни змінювали на лижі. І хоча умови були спартанські, молодь все ж тягнулася до спорту. Згодом почали зростати розрядники, чемпіони. Саме в його групі вперше сів у байдарку і пізнав ази веслування 12-річний Сергій Нагорний, майбутня зірка світового масштабу.

На початку 1970-х стрімко зростала кількість студентів в Хмельницькому технологічному інституті побутового обслуговування (нині ХНУ), серед яких було чимало хороших спортсменів. Стан розвитку фізичної культури і спорту був визначений своєрідною візитною карткою навчального закладу, сприяв зростанню його іміджу. Кафедра фізвиховання

зміцнювалась новим кадровим складом, здатним зосередити зусилля на тих видах спорту, які були достатньо розвинутими в нашій області. Тому в серпні 1972 р. Віталія Яремчука і Юрія Нечипоренка запросили в ХТІПО сформувати сильну студентську команду веслувальників. З часом до таких здібних місцевих юнаків як Микола Штипуляк, Валерій Сівак додалися Євген Соколов, Володимир та Сергій Кіп'яткови з Молдавії, білоруси Володимири Горбачов та Висоцький, які склали основу колективу веслувальників, що не знав рівних на Спартакіадах технічних вузів України, і не тільки.

З появою на кафедрі ще одного досвідченого тренера з Росії Юрія Павловича Корнілова ХТІПО став справжньою кузницею чемпіонів-веслувальників. Цьому також сприяло покращення умов для тренувань і реабілітації. Чимало зусиль було затрачено на створення сучасної веслувальної бази вузу на Південному Бузі. Удосконалювалась методика тренувань, визначався оптимальний розподіл навантажень в різні пори року. Вказані тренери-одномумці працювали на результат бригадним методом, в тому числі під час навчально-тренувальних зборів на виїзді. У взаємодії з місцевими дитячими фахівцями з Хмельницького та Волочиська їм вдалося протягом 1974-2010 років підготувати в навчальному закладі (ХТІПО-ХНУ) вражаючу кількість висококваліфікованих спортсменів: 3-х заслужених майстрів спорту, 7 майстрів спорту міжнародного класу, 65 майстрів спорту.

Сам Віталій Васильович має звання: майстер спорту СРСР з веслування на байдарці, заслужений тренер УРСР, заслужений тренер СРСР, відмінник освіти України, заслужений працівник фізичної культури і спорту України.

Віталій Васильович прийняв безпосередню участь в удосконаленні майстерності Нагорного С.В., Вешка В.І., Слівінського О.Я. – чемпіонів світу з веслування на байдарках і каное, з яких Сергій Нагорний став чемпіоном і срібним призером Олімпіади – 1976 у Монреалі (Канада).

В останні роки добре зарекомендували себе на всеукраїнській арені такі веслувальними як Олексій Янчук, Олександр Кондратюк, Катерина Лісова, Світлана Фальшовник

та інші, які значно поповнили спортивними трофеями стенди музею університету і власні медальні колекції.

Сьогодні В.В. Яремчук – доцент кафедри здоров'я людини та фізичного виховання Хмельницького національного університету, готує групу спортсменів до чергових всеукраїнських студентських ігор.

Керівництво Хмельницького обласного відділення Національного олімпійського комітету України, вітаючи Віталія Васильовича із знаменною віхою в його житті, бажає міцного здоров'я та ще багато плідних років у примноженні спортивної слави нашого краю.

Віктор Флентін

Про В.В. Яремчука

1. **Флентін В.** ...А весло стало долею // Поділ. вісті. – 2012. – 31 січ. – С. 7: фото.

2. **Цимбалюк О.** Віталій Яремчук: «Веслування – любов усього мого життя...» // Проскурів. – 2012. – 2 лют. – С. 15: фото.

31 січня

Традиція живе...

*До 75-річчя з дня народження
Федора Івановича Куркчі*

31 січня 2017 року виповнюється 75 років знаному хмельничанину Федору Івановичу Куркчі.

Народився художник-кераміст 1942 року в с. Гранітне Тельманівського району Донецької області. Його батько був майстром на всі руки і, до того ж, обдарованим художніми здібностями: займався розписом стін, малював килимки для ніг, виготовляв рами і вініетки на склі для оформлення фотографій. До цієї роботи залучався і найстарший з п'яти дітей – син Федір. Очевидно, для нього це відіграло не останню роль у виборі професії.

Після закінчення 7-го класу майбутній митець поїхав у далеке прикарпатське містечко Косів – центр художніх ремесел Івано-Франківщини – навчатися у тамтешньому училищі прикладного мистецтва, яке закінчив 1962 року (спеціальність «Художня різьба по дереву»). Усі 5 років навчання подорожував горами, захоплюючись красою і гармонією природи. Далі – три роки служби в армії у Підмосков'ї, неподалік Загорська (Росія). 1965 року переїхав у Хмельницький. Тут працював старшим методистом з образотворчого мистецтва у Будинку художньої самодіяльності: координував ізостудії, організовував обласні та всеукраїнські виставки. Пізніше – монументаліст художнього комбінату.

З 1986 року – учасник міжнародних, всеукраїнських та обласних виставок (Токіо, Київ, Донецьк, Маріуполь, Хмельницький), з 1990 – симпозіумів гончарства та художньої кераміки (Седнів, Опішне, Бубнівка, Слов'янськ). У цьому ж році став членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Постійно проводить майстер-класи для дітей та дорослих.

2000 року, мабуть, за покликом душі, переїхав у Донецьк, часто бував на малій батьківщині. 2005 року став переможцем Всеукраїнського конкурсу народної іграшки, за що отримав нагороду від Державного музею іграшки Міністерства освіти і науки України. Також відзначений спеціальною премією за збереження традицій народної іграшки на Всеукраїнському симпозіумі художньої кераміки «Україна Соборна» (2005 р.). З 2006 року – член Ліги грецьких творчих діячів Донецької області «Галатей». Протягом 2006-2007 років брав участь в українсько-канадській програмі «Приятелі дітей», де навчав ліпленню дітей-сиріт та інвалідів (Ворохта, Одеса).

Життя так склалося, що 2009 року Федір Іванович переїхав до Канади.

Нащадок приазовських елінів Федір Куркчі органічно увібрав в себе культуру української нації, яка врешті-решт виогранила його талант. У творах митця прочитується архаїчна, незамулена, первісна світоглядність пращурів. Добре знаючи традиції народної кераміки, він вдало поєднує їх з художніми образами, які відчув, вгледів в лоні самої Землі, самої Природи.

Особливе місце у творчості майстра посідають народні музичні інструменти, секрети створення яких у наш час зберегли лише нечисленні керамісти. Делікатні образи художника (іграшки, свищики) сприймаються, як амулети, як обереги минулих епох, зачаровують оригінальністю пластичних рішень, теплим гумором, створюють веселий настрій.

Роботи Федора Івановича зберігаються у музеях Києва, Львова, Донецька, Краматорська, Рівного, Сум, Опішного, Тернополя, Пермі, Токію та у приватних колекціях в Україні, Росії, Канаді.

У фондах Хмельницького обласного художнього музею зберігається п'ять творів Федора Куркчі: «Окарина», окарина «Зозуля», три народні іграшки «Хихички».

Людмила Сковерко

Про Ф.І. Куркчу

1. **Гірник Г.** Сучасна керамічна іграшка // Народ. мистецтво. – 2005. – № 3-4. – С. 44.

2. **Гірник Г.** Під звуки окарини // Поділ. кур'єр. – 1999. – 19 лют. – С. 10.

9 лютого

Музика його душі

*До 80-річчя з дня народження
Аркадія Гнатовича Гаєвського*

Аркадій Гнатович Гаєвський народився 9 лютого 1937 року в місті Немирові Вінницької області. У 1956 році після закінчення Немирівського педучилища вступив до Ніжинського педагогічного інституту на філологічний факультет з додатковою спеціалізацією «Музика та співи».

З раннього дитинства він відчув потяг до музики та співу. Перші спроби писати музику відбулися ще під час навчання в педучилищі. Але серйозно композиторською діяльністю почав займатися в інституті, де його наставниками

були диригент та композитор В. І. Іконник, хормейстер А.Н. Тевзадзе та ін., які дали теоретичні знання з гармонії, музичної форми та композиції. У 1961 році після закінчення інституту його направляють на роботу в Хмельницьке педагогічне училище (сьогодні гуманітарно-педагогічна академія), де він починає працювати на посаді викладача музики циклової комісії початкової музичної підготовки, викладав теоретичні та музично-інструментальні дисципліни (гру на баяні, фортепіано, сопілці).

Становлення Гаєвського як музиканта і композитора відбувалося поступово. В своїй творчості він опирався на традиції українського фольклору та стилістику сучасної джазової музики, зберігав вірність заповітам великих майстрів, не поступаючись власною музично-творчою самобутністю. Під впливом класичної та сучасної джазової музики створює студентські вокально-інструментальні та естрадно-джазові ансамблі, серед яких: «Ехо», «Дідакл» та ін. Для них пише власні твори, робить аранжування творів відомих музикантів та композиторів. Сам грає на фортепіано, електрогітарі. Ансамбль «Ехо» неодноразово був переможцем обласних та міських конкурсів художньої самодіяльності.

У 1993 році пісня «Закохалася» посіла перше місце на Всеукраїнському пісенному фестивалі «Буковинський жайвір» у Чернівцях, а в 2003 році його вокальний твір «Пісні-співаночки» на слова М. Конопницької зайняв призове місце на конкурс-фестивалі авторської пісні ім. М. Конопницької в Польщі.

Серед його творчих здобутків – обробки народних пісень для хору («Не чудуйтеся, добрі люди», «Ой там на току, на базарі», «Ой під вишнею, під черешнею»), а також пісні та романси на слова відомих поетів: Лесі Українки – «Горить моє серце», І. Драча – «Романс для жіночого голосу», О. Пушкіна – «Тройка», «Бесы», А. Прокоф'єва – «Зимня дорога» та ін.; пісні на слова сучасних подільських поетів: Н. Пукас – «Садочок мрій», «Ой ти, осене», Г. Ісаєнко – «Сповідь», Б. Байди – «Рушники», Й. Осецького – «Балада про дощик» та ін.

Серед інструментальних творів – «Фантазія на теми українських пісень», «Сонатина», «Експромт» та ін. Його вокальні твори різноманітні за тематикою, формою та

гармонічним викладом. Велике значення Аркадій Гнатович надавав літературному тексту. Всі солоспіви глибокі за змістом і несуть у собі внутрішні переживання самого автора.

Особливо близькою та важливою для А. Гаєвського була патріотична та соціальна тематика поезій Т. Г. Шевченка, що надихнуло на створення музичних творів «Прометей», «Перебендя», «Гімн чернечий», «Розрита могила». Останній твір «Розрита могила» вражає незвичною мелодійністю й трагічною драматичністю, а головне – актуальністю сьогодення: важкими соціально-економічними, політичними проблемами.

Твори музиканта друкувалися в колективних збірниках: «Музично-пісенна творчість митців Хмельниччини» (упорядник – Д. Тукало), «Вокально-хорова Шевченкіада композиторів Хмельниччини» (упорядник – В. І. Кропивницький), «Музичний меридіан» (упорядники – Ю. Йовенко, Ю. Найда).

Світ творчих устремлінь музиканта-педагога був надзвичайно широкий. Впродовж усього життя не полишав захоплення живописом, копіював картини відомих художників, створював власні, які дарував друзям, ілюстрував збірку «Чарівні казки» Г. Й. Ісаєнко, деякий час співпрацював з районною газетою «Прибузька зоря».

Крім того, створював аматорські фільми, які на конкурсах отримували грамоти, дипломи. Так, фільм «Гірко» (про боротьбу за здоровий спосіб життя) відзначений обласним комітетом Товариства Червоного Хреста дипломом III ступеня (1987 р.).

Сам змайстрував електробаян і електрогітару. До останнього займався спортом.

9 квітня 2009 року перестало битися серце подільського педагога-митця. Але почуття вдячності та любові живе у пам'яті колег і студентів. Величезній кількості творчих задумів музиканта, на жаль, не судилося здійснитися за його життя. Проте в пам'ять про нього нещодавно було підготовлено до видання перший авторський збірник «Горить моє серце», куди ввійшли кращі його твори.

24 лютого 2016 року в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії відбувся вечір «Пам'ятаємо. Бережемо.

Вчимося», присвячений майже півстолітній творчій праці Гаєвського А.Г. в академії.

Під час цього заходу співробітники ХОДТРК «Поділля-Центр» Р. Токар та О. Галянт зняли документальний фільм, який потім транслювався на місцевому телебаченні.

Подільський композитор-педагог, викладач-методист, відмінник народної освіти продовжує жити у своїх творах, у серцях тих, кому пощастило спілкуватися і працювати з цією непересічною особистістю.

Валентин Ільїнський

Про А.Г. Гаєвського

1. **Гаєвський** Аркадій Гнатович // Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія в особах. – Хмельницький, 2006. – Т.1. – С. 64-66.

2. **Сігінішина Г.** Спомини про керівника ансамблю «Ехо» А. Гаєвського (1967–1970-і рр.) // Духовні витоки Поділля: митці в історії краю: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 13 берез. 2014 р.). – Хмельницький, 2014. – С. 233–235.

3. **Яківчук Г.** У сайві слова, музики і пензля: поділ. педагоги, творчі особистості // Духовні витоки Поділля: митці в історії краю: матеріали IV всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 13 берез. 2014 р.). – Хмельницький, 2014. – С. 407–410.

4. **Гаєвський** Аркадій Гнатович // Кропивницький В.І. Музично-пісенна творчість митців Хмельниччини. – Хмельницький, 1997. – С. 47-59.

5. **Слободянюк Т.** Аркадій Гаєвський в освіті, мистецтві, в пам'яті // Поділ. вісті. – 2011. – 4-10 берез.

10 лютого

Дві візуальні симфонії Автанділа Гігаурі

До 55-річчя з дня народження

Поділля – щедрий і благодатний край, який подарував Україні безліч видатних особистостей. Та не лише народжені в цих живописних місцях люди гордо називають себе подольцями. Є й ті, хто багато років назад потрапив сюди і вже не захотів для себе іншої долі.

Однією з таких непересічних особистостей є Автанділ Гігаурі – відомий художник та скульптор, що працює в жанрі декоративно-прикладного мистецтва. Народився митець 10 лютого 1962 року у мальовничому місті Мцхета, давній столиці Грузії, котре розташоване на злитті двох річок – Арагви і Кури. З'явившись на світ в інтернаціональній сім'ї, він змалечку перейняв від мами ліричну українську душу, а від батька східний темперамент та хист до малювання. 1981 року закінчив Брянське художнє училище, а 1986 року – Тбіліську державну академію мистецтв, відділення декоративно-прикладного мистецтва. Після закінчення навчання переїздить в Україну, на Хмельниччину, батьківщину своєї матері. Сьогодні живе і працює у м. Хмельницький.

З 1995 року до Автанділа Гігаурі приходять всеукраїнське й міжнародне визнання. Він стає членом Національної спілки художників України, відкриває персональні виставки та бере участь у колективних. Також він був учасником міжнародного скульптурного пленеру у місті Чеханов (Польща). Його роботи знаходяться в приватних колекціях не тільки в Україні, але і в рідній Грузії, Польщі, Німеччині, Росії, США, Норвегії, Швеції, Ізраїлі, Японії.

Художник однаково цікаво втілює свої задуми у пластиці й на полотні, не віддає перевагу чомусь одному. За його словами, живопису не вистачає пластики, а скульптурі – кольору. Тож завжди після картин із задоволенням бере в руки долото та інший столярний інструмент. Так митець завжди відтворює те, до чого прагне, що бачить його душа. Любить

працювати з твердими породами дерев, найчастіше – з черешнею, горіхом, дубом. Живопис та скульптура у творах Гігаурі доповнюють одне одного, тому що форма й образ у нього ідентичні.

Автанділ Симонович є прихильником модернового фігуративного методу. Пластика скульптур і характерна стилізація живописної манери передають ідеї, настрої і задум автора. Ви не знайдете тут натуралістичних деталей, бо під час роботи митець прислухається до власного внутрішнього світу і передає свої враження переплетінням кольорів у живописі, та вишуканою пластичністю форм. На полотні творить, укладаючи, як каменяр, камінь за каменем свої картини пензлем, послідовно заповнюючи контури нанесеного раніше зображення на темну площину полотна витягнутими трикутниками різних розмірів. Намагається вдихнути життя в динамічну гармонію кольору і форми, об'єднати деталі, що не мають зв'язку, дати їм звучання візуальної симфонії і наповнити композицію сенсом. Живописні твори Гігаурі нагадують мури стародавніх кавказьких фортець, збудованих з кам'яних пластинчатих брил та приваблюють несподіваними знахідками у співставленні пластичних форм та сміливості в поєднанні кольорів. Певний настрої створюють цікаві назви творів, що також є свого роду одкровенням художника. В Хмельницькому обласному художньому музеї знаходиться картина «Не бачу, не чую, не кажу», яка була подарована автором у 2005 році після відкриття персональної виставки.

Творчим апогеєм скульптора Гігаурі є створення пам'ятника «Героям і жертвам Чорнобиля», який встановлений у Хмельницькому на розі вулиць Кам'янецької і Прибузької (архітектор Сергій Козак). Відкриття пам'ятника було приурочене 25-річчю Чорнобильської трагедії. Це творча данина пам'яті 20 тисячам жителів нашого краю – військовим, інженерам, будівельникам, медикам, фахівцям інших професій, які побували у самісінькому пеклі Чорнобиля, ризикуючи своїм життям, здоров'ям заради нащадків. Також Автанділ Гігаурі автор пам'ятного знаку жертвам репресій та голодомору в м. Дунаївцях.

Антоніна Мельничук

Про А.С. Гігаурі

1. **Кульбовський М.** Дві візуальні симфонії Автанділа Гігаурі // Проскурів. – 2011. – 16 черв. – С. 14.
2. **Яніцька Н.** Країна мрій Автанділа Гігаурі // Поділ. кур'єр. – 2009. – 10 груд. – С. 10.
3. **Землякова Т.** Автанділ Гігаурі: «Художник – це краса, а якщо вона справжня – коштує дорого» // Проскурів. – 2007. – 2 серп. – С. 14.
4. **Яровенко Т.** «Бути самим собою мені не цікаво!» // Є Поділля. – 2005. – 22 верес. – С. 8.

18 лютого

Лікар, вчений, педагог

*До 105-річчя з дня народження
Станіслава Адольфовича
Кшановського*

Життя – це яскравий спалах зірки і ніхто не знає ні часу, ні дня, коли воно згасне. Але є люди, які, відходячи у вічність, залишають по собі не тільки матеріальні звершення, а й набагато більше і головніше, власне той особливий зірковий слід у серцях і свідомості людей.

Кшановський Станіслав Адольфович народився 18 лютого 1912 року у мальовничому селі Підлісний Мукарів Подільської губернії (тепер Дунаєвського району Хмельницької області). У 1922 році вступив у перший клас Підлісно-Мукарівської семирічки, яку закінчив у 1929 році. Після школи працював слюсарем на заводі у Макіївці. Згодом вступив до Донецького медичного інституту, який закінчив у 1937 році. Здобувши професію лікаря-терапевта, працював у дитячій лікарні м. Донецька, а потім став її головним лікарем. Як здібного і талановитого молодого лікаря С.А. Кшановського було запрошено клінічним ординатором в інститут на кафедру дитячих хвороб, де він одержав знання з проблем легеневих хвороб.

З перших днів Другої світової війни у складі 146-го медсанбату 141-ї стрілецької дивізії він командував госпітальною ротою. У тяжких оборонних боях був поранений, контужений і потрапив у полон. У рукописі своїх спогадів «Поруч зі смертю (нотатки військового лікаря)» Кшановський розповідає про самовіддану працю наших медиків, які застосовували унікальні методи надання медичної допомоги хворим та пораненим у неймовірно тяжких умовах фашиської неволі.

У квітні 1945 року, після звільнення з полону, С.А. Кшановський повернувся на рідну землю. Пройшовши «перевірки», був поновлений в партії і призначений головним лікарем обласного дитячого протитуберкульозного санаторію в с. Маліївці Дунаєвського району. Крім лікування дітей, Станіслав Адольфович велике значення надавав виховній роботі та збирав матеріали для наукової роботи. Свої 10-річні спостереження Кшановський узагальнив у кандидатській дисертації, яку успішно захистив у 1957 році. У 1959 році його було обрано за конкурсом на посаду завідувача клініки туберкульозу та диференціальної діагностики захворювань легень у дітей та підлітків Київського НДІ фтизіатрії та пульмонології ім. Ф.Г. Яновського. У 1967 році С.А. Кшановський захистив докторську дисертацію, а у 1972 йому було присвоєно звання професора. Він є автором 133 наукових праць, чотирьох монографій, дві з яких – перші книжки з диференціальної діагностики захворювань легень у дітей та підлітків, що були видані в СРСР. Під керівництвом С.А. Кшановського було виконано сім кандидатських та одну докторську дисертацію. Серед його учнів такі відомі спеціалісти як академік АМН України Ю.І. Фещенко, професор В.П. Костроміна, кандидат медичних наук Н.М. Шаповал та ін.

Понад 20 років С.А. Кшановський виконував обов'язки головного фтизіатра України. Виступаючи з доповідями на з'їздах та науково-практичних конференціях фтизіатрів, педіатрів, пульмонологів, при проведенні занять на базі керованої ним клініки на короткотермінових (знаменитих «тритижневих») профільних циклах вдосконалення лікарів, а також під час численних виїздів до областей на консультації

хворих, він щедро ділився з колегами багатим досвідом практичної роботи.

С.А. Кшановський був дописувачем галузевих часописів. На сторінках наукових журналів порушував різні проблеми захворювань туберкульозом.

Його заслуги як захисника Батьківщини та як самовідданого трудівника на ниві боротьби за здоров'я людей відзначено орденами Вітчизняної війни II ступеня, знаком Пошани, медалями «За трудову доблесть», «За доблесну працю» та ін.

Станіслав Адольфович пішов із життя 26 лютого 1990 року та похований на Байковому кладовищі, поряд із садибою рідного інституту, у якому він пропрацював 31 рік.

Людмила Саксонік

Про С.А. Кшановського

1. **Медико-педагогічні аспекти** боротьби з туберкульозом: (до 130-річчя з дня відкриття збудника туберкульозу та 100-річчя з дня народження С.А. Кшановського): матеріали міжвузів. наук.-практ. конф., 2 берез. 2012 р. – Хмельницький, 2012. – 190 с.

2. **Прокопчук В.С.** Кшановський Станіслав Адольфович (1912 - 1990) // Дунаєвечина в іменах. – Дунаївці, 2006. – С. 33.

3. **Гавришко В.** Видатний дитячий лікар // Поділ. вісті. - 2012. – 28 лют.

4. **Онищук О.** Доктор медицини, професор С.А. Кшановський // Дунаєвеч. вісн. – 2007. – 17 лип.

26 лютого

Одержимий роботою

*До 60-річчя з дня народження
Володимира Григоровича Байдича*

26 лютого 2017 року виповнюється 60 років директору Державного архіву Хмельницької області, кандидату історичних наук Володимиру Григоровичу Байдичу.

Народився ювіляр 26 лютого 1957 року у с. Кузьмин Красилівського району в сім'ї колгоспників. Батьки з ранніх років прищепили йому працелюбність, повагу та шану до праці. Вже після восьмого класу працював нарівні з дорослими в кам'яному кар'єрі, а після дев'ятого – у рибгоспі. Закінчивши середню школу, працював старшим піонервожатим у Писарівській та Кульчинківській восьмирічних школах. Відслужив 2 роки строкової військової служби в Польщі у військах зв'язку.

Період навчання на історичному факультеті Кам'янець-Подільського педагогічного інституту розкрив в характері Володимира Байдича риси талановитого організатора молоді. Він був старостою групи, обирався головою профспілкової організації історичного факультету та секретарем комітету комсомолу інституту. Впродовж чотирьох літніх трудових семестрів очолював студентський будівельний загін ім. М. Островського, який щорічно був переможцем серед будівельних загонів області. Досвід роботи серед студентської молоді та в будівельних загонах знадобився В. Г. Байдичу на роботі комісара обласного штабу будівельних загонів Хмельницького обкому комсомолу.

У 1991 році на альтернативній основі із семи кандидатур його обирають начальником новосформованого комітету у справах молоді та спорту Хмельницького міськвиконкому. Неоцінимий досвід роботи набутий в обласному штабі будівельних загонів Володимир Байдич сповна використав при реалізації планів та задумів на новому місці роботи. За його активної підтримки був укладений договір та розроблена десятирічна програма співпраці з містом-побратимом Модесто

(США). Одна з перших соціальних служб для молоді в Україні була реалізована у м. Хмельницькому. Її було запроваджено за прикладом роботи американських колег на базі обласної юнацької бібліотеки. У подальшому в місті запрацював Центр соціальної допомоги молоді. У нинішній час в Україні десятки таких центрів, але тоді все починалося у м. Хмельницькому під керівництвом комітету у справах молоді та спорту, який очолював В. Г. Байдич.

У липні 1994 року Володимир Григорович переходить працювати заступником міського голови м. Хмельницького з гуманітарних питань. Працюючи упродовж восьми років під керівництвом М. К. Чекмана, він зумів реалізувати чимало цікавих проектів у місті. Це і перший в Україні будинок молоді «Проскурів», який взяв під свою опіку колектив «Жайвір», котрий на сьогодні є народним ансамблем народної музики та танцю; Хмельницький міський монотеатр «Кут», створений разом з В. Смотрителем; Центр спортивного виховання та ансамбль бальних танців «Успіх». У полі зору В. Г. Байдича постійно знаходились культурно-освітні заклади міста, громадські культурно-просвітницькі організації та національні культурні общини, осередки творчих спілок та творчі колективи міста, дитячо-юнацькі спортивні школи та підліткові клуби за місцем проживання, релігійні громади та багатодітні родини. І працював він сповідуючи принцип: творити добро – значить, творити, утверджувати самого себе.

У 1998 році Володимир Григоровичу було доручено очолити школу № 26, на базі якої був створений навчально-виховний комплекс № 7. За роки керівництва навчальним закладом успішно продовжив традиції свого попередника та наполегливо працював, формуючи у школі чудовий морально-психологічний клімат, зміцнюючи матеріальну базу, запроваджуючи здоровий спосіб життя через створення спортивних секцій. Його кредо «Працювати з любов'ю до дітей» стало традицією педагогічного колективу.

Науково-педагогічну діяльність В. Г. Байдич продовжив на посаді декана факультету заочної форми навчання та заступника директора Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом. Незважаючи

на завантаження адміністративною та викладацькою роботою, він приймає рішення розпочати роботу з підготовки кандидатського дослідження, вивчаючи проблеми партійно-державної політики щодо Римо-католицької церкви в УРСР в середині 1940-х – першій половині 1960 років. Робота була виконана на кафедрі історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка під керівництвом доктора історичних наук, професора О. М. Завальнюка і захищена в квітні 2012 р.

В. Г. Байдич у 2005 році став ініціатором створення «Подільського земляцтва», до якого входять вихідці із Хмельниччини, які проживають в Російській Федерації. Очолюване ним земляцтво за п'ятнадцять років існування на кошти подолян, які проживають в Росії, збудувало в області 14 церков, видало книгу «Чарівна Україна», де відображені туристичні маршрути країни, в тому числі 18 – Хмельниччини. А родина Михайла Рудяка, виходця з Хмельниччини, створила фонд свого батька, який у 2012 році виділив 400 тисяч доларів для Старокостянтинівського ліцею імені Михайла Рудяка. Академік Олександр Ліщук, який очолює клініку серцево-судинної хірургії в Москві по лінії земляцтва надає допомогу в лікуванні малозабезпеченим хмельничанам.

У жовтні 2011 р. Володимиріу Григоровичу було запропоновано очолити обласний державний архів. З цього часу розпочався новий етап в його житті та діяльності. У новому колективі він повністю віддається справі організації архівної справи, вирішуючи численні кадрові, організаційні, наукові питання та господарські проблеми. Держархів Хмельницької області активізував співпрацю з місцевими засобами масової інформації. За цей період вийшло понад 80 телерадіопередач, а у 2014 р. вперше серед архівних установ України було проведено конкурс представників ЗМІ області, які висвітлювали питання роботи архівістів. Запроваджена ініціатива отримала схвальні відгуки у журналістських колах.

Підтримані директором, працівники архіву не тільки виступають організаторами наукових форумів, а й долучаються до участі в міжнародних, всеукраїнських, обласних, регіональних конференціях, засіданнях круглих столів та

вебінарах. За ці роки працівники архіву спільно з іншими установами провели не тільки 12 спільних наукових форумів, а й взяли участь у 67 конференціях. В. Г. Байдич особисто очолив творчу групу працівників архіву, які приймають участь в конкурсах, що проводить Укрдержархів та інші установи і організації.

У 2013 р. творчою групою підготовлена історико-документальна виставка «Хмельниччина в роки Другої світової війни 1941-1945 рр.», яка удостоєна диплому III ступеня в конкурсі науково-інформаційних робіт у галузі архівознавства та документознавства. У 2016 р. колектив дослідників представив на XI обласний конкурс науково-дослідних робіт наукове дослідження «Поділля в роки Другої світової війни» із серії «Невідомі сторінки історії», яке відзначене II премією в номінації гуманітарні науково-дослідні роботи. Колектив науковців архіву активно займається видавничою діяльністю. Спільно з провідними науковцями та краєзнавцями краю підготовлено та опубліковано 42 видання, започаткована серія «Праці Державного архіву Хмельницької області», яка нараховує 14 видань та періодичне видання «Архівіст».

Повсякденна праця Володимира Григоровича відзначена Почесною Грамотою Верховної ради УРСР, знаком «Відмінник освіти України» та іншими нагородами.

В. Г. Байдич характеризується активною громадянською позицією, високим професіоналізмом, великою любов'ю до людей, наполегливістю, почуттям обов'язку та справедливості. Ці риси характеру започаткували його батьки, сформувавши оточення, в якому він народився і виріс. Секрет його успіху в тому, що він живе і працює за принципом: «щасливою людину роблять доброта і праця».

Леонід Місінкевич

Праці В. Г. Байдича

1. **В боротьбі за віру:** римо-католицька церква в Україні (середина 1940-х – перша половина 1960-х рр.): монографія – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. – 423 с.

2. **Діяльність римо-католицької церкви** в Україні в кінці 50-х – першій половині 60-х рр. ХХ ст. // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: іст. науки. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Вип. 6. – С. 273 – 281.

3. **Надія Мороз (Кравчук)** – педагогічна гордість Хмельниччини // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Т. 20. – С. 268 – 281.

4. **Документи про Якова Гальчевського** в архівних фондах України // Збереження національної ідеї та національної самосвідомості українського народу в контексті трагічних подій ХХ століття: (до 120-річчя від дня народження Якова Гальчевського): зб. наук. пр. Хмельниц. ін-ту МАУП. – Кам'янець-Поділ., 2014. – Вип. VIII. – С.34 - 40.

5. **Поділля і Південно-Східна Волинь** в роки Української революції (1919-1921) і повстанського руху під проводом Я. Гальчевського (1921-1924) / упоряд.: В.Г. Байдич, О.М. Завальнюк, Ю.В. Олійник [та ін.] – Кам'янець-Поділ.: ПП Медобори-2006, 2015. – 536 с. – (Сер. «Праці Державного архіву Хмельницької області»; вип. 12.).

Про В. Г. Байдича

1. **Слободянюк Т.** Володимир Байдич: «Щасливою людину роблять доброта і праця» // Є Поділля. – 2010. – 28 жовт.

2. **Байдич В.** «Я мав щастя вісім років працювати з Чекманом» / розмову вела Л. Шандовська // Проскурів. телеграф. – 2014. – № 23 (5 черв.) – С. 6 – 9: фото.

27 лютого

Служила книзі і бібліотеці

*До 80-річчя з дня народження
Валентини Михайлівни Петрицької*

До непересічних особистостей, які зробили вагомий внесок у розвиток бібліотек області належить ім'я Валентини

Михайлівни Петрицької – ветерана і подвижника бібліотечної справи.

Народилася вона 27 лютого 1937 року в Москві у сім'ї службовців. Напередодні Великої Вітчизняної війни, в 1941 р., родина переїхала у м. Хмельницький (колишній Проскурів), яке стало для неї рідним на усе життя.

Закінчила Ленінградський бібліотечний інститут. І назавжди пов'язала свою долю з книгою. Любов до книги привела її у бібліотеку військової частини, потім обласну наукову бібліотеку ім. М. Островського. І жодного разу Валентина Михайлівна не зрадила книзі. 18 років очолювала обласний бібліотечний колектор. Успішна робота цього колективу неодноразово відзначалася урядовими нагородами, а Валентину Михайлівну було нагороджено орденом «Знак пошани».

Любов до професії, неабиякі організаторські здібності, ерудованість, ініціативність, толерантність та чуйність до людей забезпечували їй повагу і авторитет в бібліотечних колах області.

У 1984 р. Валентину Михайлівну запросили на посаду директора бібліотеки Хмельницького технологічного інституту. З того часу і почалася її творча діяльність у середовищі професорсько-викладацького складу і студентської молоді на довгі 21 рік.

Вимоглива до себе і людей Валентина Михайлівна понад усе прагнула зберегти і примножити успіхи бібліотеки. За роки її керівництва (1984-2005 рр.) бібліотека зазнала найбільшого розвитку і розквіту.

Особлива заслуга В.М. Петрицької в організації сучасного оснащення та переведення бібліотеки в нове дев'ятиповерхове приміщення, створення на його базі комфортного бібліотечного середовища з п'ятьма читальними залами, трьома абонементами, літературною вітальнею, залом електронної інформації, секторами НТД та іноземної літератури тощо.

Ці роки ознаменовані впровадженням нових, цікавих форм і методів роботи з розкриття та ефективного використання книжкових фондів, покращення бібліотечно-бібліографічного обслуговування читачів, розширення зв'язків з викладачами кафедр, поживавлення просвітницької діяльності.

Валентина Михайлівна – новатор бібліотечної справи, завжди переповнена новими ідеями, та підтримуючи їх у своїх підлеглих, вона ще з кінця 80-х років виношувала ідею запровадження новітніх комп'ютерних технологій в усі бібліотечні, інформаційні та управлінські процеси. Отримавши підтримку ректорату та створивши колектив однодумців із залученням інженерних фахівців та програмістів, бібліотека, під її чітким керівництвом, однією з перших в західному регіоні за неповні шість років повністю здійснила комп'ютеризацію всіх бібліотечних процесів. Була створена локальна мережа, електронний каталог, електронні БД, власний web-сайт, впроваджена автоматизована документовидача. Викладачі та студенти вузу отримали доступ до світових джерел інформації.

Під керівництвом Валентини Михайлівни бібліотека стала обласним методичним центром для вузівських бібліотек, перейшла на I категорію по оплаті праці. Вона здійснювала вмілу кадрову політику, дбала про покращення і зміцнення морального клімату та розвинула демократичні форми управління колективом, сприяла розвитку структури книгозбірні. Цінувала в людях професійні якості, індивідуальні таланти, відданість бібліотечній справі. Нею започаткована наукова та видавнича діяльність бібліотеки, закладені гарні традиції дозвілля в колективі.

Виступаючи на засіданнях ректорату, Вченої ради університету Валентина Михайлівна відстоювала інтереси бібліотеки, підкреслювала її значення, піднімаючи імідж бібліотекаря і бібліотеки, дбала про матеріальне заохочення співробітників.

Впродовж тривалого часу вона була активним членом науково-методичної бібліотечної комісії при Міністерстві освіти і науки України, членом Вченої ради та профкому університету, головою методичного об'єднання бібліотек ВЗО Хмельницької області.

Серед численних подяк, грамот та відзнак відмінник освіти України В.М. Петрицька найвищою вважає Почесну грамоту Української бібліотечної асоціації «За відданість бібліотечній справі», якій присвятила 55 років свого життя.

І хочеться сьогодні віддати шану цій дивовижній жінці, талановитому керівнику, багаторічна праця якої спонукає наслідувати, оберігати, розвивати, удосконалювати найкращі традиції, закладені нею в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету.

Олена Айвазян, Тетяна Марчак

Статті В.М. Петрицької

1. **Використання автоматизованих технологій** в системі інформаційного забезпечення користувачів Хмельницького державного університету / В.М. Петрицька, О.Б. Айвазян // Бібліотека у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини: матеріали обл. міжвід. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2004. – С. 60-66.

2. **Бібліотека в єдиному** інформаційно-освітньому просторі вузу / В.М. Петрицька, О.Б. Айвазян // Вісник ТУП: техніч. науки. – 2002. – № 6, Ч. 1. – С. 274-277.

3. **Електронна бібліотека: шлях до модернізації освіти** // Освіта України. – 2006. – 20 січ. – С. 3.

4. **Електронна бібліотека ХНУ** // Проскурів. – 2005. – 8 груд. – С. 9.

5. **Бібліотека як лідер інформації** // Поділ. вісті. – 2001. – 23 жовт. – С. 4.

Про В.М. Петрицьку

1. **Григоренко О.П.** Відданість бібліотечній справі // Бібліотека університету: витоки та сучасність: зб. наук. ст. та матеріалів, присвяч. 50-річчю з дня заснування наук. б-ки ун-ту. – Хмельницький, 2012. – С. 82-90.

2. **Горбатюк В.** Музика праці, музика життя // Поділ. вісті. – 2003. – 10 квіт. – С. 23.

3. **Петрицька** (Ярова Валентина Михайлівна) // Покликання – бібліотекар: біобібліогр. покажч. / Хмельниц. ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2001. – С. 54.

6 березня

Анатолій Намистюк – співець подільських краєвидів

До 70-річчя з дня народження

Анатолій Михайлович Намистюк – художник декоративно-прикладного мистецтва, майстер малої дерев'яної пластики, живописець, графік, монументаліст.

Він працював у найрізноманітніших жанрах і техніках. Чимало зробив для художнього оформлення закладів і установ Хмельницького та області. Ще починаючи з 1979 року він – постійний учасник всесоюзних, республіканських, обласних та міських виставок, за участь у яких нагороджений грамотами, дипломами, преміями.

Визнання Анатолію Намистюку принесли роботи малої дерев'яної пластики з елементами фольклорних мотивів, що вирізняються не лише високим рівнем виконання, але й особливою колоритністю та оригінальністю. На невеликих дощечках, в руках майстра ожили рядки українських народних пісень, прислів'я, народний гумор («Несе Галя воду...», «Стояв старий з молодію», «А хто мені відерце дістане?», «Чого лежиш, чом не ореш?», «Зловив мужик щуку», «Понесу я йому їсти» та ін.). У цих роботах автору вдалось не лише проілюструвати пісенні сюжети, а й втілити самобутні народні характери та типажі.

Особливу увагу та захоплення у глядача, окрім дерев'яних пластів, завжди знаходили й дерев'яні меблі художника, виконані у стилі «ретро».

Митець народився 6 березня 1947 року у с. Чапля Летичівського району. 1962 року закінчив школу та вступив до Ужгородського училища декоративно-прикладного мистецтва. Під час навчання вивчав техніки різьблення та опановував ази фаху в майстерні відомого народного художника України Василя Свида. Цей досвід сформував міцне підґрунтя для подальшого професійного зростання митця. 1967 року він закінчив училище за спеціальністю «Майстер художньої обробки дерева».

До призову в армію Анатолій Намистюк працював за фахом у Закарпатській області, відслужив строкову службу, згодом повернувся на Хмельниччину, де працював в обласному художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду УРСР. У 1973-1978 рр. – мешкав з сім'єю у Старій Синяві. Серед творів цього періоду варто згадати серію портретів знаних людей для районної Дошки пошани, виконаних в техніці «сухого пензля». Окрім цього, як художник-оформлювач, він створив численні панно, оформив адміністративні приміщення районної ради, центральну площу селища. Попри це постійні творчі контакти з митцями Хмельницького, Львова, Києва сприяли його поверненню до обласного центру. 1989 року Анатолій Михайлович був прийнятий до Національної спілки художників України.

Оскільки художня обробка дерева вимагає значних фізичних зусиль, цілком зрозуміло, що з роками, за станом здоров'я, митець замінив різець пензлем. В новому жанрі його роботи були не менш цікавими для глядача: особливе відчуття кольору, вільна манера письма та глибокий ліризм відчувається в кожному полотні. Своїх шанувальників художник знайшов в Росії, Польщі, Німеччини, Англії та США. Але, на жаль, не склалась його виставкова діяльність на батьківщині. Так, за життя художник не мав жодної персональної виставки...

23 січня 2004 року після тяжкої хвороби Анатолій Михайлович пішов з життя. І лише в січні наступного року друзі та колеги митця, вшановуючи його пам'ять, організували в Хмельницькій обласній телерадіокомпанії його першу персональну виставку за підтримки дружини – Галини Іванівни.

Народне мистецтво є оригінальним художнім явищем. В ньому сповна проявляється невичерпність життєствердної сили народу. Творчий шлях Анатолія Михайловича Намистюка – вагомий поступ у розвитку подільської народної творчості.

Наше завдання – зберегти цей неоціненний дар та примножувати його багатство для прийдешніх поколінь.

Марія Фролова

Про А.М. Намистюка

1. **Горбатый Е.** Художник и после смерти продолжает жить в своих твореннях // Моя газета +. – 2005. – 27 янв. – С. 18.

2. **Мельничук М.** Назавжди у наших серцях // Проскурів. – 2005. – 3 лют.

9 березня

Його Кам'янець розійшовся по світу

*До 70-річчя з дня народження
Володимира Назаровича Павловича*

Здається, в Старому місті немає жодного куточка, жодної пам'ятки, які б не ожили на полотні під вправним пензлем Володимира Павловича. Як написав один хмельницький журналіст, «дивлячись на роботи цього подільського художника, переймаєшся відчуттям, наче сам блукаєш тихими пам'ятними вуличками міста над Смотричем, зазираєш у його численні потаємні дворики...».

Художнику й талановитому педагогу Володимирі Назаровичу Павловичу виповнюється 70. Народився він 9 березня 1947 р. у с. Сорокодуби Красилівського району. Володимир Назарович – земляк ушавленого поета Володимира Булаєнка (1918-1944), чийм іменем названо обласну літературну премію.

Батько майбутнього художника – Назар Антонович – воював на фронтах Другої світової, під час німецької окупації переховував єврейську сім'ю, тож був визнаний праведником миру. А ще, як зазначає художник в автобіографії, батько "все життя пропрацював у колгоспному рабстві комуністичного режиму". Наступного року йому виповниться 90. Дід Антін Вікентійович (батьків батько) був учасником Першої світової; 1914 р. за мужність його нагородили Георгіївським хрестом.

Мати Надія Олексіївна (1924-2000) чотирирічною залишилася напівсиротою, під час війни перебувала на

примусових роботах в Австрії. А потім була не менш важка колгоспна неволя...

Володимир – найстарший із трьох дітей Павловичів (має молодших брата і сестру). З дитинства Володя мріяв стати художником. Але як вирватися із села (якось уже забулося, що селяни довгий час були безпаспортними)? Виручив такий маневр: вступив у ПТУ в Рубіжному Луганської області, здобув фах електрика, а найголовніше – отримав паспорт.

А ще Володимир заочно навчався в Московському народному університеті культури імені Надії Крупської на факультеті «Малюнок і живопис». Тож служба в армії виявилася напрочуд легкою: за солдата з талантом художника навіть розгорілася боротьба. Перемогу здобули льотчики – і Володимир служив при штабі льотної частини.

Після армії чотири роки (1970-1974) навчався в знаменитому Одеському художньому училищі імені Митрофана ГРЕКОВА, яке давало художню освіту нічим не гіршу, ніж навіть деякі інститути.

А далі Володимир Назарович нерозривно поєднує два фахи – художника й педагога. 17 років (1974-1991) віддав він роботі в Старокостянтинівській дитячій художній школі: викладав дисципліни образотворчого мистецтва, а з 1977 р. до 1990 р. був її директором.

У вересні 1991 р. Володимира Назаровича призначають директором Кам'янець-Подільської дитячої художньої школи. 9 років він очолював цей найстаріший на Поділлі осередок художньої освіти, а далі продовжив роботу в ньому на посаді викладача.

Володимир Назарович сприяв відкриттю дитячої художньої школи у Самчиках на Старокостянтинівщині, у місті атомників – Нетішині, був одним з ініціаторів відкриття спеціальності «Образотворче мистецтво» в Кам'янець-Подільському училищі культури.

Творче натхнення художник черпає з самого буття, чарівного світу рідної землі. Численні пам'ятки історії Поділля, його невичерпної культури, мальовничі краєвиди, неповторний ландшафт Кам'янця благотворно вплинули на розвиток його таланту.

Роботи майстра легко вирізнити з-поміж інших полотен. Йому належить цикл картин "Замки Західної України". Львівський, Острозький, Сутковецький, Олеський, Летичівський замки, монастир-замок кармелітів у Бердичеві, Любартів замок у Луцьку, Стара фортеця Кам'янця-Подільського, які постають у своїй історичній величі та красі. А ще Володимир Павлович написав сотні куточків середньовічного міста над Смотричем. Кам'янецькі ведуги (міські пейзажі) художника, закуплені і подаровані, розійшлися всією Європою. Частина полотен зберігається в залах Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника та у зарубіжних шанувальників олійного малярства, зокрема, в Канаді, Німеччині, Великобританії, Іспанії, США, Ізраїлі, Росії, Литві, Естонії.

Володимир Павлович тяжіє до імпресіонізму (свій стиль він характеризує як реалістичний імпресіонізм). Як зазначають фахівці, пензлю художника притаманний густий мазок, корпусне письмо. Гармонія кольорів, тепла золотиста гамма тонів змушують шанувальників малярства подовгу затримуватись біля полотен живописця.

Серед улюблених митців Павловича французькі імпресіоністи, російський художник Валентин Серов, український художник Михайло Бурачек (до речі, народився в Летичеві, навчався в Кам'янець-Подільській гімназії), польські художники Ян Матейко, Наполеон Орда (подорожуючи, змалював чимало подільських міст і сіл), італійський живописець Джованні Антоніо Каналетто.

Ще одна цікава грань таланту подільського художника – фото й кіномистецтво. Він автор серії хронікально-документальних фільмів про історію, фольклор, етнографію Поділля, кращих людей нашого краю, учасник республіканських і обласних фотовиставок. Роботи Володимира Павловича досі експонуються в Старокостянтинівському історичному музеї. Деякі його роботи (зокрема, «Свято-Троїцька церква», «Хрестовоздвиженська церква») увійшли до виданого торік ілюстрованого нарису «Старий Костянтинів».

Учитель продовжується в своїх учнях. Володимир Павлович впевнений, що прізвища його вихованців – учасників всеукраїнського конкурсу «Нові імена» Анастасії Веденської,

Андрія Мінченкова, лауреатів премії імені Людмили Мазур, Олега Шмігеля, Юлії Соководової згодом засяють на творчому небосхилі України.

Талант художника передався і його дітям – синові Сергію (нині мешкає у місті Хоростків на Тернопільщині) та доньці Оксані – випускниці Львівської академії друкарства, яка присвятила свою дипломну роботу драмі Лесі Українки «Лісова пісня».

Напевно й онуки (а їх у Володимира та Марії Павловичів четверо - Руслан, Олексій, Оля та Марійка) не зостануться байдужими до пензля й олівця.

Олег Будзей

Про В.Н.Павловича

1. **Павлович Владимир** Назарович // Сикора Э. Лица Каменца-Подольского. – Харьков, 2010. – С.680.

2. **Павлович Володимир** Назарович // Слободянюк П.Я. Культура Хмельниччини. – Хмельницький, 1995. – С. 288.

3. **Будзей О.** Його Кам'янець розійшовся по світу // Подолянин. – 2007. – 9 берез. – С. 8.

4. **Кабачинська С.** Кам'янецькі ведуги / С. Кабачинська, Н. Гаврилюк // Кам'янець-Поділ. вісн. – 2001. – 5 жовт.

24 квітня

Професор Віталій Мацько – відомий науковець і освітянин Поділля

До 65-річчя з дня народження

«На культурному небосхилі Поділля яскраво сяє зоря письменника, журналіста, ученого і громадського діяча Віталія Мацька. Його ім'я широко відоме не лише в Україні, а й далеко за її межами. Книги з літературного краєзнавства, історії української літератури, автором яких є В.П. Мацько, читають українці Австралії, США, Канади, Німеччини, Росії. Його називають людиною енциклопедичних знань. У творчому

науковому потенціалі Віталія Мацька ще закладено багато позитивного заряду, а попереду ж цілина незайманих облогів. Ці облоги, цю цілину йому й піднімати». Ці рядки відомого доктора філологічних наук, професора Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка Олександра Пономаріва розкривають весь багатогранний світ життєвої долі видатного науковця, освітянина та письменника-красзнавця Віталія Петровича Мацька.

Народився Віталій Петрович 24 квітня 1952 року в подільському селі Шрубків на Хмельниччині. Навчався у Шрубківській восьмирічній школі, Меджибізькій середній загальноосвітній. Потім був Хмельницький технікум радянської торгівлі, служба у військах протиповітряної оборони Московського військового округу, робота товарознавцем продовольчих товарів, майстром спеціалізованого управління «Спецбудмеханізація» м. Хмельницького.

Трудовий гарт поєднувався з невгамовним бажанням творчої діяльності, і це привело його у 1982 р. на факультет журналістики Київського державного університету імені Т.Г. Шевченка, в якому викладачами були відомі і знані в Україні професори, доктори і кандидати наук, вони розширили світоглядні горизонти молодого літератора, дали можливість освоїти ази журналістської і публіцистичної діяльності. Особливо це знадобилось Віталію Мацьку у його роботі в редакціях Хмельницької районної газети «Прибузька зоря» та Ізяславської районної газети «Колгоспне життя» (1982-1988 рр.). У 1988 р. здобув вищу журналістську освіту, однак доля розпорядилась так, що він 24 квітня 1989 р. був знову призваний Летичівським районним військкоматом на військову службу (перепідготовку) і відправлений у зону Чорнобильської АЕС ліквідувати наслідки аварії (у забрудненій зоні перебував три місяці). Після повернення в рідне село займався творчою і громадською діяльністю, був обраний депутатом Летичівської районної ради, а також головою новоствореного Летичівського районного товариства «Спілка «Чорнобиль»».

У цей час посилились творчі контакти В. Мацька з науковою інтелігенцією м. Кам'янця-Подільського, особливо з кафедрою філологічного факультету педінституту. Це було

насамперед пов'язано з його літературознавчими та краєзнавчими пошуками. У грудні 1990 р. він став працювати заступником редактора газети «Кам'янець-Подільський вісник», водночас за сумісництвом – викладачем кафедри української мови та літератури пединституту (до середини червня 1994 р.).

Наполеглива робота давала гарні плоди. У Києві в 1990 р. була видана книга «Дзвони пам'яті», куди ввійшли нариси Віталія Мацька про спалені фашистами села Сошне і Покошівку Ізяславського району. У 1991 р. на світ з'явилася книга «Літературне Поділля», в якій автор вперше подав літературознавчі розвідки про видатних письменників Подільського краю. У 1992 р. виходить друком повість-есе «Вбите коріння». 1993-1994 роки стають роками народження книги-свідчень «Голод на Поділлі» та збірки літературно-критичних нарисів «Злотонить».

У 1994 р. розпочинається новий етап публіцистичної та громадської діяльності здібного літературознавця та журналіста-краєзнавця. Він переїжджає в м. Хмельницький, працює відповідальним секретарем обласної молодіжної газети «Ровесник», у грудні його обирають головою Хмельницького обласного товариства «Просвіта», водночас працює кореспондентом газети «Майбуття» обласного управління освіти. Напружена робота в ці роки на ниві журналістики і «Просвіти» поєднується з активними науковими пошуками. На світ з'являються книги: «Кузьма Гриб», «Володимир Герасименко», «Шевченко у серці моїм», «Кость Солуха», «Чародій дива калинового» (про творчість Дмитра Білоуса), «Словник літературознавчих термінів Івана Огієнка».

Пам'ятною датою для Віталія Петровича стало 5 травня 1998 р. На спеціалізованій вченій раді Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка відбувся привселюдний захист наукової роботи, дисертації «Іван Огієнка – дослідник давньої української літератури» на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. В цьому ж році виходять друком книги «Повна бібліографія праць Івана Огієнка» та «Друковане слово Поділля». Ця подія стала підтвердженням його наукового становлення.

У 1998-2001 рр. він редагує газету «Майбуття» та завідує кафедрою суспільних наук обласного інституту економіки та підприємництва, в грудні 2000 р. стає членом Національної спілки письменників України (літературні псевдоніми: В. Базилюк, В. Мисик, В. Квітневий, В. Шрубківський). У 2002-2005 рр. – доцент кафедри філософії Хмельницького національного університету, у 2006-2009 рр. – докторант інституту філології Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка. 23 вересня 2010 р. Віталій Мацько успішно захищає докторську дисертацію на тему «Концепція людини і світу в українській діаспорній прозі ХХ століття».

Щедрий і творчий здобуток В.П. Мацька нараховує більше 700 наукових доповідей, статей, повістей, що виходили друком в різноманітних збірниках та виданнях України і Поділля. Цінними на всі часи стала його монографія про творчість Івана Огієнка «Гомін віків», книга про літературно-мистецьке життя української діаспори «Білий цвіт на калині». За вагомий внесок у дослідження голодоморів в Україні, активну громадську діяльність з метою вшанування пам'яті жертв трагедії Указом Президента України від 21.11.2007 р. він нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

В науковому світі України широко відома Шевченкіана Віталія Мацька, що вилилась у добрих два десятки статей про видатного Кобзаря.

Віталій Петрович – здібний педагог-освітянин. Його робота у вузах Хмельниччини засвідчує вміння працювати із студентською молоддю і вчителями, що відображаються, зокрема, й у його багаточисленних дослідженнях, статтях і книгах мовознавчої і літературознавчої тематики: «Українська мова: підручник для студентів вищих навчальних закладів» (Львів, 2009), «Проблема функціонування української мови у вищих навчальних закладах 3-4 рівнів акредитації» (Хмельницький, 2005) та інші.

В. Мацько – відомий критик. Його статті, нариси, огляди творів Т. Шевченка, Лесі Українки, А. Свидницького, М. Стельмаха, Б. Костюка, В. Свідзінського, К. Гордієнка, Ю. Клена, В. Минка, М. Трублаїні та багатьох інших вітчизняних та діаспорних митців слова є прикладом

прискіпливого розгляду творчої спадщини цих літераторів. Ці матеріали поєднуються з його великою краєзнавчою тематикою щодо забутих імен творчих особистостей-земляків, про страшні лихоліття голодоморів і політичних репресій тощо.

Останні декілька років Віталій Петрович Мацько плідно працює професором кафедри української мови і літератури Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, є членом спеціалізованих вчених рад в рідному вузі і в Тернопільському національному педагогічному університеті імені В. Гнатюка, членом редколегій фахових журналів і видань, опонентом і рецензентом багатьох дисертацій, наукових видань, магістерських робіт.

Нині Віталій Петрович перебуває на Евересті своєї творчості – попереду ще багато задумів і мрій, адже у його творчому потенціалі закладено ще великий позитивний заряд. Він вже давно утвердив себе на ниві літературного краєзнавства, публіцистики, письменства, щоденною наполегливою працею примножує культурні здобутки Хмельниччини, збирає і наповнює новими науковими знахідками духовну криницю рідного народу. Ми по праву називаємо його літературним слідопитом, який невтомно досліджує чимало архівних документів, перечитав і перечитує сторінки давніх часописів, проводить численні зустрічі, активно листується з українською діаспорою всього світу та з видатними митцями слова в Україні. Це – життєве кредо Віталія Петровича Мацька, і воно веде його по життєвій і творчій дорозі.

Ольга Блажєвич

Праці В.П. Мацька

1. **Шевченкіана Хмельниччини.** – Хмельницький: Вид-во ФОП Цюпак А.А., 2014. – 160 с.
2. **Українська еміграційна проза ХХ століття:** [монографія]. – Хмельницький: ПП Дерепа І.Ж., 2009. – 388 с.
3. **Катарсис:** роман. – Хмельницький: Вид-во ФОП Цюпак А.А., 2015. – 152 с.

4. **Мирон Степняк:** епістол яр. та літ.-крит. дискурс. – Хмельницький: Вид-во ФОП Цюпак А.А., 2013. – 244 с.: іл.
5. **Білий цвіт на калині.** – Хмельницький: Просвіта, 2001. – 174 с.
6. **Повна бібліографія праць** Івана Огієнка. – Хмельницький: Просвіта, 1998. – 32 с.

Про В.П. Мацька

1. **Злототкана лінія життя.** Віталію Петровичу Мацьку – 60: (бібліогр. показ.) / Управління культури, туризму і курортів Хмельниц. облдержадмін.; Хмельницька ОУНБ ім. М. Островського. – Хмельницький, 2012. – 71 с.
2. **Мацько Віталій Петрович** // Українська журналістика в іменах: матеріали до енцикл. слов. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 214.
3. **Один з дослідників наукової спадщини** Івана Огієнка // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: наук. зб.: сер. іст. та філол. – Кам'янець-Поділ., 2012. – Вип. IX. – С. 153-160.
4. **Красуцький М.** Праця, що у творчість перейшла: Віталію Мацьку – 60! // Поділ. вісті. – 2012. – 24 квіт. – С. 5.
5. **Павлинський В.** Добро творити й радість на землі... // Летичів. газ. – 2009. – 27 берез. – С. 6.

4 травня

Самовіддане служіння освіти, краєзнавству, історії

*До 70-річчя з дня народження
Юрія Івановича Блажевича*

Розвиток сучасного історичного краєзнавства нерозривно пов'язаний з ім'ям його активного учасника та організатора, голови правління Хмельницької міської організації Національної спілки краєзнавців України, дійсного члена Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному

університеті ім. І. Огієнка, Почесного краєзнавця України, кандидата історичних наук, доцента Ю.І. Блажевича.

Народився Юрій Іванович Блажевич 4 травня 1947 року в мальовничому подільському селі Баглайки Красилівського району Хмельницької області у родині потомствених хліборобів. З раннього дитинства, як старший син, був привчений до праці, виконання численних доручень по обійстю. Брав приклад з батька-фронтовика і матері-берегині, життєві принципи яких полягали в тому, що трудові успіхи роблять людей добрими і терпимими, а добро завжди творить добро. Життєва філософія юнака росла і вкорінювалася серед працьовитих і мудрих земляків, які сповідували одвічні хліборобські православні цінності та одночасно були носіями духовності й культури українського народу. Сприяло цьому і те, що сім років поспіль йому довелося ходити у школу в сусіднє село Западинці, долаючи щодня, за будь-якої погоди, не менше десяти кілометрів, а повернувшись додому, допомагати по господарству, сумлінно вивчити уроки та ще й викроїти час для улюбленої книжки.

У шкільні роки Юрій виявив не тільки високу зацікавленість до знань, особливо до предметів гуманітарного профілю, за що неодноразово нагороджувався грамотами та відзначався подяками дирекції школи, а й був активістом класу і школи. У 1965 році зі срібною медаллю закінчив Западинецьку середню школу. Керівник навчального закладу прозорливо записала: «дуже любить дітей», «володіє організаторськими здібностями». Через лічені дні юнак підтвердив сподівання педагогічного колективу: блискуче склав вступні іспити і став студентом найкращого тоді історико-філологічного факультету Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту.

Вихований у багатодітній сім'ї, у праці, студент встигав практично скрізь. Сумлінно працював як з навчальною, так і науковою літературою. Зацікавлення науковими студіями проявив вже після першого курсу під час археологічної практики, яку проходив зі своїми однокурсниками на околиці м. Хмельницького в селі Ружичанка. Відтак, з молодших курсів відвідував науковий гурток, виявляючи зростаючу зацікавленість суспільно-економічною та історико-краєзнавчою

проблематикою. Прагнув не пропустити ні однієї наукової конференції.

1969 року закінчив із відзнакою історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту, одержавши тоді дуже престижну і авторитетну спеціальність вчителя історії та суспільствознавства. Без будь-яких вагань поїхав за направленням працювати вчителем історії та суспільствознавства Костинецької школи Сторожинецького району Чернівецької області. Про перші кроки педагогічної праці Юрія Івановича ємко і вичерпно вже через рік написала в характеристиці директор школи Мальцева, підкреслюючи, що він «завоював як серед працівників школи, так і серед учнів великий авторитет. Це скромний, чуттєвий до всіх, надзвичайно працелюбний товариш. Ні один масовий захід школи не проходив без участі т. Блажевича Юрія Івановича. Він енергійний серед учнів в усіх хороших зачинаннях, був прикладом для них не лише в поведженні, а і в праці, в наполегливості і впертості при здійсненні якоїсь мети... Це один з кращих пропагандистів району, кращий лектор, один з популярних учасників драматичного гуртка сільського будинку культури». У документі також зазначалось, що молодий фахівець був керівником краєзнавчого гуртка школи, разом із гуртківцями створив у селі краєзнавчий куток, організовував неодноразово цікаві походи по місцях бойової слави.

Та на нього вже чекала студентська аудиторія. У серпні 1970 р. розпорядженням Міністерства освіти України був направлений до Кам'янець-Подільського педінституту. Працював викладачем політичної економії рідного інституту, проводив лекційні та семінарські заняття на історичному, філологічному та фізико-математичному факультетах. Відразу ж став цілеспрямовано удосконалювати свій фаховий і науково-методичний рівень. Впродовж перших років викладацької роботи склав іспити кандидатського мінімуму. Пройшов науково-теоретичну і методичну перепідготовку в інституті підвищення кваліфікації Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. За відгуками колег по кафедрі, Юрій Іванович зарекомендував себе сумлінним викладачем, читав змістовні лекції на достатньо науковому рівні, добре володів

навчальним курсом і вміло передавав знання студентам, виступав з доповідями та повідомленнями на наукових конференціях, брав активну участь у громадському житті навчального закладу. Як і в студентські роки, під час відпустки працював у складі студентських будівельних загонів у Казахстані.

У лютому 1977 року був переведений на роботу лектором Кам'янець-Подільського міського комітету партії, а згодом – лектором і керівником лекторської групи Хмельницького обкому Компартії України. З вересня 1991 р. по вересень 1992 р. працював викладачем кафедри суспільних наук Хмельницького обласного інституту вдосконалення вчителів; протягом 1992-1995 рр. – головним спеціалістом, завідувачем відділу розвитку соціально-культурної сфери облдержадміністрації, займаючись питаннями і проблемами гуманітарної сфери та координацією діяльності освітянських, культурологічних, медичних, молодіжних, спортивних, ветеранських та громадських установ і організацій краю.

Упродовж 1996-2006 років очолював управління у справах національностей, міграції та релігій Хмельницької обласної державної адміністрації. Усі три напрямки діяльності очоленого ним управління були складними і відповідальними. Насамперед необхідно було систематично докладати великих зусиль для гармонізації міжнаціональних відносин в області. Адже на Хмельниччині, за даними перепису 2001 року, проживало трохи більше 1 млн. 426 тис. осіб, які були представниками 103 націй і народностей. Під його керівництвом управління координувало роботу національно-культурних товариств області, спрямовувало їх діяльність на вирішення конкретних проблем по відродженню історичних, культурологічних, релігійних та звичаєвих традицій представників тих народів, які населяють наш край.

У сфері міжконфесійних відносин передусім необхідно було врахувати, що в області діяло 1543 релігійні організації 30-ти конфесій, функціонували 4 єпархіальні управління, одна дієцезія, три обласних об'єднання протестантських церков, 15 монастирів, 17 місій, 7 духовних навчальних закладів, виходило 13 періодичних видань. У їх розпорядженні перебувало 1176

культових споруд, серед яких 63 – пам'ятки архітектури. За сприяння управління релігійним організаціям було повернуто понад 600 культових споруд, збудовано більше 310 храмів, костьолів, будинків молитви, у стадії будівництва перебувало ще близько 300 сакральних споруд. Проте найголовніше полягало в тому, що релігійна ситуація на Хмельниччині в основному була стабільною та прогнозованою, державно-церковні відносини завдяки пошуку шляхів взаєморозуміння та примирення – цілком нормальними та цивілізованими, що сприяло духовному відродженню краю.

Не менш складною і важкою була ділянка, пов'язана з міграційними процесами, оскільки у зв'язку з гуманітарними та екологічними катастрофами в Нагорному Карабасі, Придністров'ї, Абхазії, Чечні, Вірменії, а також Афганістані, Іраку, Ефіопії, Анголі, Конго в області знайшли собі притулок кілька тисяч українців та громадян цих країн, а також з інших країн світу. Цілком закономірно, що необхідно було, з одного боку, запобігати будь-якому соціальному напруженню в регіоні, а з іншого – дбати про їх облаштування, вирішення освітніх, релігійних і медичних проблем, працевлаштування тощо.

Виконання службових обов'язків Юрій Іванович органічно поєднував з активною громадською роботою – обраний заступником голови обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців, президентом клубу «Краєзнавець» при обласній універсальній науковій бібліотеці ім. М. Островського, виступав одним із співорганізаторів багатьох міжнародних, всеукраїнських й регіональних наукових, науково-практичних конференцій з питань історії, культури, етнографії, релігійної та етнічної ситуації в нашому регіоні, був членом редакційних колегій наукових збірників за підсумками їх роботи.

У доробку Ю.І. Блажевича понад 300 наукових, науково-популярних і навчально-методичних праць. Головним чином у них висвітлюються проблеми історико-краєзнавчого характеру, зокрема, становлення та розвиток народних промислів і ремесел, питання етнології, етносоціальних і конфесійних відносин тощо.

Однак найбільш вагомі його праці пов'язані з дослідженням проблем історії духовно-релігійної сфери

Поділля, що в результаті вилилось у кандидатську дисертацію «Подільська православна єпархія в період становлення і зміцнення своїх позицій в регіоні (кінець XVIII - середина 50-х років XIX ст.).

Після виходу на пенсію Юрій Блажевич повернувся до педагогічної діяльності й понині працює доцентом кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, викладає історію України і релігієзнавство, бере активну участь в громадському житті вишу, міста та області. З 2010 року очолює краєзнавчий осередок в обласному центрі, спільно з однодумцями проводить плідну краєзнавчу діяльність, організовує історико-краєзнавчі читання для студентської та учнівської молоді, наукові конференції, симпозиуми, круглі столи на базі обласної наукової бібліотеки, проводить засідання обласного клубу «Краєзнавець», вже другий рік є співголовою редакційної колегії історико-краєзнавчого збірника «Хмельницькі краєзнавчі студії» тощо.

Аналізуючи багатолітню педагогічну, дослідницьку та громадську діяльність Юрія Івановича, його наповнений численними корисними справами життєвий шлях, можна без перебільшення сказати, що він завжди відзначався як яскрава особистість із сучасним професіоналізмом, високими моральними якостями, невідступною любов'ю до людей, рідного краю і невичерпним бажанням робити добро в ім'я українського народу.

Юрій Іванович – люблячий чоловік, чудовий сім'янин, вимогливий батько. Разом із дружиною Ольгою Іванівною виховали трьох дітей. Тепер вони допомагають дітям виховувати шестеро улюблених внуків.

За майже сорокалітню працю Ю.І. Блажевич відзначений багатьма почесними грамотами та нагородами. Але найдорожчими відзнаками він і досі вважає срібну медаль за загальноосвітню школу, ордени «Нестора Літописця», «Святого Володимира» другого і третього ступенів Української Православної Церкви, відомчу відзнаку Державного комітету України з національностей та міграції за плідну діяльність у гармонізації міжнаціональних відносин на Хмельниччині і в

Україні, найвищу нагороду правління Національної спілки краєзнавців України «Почесний краєзнавець України».

Знаний краєзнавець зустрічає свій сімдесятилітній ювілей сповнений енергії, творчих задумів і планів. Тож побажаємо Юрію Івановичу міцного здоров'я, плідної праці, творчого довголіття. Нехай його життя і надалі буде наповнене світлом вагомих здобутків і нових звершень, радістю спілкування, самовідданого служіння освіті, краєзнавству, історії.

Леонід Місінкевич, Анатолій Філінюк

Праці Ю.І. Блажевич

1. **Історія Хмельниччини:** інформ.-хронолог. довід.-посіб. для студ. ВНЗ / М-во освіти і науки України, Хмельниц. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький: НВВ ХГПА, 2013. – 27 с.

2. **Релігієзнавча панорама:** ази православ'я: довід.-посіб. для студ. та учнів. молоді / М-во освіти і науки України, Хмельниц. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України, Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький: НВВ ХГПА, 2014. – 38 с.

3. **Організація та функціонування** духовної освіти в Подільській православній єпархії (кінець XVIII – 50-ті роки XIX ст.) // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. – Кам'янець-Поділ., 2012. – Т. 19. – С. 41-55.

4. **Відродження православ'я на** Поділлі наприкінці XVII на початку XIX ст. // Матеріали XII Подільської історико-краєзнавчої конференції (22-23 листоп. 2007 р.). – Кам'янець-Поділ., 2007. – Т.1. – С. 276-285.

5. **Відзначення 200-річчя** від дня народження Т.Г. Шевченка на Хмельниччині / Ю.І. Блажевич, О.І. Блажевич // Хмельницькі краєзнавчі студії: наук.-краєзн. зб. – Хмельницький, 2016. – Вип. 8. – С. 20-47.

Про Ю.І. Блажевича

Філінюк А.Г. З любов'ю до Поділля і захопленням до історичного краєзнавства: (Юрію Івановичу Блажевичу – 65) // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-краєзн. зб. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Вип. 4. – С. 137-140.

10 травня

Літописець героїзму подолян

*До 90-річчя з дня народження
Володимира Степановича Леся*

Народився майбутній художник 10 травня 1927 року в с. Андрійківці Хмельницького району. Ще в шкільні роки захопився малюванням, але війна не дала можливості реалізувати свою мрію.

У сімнадцятирічному віці Володимир записався добровольцем до морського флоту (призов до військової служби у 1944 році був з 18-ти років). Дуже кортіло хлопцеві «понюхати пороху війни». Довелось служити на крейсері «Молотов» Чорноморського флоту. За бойові заслуги відзначений орденом «Вітчизняна війна» II ступеня та багатьма медалями.

Під час строкової служби матросу Володимиру Лесю усміхнулася мистецька доля: відомий російський художник Петро Мальцев писав картину про героїзм матросів крейсера «Молотов». Потребував помічників, хто мав художницький хист. Запропонував Володимиру Лесю замальовувати до картини типажі серед своїх товаришів по службі. Оцінивши непересічні здібності хлопця, запропонував вступати до Московського народного університету імені Н. Крупської. Дав професійну рекомендацію.

Після успішного дворічного заочного навчання в університеті у 1951 році, демобілізувавшись, Володимир Лесь вступив до Одеського художнього училища імені М. Грекова, яке успішно закінчив. Дипломну роботу Володимира Степановича «За зразкову службу» (морська тематика) державна комісія визнала найкращою і рекомендувала картину на республіканську виставку (Київ-1957).

Деякий час працював у художньо-виробничому комбінаті м. Вінниця.

З 1976 року остаточно оселився у м. Хмельницький. 1976-1985 рр. – важлива віха в творчості В. Леся: в співавторстві з художниками Олександром Кисельовим та Леонідом Бессарабою, створює п'ять (!) діорам в: Шепетівці, Острополі, Старокостянтинові, Хмельницькому, Летаві, присвячених визволенню Хмельниччини від німецько-фашистських загарбників. Саме цими широкомасштабними полотнами Володимир Лесь утвердив себе як художник-баталіст з глибоким монументальним мисленням та оригінальним стилем образотворчого письма. Ці грандіозні полотна і сьогодні вражають глядачів масштабністю художницьких композицій та стильовими особливостями – розлогий, сміливий мазок, соковитість фарб, колоритність образів, контрастне протиставлення світлотіней, емкість узагальнень та напружена динаміка бою... Це спостерігається і в окремих полотнах Володимира Леся, зокрема: «Прокляття вам, тирани!», «В грізну годину», «Прощання слов'янки», «Збитий німецький ас» та інших. Психологічно тонко передані настрої воїнів та простих людей, опалених великим горем. Особливо вражає своєю «документальністю» і динамічною напругою його картина «Хроніка»: мати на екрані впізнає свого сина, що марширує зі своєю ротою на фронт. До речі, фотоілюстрація цієї картини багаторазово тиражувалась у періодичних виданнях, календарях післявоєнного періоду.

Тема війни і трудового післявоєнного героїзму українців, зокрема подолян, стала провідною у творчості митця. Вона червоною ниткою проходить майже через всі його полотна: «Із строю в стрій» (демобілізація і робота на новобудовах країни), «Нашого полку прибуло» (новонароджений синок у сім'ї офіцера), «Капітан міліції М. Лукашук», «Полковник міліції В. Нігда», «Фрезерувальник Г. Нікевич», «Електрик Роман» тощо.

Окремою темою митця було висвітлення героїзму подолян у роки так званої громадянської війни (за мотивами творчості Миколи Островського).

Багато полотен В. Леся присвячено героїчній боротьбі подолян проти колонізаторської політики Польщі за часів Гетьманщини: «На місці Пилявецької битви», «Красзнавці» (біля

камінної стели з викарбуваним портретом полковника Івана Ганжі, сподвижника Б. Хмельницького, що загинув на Поділлі). Загалом, - це барвиста образотворча Поема про рідне Поділля.

Згадані твори члена Спілки художників України, лауреата багатьох мистецьких премій Володимира Леся – лише частка його великого спадку (250 полотен), що прикрашали сільські Будинки та Палаці культури, музеї України. Це 13 його персональних та понад 60 колективних виставок (республіканських, всесоюзних, міжнародних), в яких він приймав участь.

Земляки шанують Володимира Степановича. При місцевій школі відкрито кімнату-музей, присвячений життєвому і творчому шляху відомого подолянина.

Микола Кульбовський

Про В.С. Леся

1. **Володимир Леся:** нариси, інтерв'ю, статті / упоряд. та редактор М.М. Кульбовський. – Хмельницький: Вид-во ФОП А.А. Цюпак, 2007. – 50 с.: фото.

2. **Федорук Ю.І.** Художник-літописець Поділля Володимир Леся // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали ІІІ наук.-краєзн. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 612-617.

3. **Кульбовський М.** До щему в серці – його Поділля // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2007. – Кн. 4. – С. 10-13: фото.

4. **Карась П.** Його душа в пейзажах рідного міста // Поділ. вісті. – 2000. – 20 січ.

5. **Бубен І.** Живописне одкровення Володимира Леся // Проскурів. – 2000. – 29 верес. – С. 14.

23 травня

Творець жіночої краси у камені

*До 55-річчя з дня народження
Василя Івановича Корчового*

Василь Іванович Корчовий – видатний митець сучасності, член Національної спілки художників (1989), заслужений художник України (2013). Він – учасник багатьох мистецьких всеукраїнських виставок, у тому числі й міжнародних, зокрема, трьох Дантівських бієнале на батьківщині поета – в Італії, у місті Равенна. Тричі учасник симпозіумів скульптури в камені «Потік Ірви» у приватному Будинку творчості поета-барда Олександра Смика (м. Кременець).

Народився майбутній скульптор 23 травня 1962 року в селі Божиківці Деражнянського району. Скільки пам'ятає себе – малював. На його переконання, успадкував свої художні нахили від діда Олександра, «який займався різьбярством по дереву, грав на різних інструментах, викладав у місцевій школі, був майстром на всі руки».

1989 року закінчив Київський державний художній інститут, майстерню професора Макара Вронського, захистивши на «відмінно» свою дипломну роботу «Мікеланджело». 1995 року закінчив асистентуру-стажування в Українській академії мистецтв, творчим керівником якої був Василь Бородай. Для захисту виконав мармурову скульптуру «Діана» та рельєф «Весна».

«Я – язичник, поклоняюся лише природі, мої роботи – це всього-навсього моє милування красою витворів природи, творами старих майстрів і майстрів теперішніх», – так формулює своє творче кредо Василь Корчовий. Скульптура часів грецької класики та еллінізму, витвори майстрів доби Відродження – це той благословенний ґрунт, з якого виростає творче коріння обдарованого українського майстра. Орієнтуючись на античні зразки, він виконав у мармурі постаті Орфея та Еврідіки для центральних сходів у фойє Національної філармонії України, та невеличку фігурку Амура для фонтану.

Скульптура для митця – це його життя, його найбільша любов. І в ній він такий, який є – серйозний, відповідальний, надзвичайно вимогливий і легкий водночас. Він відчуває фактуру матеріалу інтуїтивно, немов входячи усім єством у брилу, щоб витягнути на поверхню форму, приховану у ній. І тверда порода кориться його рукам, його уяві, бо форма – це візуальне явлення змісту, суті речей, яку художник пізнає протягом усього свого творчого шляху. Майстер втілює свої задуми лише в матеріалі – мармурі, камені-пісковіку, граніті та бронзі. «Я займаюся скульптурою тільки тому, що це приносить мені задоволення», – говорить митець.

Найбільш захопливою темою для художника є жінка, її духовний світ, а також тіло, яке завжди прекрасне, хоч яким би воно було – огрядним чи струнким. Богині Корчового постають в образах Деметри, вакханок, німф («Вакханка», «Деметра», «Купальниця», «Оголена», «Торс архаїчний» і інші). Вони приваблюють жіночою зрілістю, сповнені жаги та чуттєвості. Його музи величні і зупиняють погляд цілісністю та монументальністю. Кожна з жіночих постатей, створена художником, це передовсім Мати, що приносить свою граційну поставу у жертву материнству – її покликання народжувати дітей. «Я створюю свою ідеальну скульптуру. Жінка – це вершина Божого творіння і я не розділяю жінку в житті, і жінку в скульптурі», – говорить митець.

За твори «Вакханка», «Вівар Діоніса» Василь Корчовий отримав відповідно Гран-прі Всеукраїнської трієнале скульптури 2005 року та премію Київської організації НСХУ «Скульптура року – 2007», а пам'ятник Григорію Сковороді у м. Хмельницькому переміг у конкурсі «Скульптура року – 2009» Київської організації Національної спілки художників України.

Твори художника зберігаються у Львівському Національному музеї імені Андрея Шептицького, музеї історії Полтавської битви, Хмельницькому обласному художньому музеї (скульптура «Ніка»).

Сьогодні Василь Корчовий один із найяскравіших пластиків серед сучасних скульпторів і його роботи гідні найвибагливіших мистецьких центрів світу.

Ярослав Олексів

Про В.І. Корчового

1. **Онищенко В.А.** Корчовий Василь Іванович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2014. – Т. 14. – С. 628.
2. **Шапіро О.** «Мрамур – цар скульптури»: худож. Василь Корчовий ідеалізує людську красу, захоплюється давньогрецькою класикою і вірить в праукр. міфологію // Україна молода. – 2012. – 19 черв. – С. 14.
3. **Онищенко В.** Вимогливий до творення краси // Образотворче мистецтво. – 2010. – № 2/3. – С. 28-29.

12 червня

Володимир Гагенмейстр – український графік, мистецтвознавець та видавець

До 130-річчя з дня народження

У відродженні української культурної спадщини особлива увага надається творчості митців, які присвятили своє життя документальному відтворенню пам'яток старовини, ретельно зберігаючи для сучасного та майбутнього найкращі зразки минулих століть. Одним із представників цієї мистецької плеяди є подільський художник Володимир Миколайович (Карл Рихард) Гагенмейстр.

Народився Володимир Миколайович 12 червня 1887 року в місті Выборг (нині РФ) в родині російського військового урядовця. За походженням напівполяк, напівестонець.

Для здобуття освіти у 1893 р. Володимир вступає до Псковської гімназії, а далі переходить до Сергіївського реального училища, яке закінчує у 1904 р. Навчання продовжує в Петербурзі, в Художньо-промисловому училищі барона Олександра Штігліца (нині вище художньо-промислове училище ім. В. Мухоміної). Отримавши звання художника прикладного мистецтва з правом викладання, Володимир Миколайович був відзначений направленням для однорічного студіювання за кордон.

23 червня 1914 р. Володимира Гагенмейстра призначили штатним викладачем ліплення, малярства, геометричного й проєкційного креслення Художньо-промислової школи Фандер-Фліта у Пскові. Наступного року Міністерство торгівлі й промисловості відрядило Володимира Миколайовича на Поволжя, Кавказ і Україну для студіювання й збирання матеріалів і пам'яток народного мистецтва.

1 листопада 1916 р., за наказом Міністерства, Володимира Гагенмейстра було переведено в Україну на посаду директора Кам'янець-Подільської художньо-промислової школи. Обираючи нового завідувача на місце В'ячеслава Розвадовського, усунутого за надмірну «українськість», на кандидатурі Гагенмейстра зупинилися, мабуть, тому, що він не був українцем. Але Володимира Миколайовича до того вразив потужний потенціал мистецтва Поділля, що він присвятив йому решту свого життя. Він глибоко досліджував народно-мистецьку спадщину краю, разом з учнями збирав етнографічні матеріали по селах, робив з ними замальовки, виявляв народних умільців. Усе це самостійно ввів до програм навчального процесу. Він потроїв число учнів школи, відкрив ткацький та літографський відділи. Не знаючи досконало української мови, Гагенмейстр опанував її, і з 1922 р. нею викладав. «Наш Глечик», – звали його поміж себе учні, натякаючи на найперше захоплення Володимира Миколайовича (подільський глечик) і обігруючи його своєрідну вимову.

Зі слів дочки художника Ольги Ерн відомо, що її батько вільно володів польською, німецькою, французькою та естонською мовами. Вихований на прибалтійській культурі, Володимир Гагенмейстр глибоко занурився в українську ментальність, мистецтво, які стали для нього рідними.

З 1919 р. Гагенмейстр викладав у Кам'янець-Подільському університеті історію всесвітнього мистецтва і був водночас аспірантом Харківського художнього інституту, де зробив доповіді, побудовані на етнографічних матеріалах, зокрема «Розписи хат на Кам'яниччині» та «Стінні розписи Смотрицької синагоги».

Плідною та кипучою була його діяльність у Кам'янці. Він був членом подільської «Просвіти», входив до створеного у

1921 р. Комітету охорони пам'яток старовини, мистецтва, природи, до Кам'янець-Подільського наукового Товариства при Українській Академії наук, яке гуртувало широке коло дослідників (постало 1925 р.).

Володимир Миколайович був художником-соціологом, він не шукав тихих заводей, а кидався у вир життя, чого навчав і своїх вихованців. Він збирав молодь від плуга, верстата, пастуха, щедро віддавав їй свої знання, навчав людяності і мистецтву.

Гагенмейстр підготував і видав численну кількість альбомів і листівок з графікою архітектурних пам'яток Поділля, книжок з народного мистецтва. Серед них такі унікальні: «Українська старовина. Подільське гончарство», «Гончар Бацуца», «Кахлі: Україна, Росія, Польша», «Зразки народного мистецтва на Поділлі», «Настінні розписи Кам'яниччини» та інші.

На початку 30-х прозвучало загрозливе: «Чрезмерно популяризируете украинское народное искусство...», а невдовзі, 1933 р., його усунули з директорства, художню школу розгромили. Гагенмейстр був змушений переїхати до Харкова, де викладав у поліграфічному інституті і водночас був завідувачем відділу графіки в тамтешній картинній галереї. 1936 р. – знову вимушений переїхати до Києва. Тут він завідує експериментальними художніми майстернями при музеї українського мистецтва, а також керує знаменитою Лаврською школою. І знову – звинувачення в українському націоналізмі.

В ніч на 12 грудня 1937 р. Володимира Гагенмейстра заарештували, 20 січня 1938 р. він був розстріляний. Прагнули знищити й саму пам'ять про нього: конфісковано всі його фотографії, знівечено, розтрошено на друзки його величезну наукову й творчу спадщину. Через багато років, його дочка Ольга почала по крихті її відшукувати й повертати.

Завдяки її старанням були організовані його посмертні персональні виставки. Про Володимира Миколайовича знято кілька телефільмів, які демонструвалися не лише в Україні, а й за кордоном. Іменем Володимира Гагенмейстра названо вулицю в Кам'янці-Подільському, а у мистецькому корпусі Кам'янець-

Подільського національного університету імені Івана Огієнка встановлена пам'ятна дошка.

Ім'я художника викарбуване на пам'ятникові митцям і мистецтвознавцям, жертвам політичних репресій, встановленому на початку 1997 року біля Української Академії мистецтв в Києві.

Різноаспектна та багатогранна спадщина Володимира Гагенмейстра є цінним художньо-педагогічним та іконографічним матеріалом, детальне вивчення якого відтворить маловідомі сторінки з історії української культури та мистецтва і відкрис нові можливості їх використання у мистецько-педагогічній, художньо-творчій, краєзнавчій та пам'яткоохоронній справах.

Олена Грицишина

Про В. М. Гагенмейстра

1. **Гуцул І. А.** Володимир Гагенмейстр. Життя і творчість: монографія / І.А. Гуцул, Н.О. Урсу. – Кам'янець-Поділ.: ФОП Сисин Я.І., 2015. – 224 с.

2. **Комарніцький О. Б.** Володимир Гагенмейстр: Кам'янець-Поділ. період біографії / О. Б. Комарніцький, О.М. Завальнюк // Мистецька спадщина Поділля у контексті полікультурного європейського простору: зб. наук. пр. – Кам'янець-Поділ., 2010. – С. 93-98.

3. **Гуцул І. А. В.** Гагенмейстр як яскрава особистість та його внесок у розвиток мистецько-освітянської справи Кам'яниччини // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. пр. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Т. 20. – С. 211-217.

4. **Завальнюк О. М.** Володимир Миколайович Гагенмейстр (1887-1938 рр.) / О. М. Завальнюк, О. Б. Комарніцький // Минуле і сучасне Кам'янця-Поділ.: іст. нарис. – Кам'янець-Поділ., 2003. – Вип. 1. – С. 129-136.

5. **Ерн О.** І біднішим світ став // Рад. Поділля. – 1991. – 19 черв.

16 червня

Борис Шнайдер та його талановита родина

До 80-річчя з дня народження

Хмельницька земля – батьківщина багатьох відомих особистостей. Серед них – член Спілки художників УРСР (1972), майстер декоративного мистецтва Шнайдер Борис Лукич. Народився майбутній митець 16 червня 1937 року в с. Самчики Старокостянтинівського району Хмельницької області. Обидва його дідусі були військовими музикантами у царській армії. Батько добре співав, грав на кількох музичних інструментах, а дядько, котрий загинув під час Першої світової війни, славився у Самчиках як талановитий художник-самоук. Митець згадує, що двері до комори, хатні скрині були гарно розмальовані рукою дядька. Коли прийшов час обирати професію, Борис Лукич разом із троюрідним братом вступив до Львівського училища прикладного мистецтва. Килимарству його навчав істинний майстер цієї копіткої, але надзвичайно цікавої справи, віртуоз ручної ткацької техніки Василь Данилович Цьонь. А 1962 року Шнайдер закінчив Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (педагог Сельський Р.Ю.). Працює у художньому текстилі. Якийсь час викладає в інституті. Але сімейні обставини (збільшення родини, відсутність житла) змушують родину Шнайдерів залишити Львів і виїхати до Херсона, де і живе зі своєю родиною до сьогодні. На місцевому бавовняному комбінаті Бориса Лукича зустріли радо. З 1965 року упродовж двох десятиліть працював він художником-десинатором (текстильний дизайнер) і одночасно творив індивідуально. У художній майстерні підприємства разом з колегами займався розробкою нових структур тканин, створенням нових візерунків. Працівників часто направляли у творчі відрядження до різних республік Союзу – вивчати особливості тамтешнього ткацтва, вибивки, вишивки, різновиди орнаментів. Достроково впоравшись із завданням, можна було використати решту часу для більш широкого знайомства з культурою, архітектурою того

чи іншого краю. Так у Бориса народилася серія красвидів Таллінна...

Свіжість барв, оригінальність образного мислення, наспівність ліній рисунка, вдалі композиційні рішення скоро вирізняли його роботи серед інших. Майстру приносить успіх килим «Червона кіннота», який був репродукований в низці республіканських видань, зокрема в журналі «Народна творчість та етнографія» за 1971 рік і придбаний Міністерством культури республіки. Вже тоді преса писала про дивовижний дар автора, його вміння побачити глибоко поетичне в давно знайомому і відкрити знову глядачеві.

Твори Шнайдера бездоганні в колористичному плані, надзвичайно музикальні. Недарма він знає безліч пісень і всі родинною люблять співати. Художник сприймає світ як людина, яка виросла в селі, на просторі, серед природи, в атмосфері праці. І найпрекрасніше для нього – пахощі землі, трав, розливи рік, ранні сутінки довгих зимових вечорів і перші бруньки на весняних деревах. Саме тому в його гобеленах «Дударик», «Птах», триптисі «Коровай» стільки м'якості, ліричності, світла. Йому належить чимало творів монументального мистецтва, але Борис Лукич знову і знову повертається до верстата. Всі твори виконані митцем власноруч, а це – неабияка праця.

Більшість робіт художника сюжетні. Килими «Їхав козак на війноньку», «Тарас Шевченко», «Дума», «Пісня бокорашів», «...Як солодко грає, як глибоко крає...» відбили прагнення майстра передати риси національного характеру, духовне багатство народу і роздуми про природу, людину, працю.

Оригінальні орнаменти акварелей вражають самобутністю, яскравістю; лірична тематика спонукає до філософських роздумів... Серію робіт на теми стрілецьких пісень – «Чуеш, брате мій...», «Червона калина», «Вам дзвони заграли», «Чорна рілля ізорана» автор присвятив пам'яті січових стрільців, які боролися за незалежність України. Переконалий, що обов'язок кожного покоління українців – вивчати історію своєї держави, втілювати її як у публіцистичних, так і в художніх творах, передавати набуте наступним поколінням... Його твори живопису, графіки та декоративно-ужиткового

мистецтва – це наочна розповідь про любов до рідної землі та її мальовничої природи. Це своєрідна ілюстрація творчого пошуку, властивого для всіх членів цієї особливої родини, та їх поваги до сімейних традицій.

Безцінним надбанням України є гобелени та живописні полотна засновниці династії, дружини Бориса Лукича, заслуженого художника України, дипломанта Міністерства культури і мистецтв України та Національної Спілки художників України Марії Нестерівни Шнайдер – Сенюк (1936 р. н.). Плідно працюють в образотворчому мистецтві їхні сини Андрій та Юрій. Молоді Шнайдери – сучасні художники, працюють відмінно від батьків і один від одного, виробляючи кожний свою стилістику, свою творчу концепцію. Ім'я Андрія Шнайдера асоціюється перш за все з гобеленами, які були багаторазово представлені на виставках у різних містах України і за її межами. Його роботи наділені індивідуальними рисами творчого почерку. Яскраво працює і Юрій Шнайдер. Різноманітні за тематикою гобелени, витонченість кольорів його живописних полотен, звернення до символізму та традицій українського мистецтва – все це характеризує творчість цього талановитого майстра. Так сталося, що їх дружини також пов'язані з мистецтвом. Людмила, дружина Андрія, – мистецтвознавець, разом із чоловіком засновник міжнародних симпозіумів з текстилю, які відбуваються у Херсоні кожні 2-3 роки. Палітра живопису дружини Юрія – Юлії Шевчук-Шнайдер дуже яскрава, іноді провокаційна. Вона і приворожує, і збуджує, але не залишає байдужими. Подають надії і онучки: молода художниця Анастасія, яка ще знаходиться у пошуку власної творчої манери та десятирічна Іларія, піаністка і художниця. До речі, 2014 року у Херсонському обласному художньому музеї відбулася творча виставка «У колі родини Шнайдерів», яка демонструвала роботи усіх членів великої талановитої сім'ї.

Гобелени Шнайдерів є в зібраннях багатьох українських музеїв (у Хмельницькому обласному художньому музеї зберігається гобелен Бориса Шнайдера «Коровай», 2002 р.) і, мов посланці України, у приватних колекціях шанувальників декоративно-прикладного мистецтва у багатьох країнах світу.

Художники продовжують творити, здійснюють свій величезний внесок у розвиток національної культури України, дбайливо зберігаючи і передаючи свої секрети майстерності з покоління в покоління. А це, мабуть, і є найголовнішим у житті цієї особливої, надзвичайно талановитої родини!

Марина Заславська

Про Б.Л. Шнайдера

1. **Шнайдери** – українські майстри декоративного мистецтва // Митці України: енцикл. довід. – К., 1992. – С.655.
2. **Шнайдер Борис Лукич** // Мистецтво України: біогр. довід. / за ред. А.С. Кудрицького. – К., 1997. – С. 656.
3. **Скора О.** «Дорожні нотатки» художника // Наддніпрян. правда. – 2007. – 27 лип.

25 червня

Вікул Павло Федорович – церковний історик, краєзнавець Поділля

До 160-річчя з дня народження

В другій половині XIX – на початку XX ст. відомим церковним істориком, краєзнавцем Поділля, православним священиком був Павло Федорович Вікул. Він народився 25 червня 1857 р. у с. Собо́ві Рахни Гайсинського повіту Подільської губернії (нині с. Рахни Гайсинського району Вінницької області) у сім'ї місцевого парафіяльного священика. В цьому селі в той час мешкало біля тисячі жителів православного віросповідання. Дерев'яна церква була збудована в 1762 р., перебудована в середині XIX ст. Дохід священика був невеликий і сім'я, в основному, виживала від підсобного господарства. Малий Павло з дитинства пізнав нелегку селянську працю, вправно володів сокирою, сапою, лопатою та іншим сільськогосподарським інвентарем.

Як син священнослужителя, пройшов звичний для таких дітей шлях: навчався в Приворотському духовному училищі,

заснованому ще на початку XIX ст. першим архіпастирем Поділля Іоаникієм. Потім до 1881 р. навчався в Подільській духовній семінарії та на церковно-історичному відділенні Київської духовної академії (1881-1885 рр.). Постановою Ради КДА від 19.06.1885 р. був затверджений кандидатом богослов'я, потім згідно з рішенням цієї ж Ради від 03.07. 1885 р. та затвердженим указом Св. Синоду від 18.09.1885 р., був призначений вчителем географії та арифметики у Мінгрельське духовне училище, а потім був переведений викладачем історії у Тифліську духовну семінарію (наказ обер-прокурора Св. Синоду від 09.01.1887 р.), паралельно навчав арифметики учнів Тифліського єпархіального жіночого училища, обіймав посади різних громадських духовних органів і комісій до травня 1889 р.

За власним проханням Вікула Павла Федоровича перевели у рідну Подільську єпархію та призначили на священницьке місце до Свято-Успенської церкви містечка Чернівці Ямпільського повіту (нині – селище міського типу, райцентр Вінницької області), а 22.07.1889 р. рукопоклали ієреєм. Однак його пастирська діяльність не обмежувалась тільки служінням в церкві. Протягом 1889-1892 рр. Павло Вікул виконував низку інших педагогічних та адміністративних обов'язків від голови Ямпільського повітового відділення Подільської єпархіальної училищної Ради і завідувача та законвчителя чернівецької Олександрівської школи до цензора проповідей духовенства по Ямпільському та Ольгопільському повітах і депутата та діловода єпархіального з'їзду.

Наступний етап його діяльності був пов'язаний з губернським містом Кам'янцем-Подільським, куди його в червні 1892 р. перевели священником кафедрального Казанської Ікони Божої Матері собору (із 11.05.1903 р. – у сані протоієрея). Вражає його активна громадська діяльність: протягом 1892-1910 рр.: він позаштатний член Подільської духовної консисторії, смотритель церковно-парафіяльних шкіл Кам'янецького та Проскурівського повітів, голова правління Подільського єпархіального свічкового заводу та каси взаємодопомоги духовенства, голова Подільської єпархіальної училищної ради, член єпархіальних місіонерського, будівельного та проповідницького комітетів, ревізор благочинницьких округів

Проскурівського повіту, член комісії зі створення церковно-парафіяльних бібліотек, член Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (пізніше – Подільського історико-археологічного товариства), завідувач єпархіальної бібліотеки при ньому, член Олександро-Невського опікунства та його розпорядчого комітету. Водночас священник чимало зусиль доклав до розвитку шкільництва та каси взаємодопомоги, був делегатом Першого церковно-училищного з'їзду у Києві (1894 р.), брав участь у Всеукраїнській Нижньгородській виставці із церковно-шкільних справ (1896 р.). У 1903 р. Вікул за дорученням єпархіального з'їзду духовенства відряджався у Санкт-Петербург для затвердження статуту каси взаємодопомоги і успішно справився із завданням. З 1914 р. став працювати у Кам'янець-Подільському єпархіальному жіночому училищі.

Активно працював Павло Федорович і на ниві церковного краєзнавства. Доробок відомого церковного історика нараховує більше 150 наукових розвідок різного жанру – катехітичні праці, повчання, хроніка тогочасного єпархіального життя, ювілейні матеріали тощо. Вікул детально вивчав минуле та сучасне Подільської єпархії, її народні релігійні звичаї, був автором історико-статистичних описів частини парафій і населених пунктів Ушицького повіту. Його історико-краєзнавчі матеріали друкувались в «Подільських єпархіальних відомостях», «Мандрівник», «Пастирський співбесідник», «Православна Подолія», «Поділля» тощо. Одна з найважливіших церковно-історичних праць Павла Федоровича присвячена біографіям подільських архієреїв ХІХ ст. (правлячих і вікарних), була надрукована в працях Подільського єпархіального історико-статистичного комітету (Випуск восьмий, 1887 р.). Значна частина цих наукових розвідок, зокрема й щодо діяльності подільських архієреїв, не втратила своєї цінності й нині, незважаючи на певну ідеологічну заангажованість і виразне антиунійне та антипольське спрямування.

Юрій Блажевич, Надія Балабуст

Праці П.Ф. Вікула

Бакота и освящение пещерной церкви в бывшем здесь скальном монастыре / уривки із статті у записі О. Будзея // Подолянин. – 2013. – 9 серп. – С. 8.

Про П.Ф. Вікула

1. **Баженов Л.В.** Вікул Павло Федорович // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: історіографія, бібліографія, матеріали. – Кам'янець-Поділ., 1993. – С. 149.

2. **Будзей О.** У Бакоті 120 років тому // Подолянин. – 2013. – 9 серп. – С. 8.

19 липня

Військово – морський діяч Польської Народної Республіки

*До 135-річчя з дня народження
Канського Густава Кароля*

Народився 19 липня в 1882 році у с. Шибена в селянській родині.

У 1892–1902 роках навчався у Вінницькому реальному училищі. В документах цього закладу фігурував, як австрійський підданий. У старших класах, через невеликі статки сім'ї, підробляв репетиторством та був звільнений від плати за навчання.

В 1902 році вступив на навігаційне відділення училища торгового судноплавства в Одесі.

Закінчивши його, у 1906 році, розпочав службу в російському Добровольчому флоті, судна якого доставляли грузи на Далекий Схід, а на випадок війни використовувались як допоміжні військові.

Кілька років служив офіцером на пароплаві «Ярослав» та інших суднах. Отримавши диплом капітана, кермував

пароплавом «Воронеж». Під час Першої світової війни займав посаду капітана судна «Тамбов», яке спочатку використовувалось як транспортне, а в першій половині 1916 року було надане в розпорядження британського адміралтейства. Судно перевозило боеприпаси і тричі проривало німецьку блокаду.

Не сприйнявши прихід до влади в Росії більшовиків, у квітні 1918 року вступив до організованої у Франції польської армії. Пізніше його направили в розпорядження Польського національного комітету в Парижі.

Першого жовтня 1918 року повернувся до Польщі, і як командор-підпоручик ввійшов до Департаменту Морських справ Міністерства військових справ, де працював референтом освітніх закладів торгового флоту.

Разом з контр-адміралом Казимиром Порембським автор втілює у життя свій проект з відкриття першого польського морського навчального закладу.

У 1920–1932 роках Г.Канський працював в морській школі у Тчеві: інспектор, керівник навігаційного відділення, викладач лоції, морської практики, ведення корабельної документації.

Тоді ж став автором та співавтором підручників з морської справи та автором монографії про Державну морську школу.

З 1928 року Густав Кароль – делегат Міністерства промисловості і торгівлі до Морської палати та член дисциплінарної комісії при міністерстві.

Він став одним із співавторів п'ятитомного морського словника. За це та за підручники для морської школи у 1937 році отримав відзнаку Польської академії літератури «Срібний академічний вінок».

З 1932 року до початку Другої світової війни Канський – начальник судноплавного відділу, капітан Гдинського порту. Брав участь у затопленні суден з метою блокування входів до порту.

У роки окупації Польщі – учасник підпільного руху, входив до Армії Крайової.

З лютого 1945 року працював у Морському департаменті у Лодзі.

У травні 1945 року його призначили інспектором портів і судноплавства у Гданському морському управлінні, а в березні 1948 року – директором судноплавства й узбережжя цього ж управління.

Нагороджений кількома польськими та закордонними державними відзнаками, серед яких золотий хрест Заслуги та медаль Незалежності.

Помер Г. Канський 15 вересня 1949 року, похований на Вітомінському цвинтарі у Гдині.

З 1962 року одне з польських суден носить його ім'я.

У 1980 році в Польщі випустили поштову марку на якій зображений портрет нашого земляка та пароплав, названий його іменем.

Віталій Лавринчук

Про Г.К. Канського

Лавринчук В. На честь подолянина названо польське судно / В. Лавринчук, М. Заверуха // Поділля. – 2012. – 27 верес. – С. 13: фото.

13 серпня

Його пісні – його багатство

*До 70-річчя з дня народження
Леоніда Матвійовича Нечипорука*

Леонід Матвійович Нечипорук народився 13 серпня 1947 року в с.Ключівка на Красилівщині. Любов до пісні, до музики почерпнув від батька, який мав гарний голос. Йому вдячний син через багато років присвятив пісню «Далеке дитинство».

Після закінчення Великоорлинської восьмирічки вступив до гірничого училища м. Первомайська, що на Луганщині. Якийсь час працював на шахті машиністом електровоза, проте робота не приносила задоволення і хлопець повернувся додому.

Свою мистецьку кар'єру розпочав вчителем музики і співів у Кременчуківській середній школі. Згодом працював директором Будинку культури Антонінського цукрокомбінату. У листопада 1966 року його призвали до лав армії. Під час служби став курсантом факультету культосвітньої роботи Львівського вищого політичного училища, яке поклато початок його офіцерської кар'єри. Служив на Далекому Сході, брав участь у будівництві Байкало-Амурської магістралії. І весь цей час писав пісні, брав участь у різних конкурсах і фестивалях авторської пісні. У 1992 році демобілізувався.

Активну діяльність, як композитор, розпочав у 1996 році. Саме тоді познайомився з відомим поетом-піснярем Вадимом Крищенком, який став його першим творчим співавтором. Їх спільним доробком стали пісні: «Бабине Літо», «Від весни до літа», «Доля», «Єдність», «Калинове гроно», «Іду до осені».

Леонід Матвійович – співавтор творчого проекту «Хай святиться Ім'я Твоє, або Десять Господніх Заповідей», який з великим успіхом пройшов у національному палаці «Україна». Чимало гарних пісень написано з відомими поетами: Миколою Луківим, Миколою Сніжком, Наталією Коломієць, Йосипом Осецьким, Михайлом Кавалком та іншими. Яскравою сторінкою композитора стала творча співпраця з народними артистами України, Героями України Раїсою Кириченко та Миколою Гнатюком.

Сьогодні пісні Леоніда Нечипорука виконують народні, заслужені артисти України: Віктор Шпорт'юк, Іван Попович, Фемій Мустафаєв, Леонід Сандуленко, Ольга Макаренко, Павло Мережук та інші.

Галина Косюк

Про Л.М. Нечипорука

1. **Косюк Г.** Його пісні – його багатство // Красилів. вісн. – 2012. – 11 трав.

2. **Гжимайло Ю.** Музика його душі // Гжимайло Ю. Не хлібом єдиним... – Хмельницький, 2004. – С. 251-255.

1 вересня

Визначна представниця вітчизняної історичної науки

*До 70-річчя з дня народження
Стефанії Едуардівни Баженової*

Доктор історичних наук, професор С.Е. Баженова народилася 1 вересня (в офіційних документах – 5 вересня) 1947 року в м. Городок Хмельницької області. 1965 року завершила середню освіту в Городоцькій ЗОШ № 1. Цього ж року успішно витримала конкурсні іспити і вступила на відновлений 1964 року історичний відділ історико-філологічного (з 1968 року – історичного) факультету Кам'янець-Подільського державного педінституту (нині – національний університет імені Івана Огієнка).

Отримавши 1969 року диплом учителя історії та суспільствознавства, працювала в Кам'янець-Подільському історичному музеї-заповіднику археологом, науковим співробітником, від 1975 року — завідувачем відділу, у 1984-1996 роках — директором. Багато зробила для розбудови закладу та його експозицій. Дієво займалася організацією реставраційних робіт в замку-фортеці, кафедрального собору св. Петра і Павла та інших пам'яток Старого міста, домоглася виділення окремого будинку, його капітального ремонту для зберігання музейних фондів. Як з'ясувалося, фондосховище тоді було одним з кращих з-поміж музейних закладів України.

Особливою є роль Стефанії Едуардівни в долі знайденого цінного скарбу в Святомиколаївському вірменському костелі Старого міста. Професор С.Е. Баженова, як спеціаліст, дала кваліфіковану експертну оцінку скарбу, а, головне, найбільш цінні пам'ятки відібрала для музею і не допустила їх вивезення до спецсховищ Москви та Петербурга. На той час це був сміливий крок.

Досить напруженими і нелегкими в діяльності Стефанії Едуардівни були 1990-і роки, пов'язані з постановням незалежної Української держави. Вона виступила організатором науково-

практичної конференції з відзначення 100-річчя від дня заснування Кам'янець-Подільського історичного музею-заповідника (1990), перших всеукраїнських наукових конференцій «Проблеми етнографії Поділля» (1986, 1992), всеукраїнського наукового симпозиуму «Поділля і Волинь у контексті історії українського національного відродження», присвяченого 400-річчю від дня народження Богдана Хмельницького (1995) та низки інших краєзнавчих форумів. Відтоді стала дійсним членом Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка, творчо працювала в контексті завдань наукової школи академіка Української академії історичних наук і члена-кореспондента Міжнародної слов'янської академії наук Л.В. Баженова «Історичне краєзнавство і проблеми регіональної історії Правобережної України».

За активної участі Стефанії Едуардівни 1986 року було вперше відзначено День міста Кам'янця-Подільського, проводились міжнародні та всеукраїнські фестивалі в Старому місті та на валах фортеці. Чимало зробила вона для реставрації кам'янецького замку, відкриття нових музейних експозицій, художньо-мистецьких виставок, поповнення старожитностями музейних фондів й перетворення музею у важливий науковий, культурно-просвітницький та туристичний центр України. Історичний музей-заповідник отримав сертифікат другої категорії, а директор стала членом ради директорів музеїв України при Міністерстві культури України.

Доктор історичних наук, професор С.Е. Баженова є членом редакційних колегій «Хмельниччина: Дивокрай», «Краєзнавець Хмельниччини» та інших науково-краєзнавчих збірників, які видаються Центром дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті ім. Івана Огієнка.

З 1997 по травень 2012 р. працювала в Центрі дослідження історії Поділля в складі Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка Інституту історії України НАН України та Хмельницького інституту післядипломної педагогічної освіти науковим співробітником, з 2003 року –

старшим науковим співробітником, з 2010 – провідним науковим співробітником, очолювала сектор історії культури Поділля. В червні 2001 р. захистила кандидатську дисертацію «Юзеф Антоній Ролле в громадському, науковому та просвітницькому житті Правобережної України другої половини ХІХ століття» в спеціалізованій вченій раді Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича. У лютому 2010 р. у тій же спеціалізованій вченій раді С.Е. Баженова успішно захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук на тему «Проблеми історії та культури України в історико-красознавчих і художніх творах представників «української школи» в польській літературі 1820–1890-х років». (Науковий консультант – доктор історичних наук, професор О.В. Добржанський, офіційні опоненти – доктори історичних наук, професори О.П. Григоренко, Л.О. Зашкільняк, Ю.І. Макар).

В травні 2011 р. Стефанія Едуардівна прийняла запрошення ректорату Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка і працює на посаді завідувача кафедри управління персоналом та туризму. Наукова діяльність доктора історичних наук, професора С.Е. Баженової гідна подивування. Перелік її наукових праць містить понад 450 назв. Частина з них опублікована за кордоном. Багато з них стали класичним надбанням світової історичної науки. Науковий авторитет доктора історичних наук, професора С.Е. Баженової стрімко зростає з роками напруженої праці. Значний науковий резонанс наукової спільноти викликали монографії: «Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість». – Кам'янець-Подільський, 2001; «Юзеф Антоній Ролле: життя, діяльність, творчість». Видання 2-е, доповнене. - Кам'янець-Подільський, 2002; «Юліуш Словацький і Україна». - Кам'янець-Подільський, 2004; «На шляху реалізму. Історія України у творчості представників «української школи» в польській літературі 40-90-х років ХІХ ст.». – Кам'янець-Подільський, 2006; «Від романтизму до реалізму. «Українська школа» в польській літературі 20-90-х років ХІХ ст.: етапи діяльності, історія України в творчості її представників». – Кам'янець-Подільський, 2009; «Ю.І. Крашевський і Україна». – Кам'янець-

Подільський, 2012. На ці монографії з'явилися схвальні рецензії в багатьох авторитетних виданнях.

Доктор історичних наук, професор С.Е. Баженова стала бажаним доповідачем на вітчизняних і міжнародних наукових конференціях. Вчена гідно представляла Україну з науковими доповідями на всесвітніх конгресах, конференціях і інших міжнародних наукових форумах в багатьох європейських країнах. Її знають і шанують добре знані в своїх країнах і в наукових колах світу вчені – Л.Винар (США), А.Граціозі (Італія), З.Когут (Канада), Б.Флоря (Росія), А.Шарков (Білорусь). Особливо тісні творчі контакти склалися з такими польськими істориками, як П.Кроль, П.Гаврон, Л.Корчак, Е.Миринович, Р.Ковальчик, М.Нагельський, К.Бобятинський, А.Поппе, Д.Домбровський, А.Стемпнік, М.Старжинський, С.Срока, А.Банах, Я.Тенговський, М.Антоневич. Упродовж багатьох років Стефанія Едуардівна підтримує тісні ділові контакти з такими відомими вітчизняними істориками, як В.Смолієм, П.Толочком, О.Гуржієм, В.Даниленком, В.Шандрою, Т.Чухлібом, С.Кульчицьким, В.Литвином, О.Реєнтом, В.Верстюком, М.Котляром, В.Ричкою, Л.Зашкільняком, П.Гай-Нижником та іншими.

Держава високо оцінила наукові заслуги своєї славної дочки. В її сімейному архіві серед численних нагород зберігаються особливо дорогі для неї Почесні грамоти Інституту історії України НАН України та грамоти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

У таких людей, як доктор історичних наук, професор С.Е. Баженова, життєвий принцип: якщо штурмувати, то лише вершини, якщо ставити завдання, то лише реальні і неодмінно домагатися їх виконання, уміти повноцінно жити й завжди залишатися людиною. Попри великі наукові здобутки, високі нагороди, Стефанія Едуардівна залишається взірцем скромності для всіх оточуючих. Високий професіоналізм, наукове сумління і принциповість, чітка громадянська позиція, вимогливість у поєднанні зі щирістю і доброзичливістю притягують до Стефанії Едуардівни як її колег, так і студентську і аспірантську молодь.

Олександр Григоренко

Праці С.Е. Баженової

1. **Юзеф Антоній Ролле:** життя, діяльність, творчість. – 2-е вид., доп., перероб. – Кам'янець-Поділ., 2002. – 179 с.
2. **Юліуш Словацький і Україна.** – Кам'янець-Поділ.: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2004. – 104 с.: іл.
3. **На шляху реалізму.** Історія України у творчості представників «української школи» в польській літературі 40-90-х років XIX ст. – Кам'янець-Поділ., 2006. – 260 с.
4. **Від романтизму до реалізму.** «Українська школа» в польській літературі 20-90-х років XIX ст.: етапи діяльності, історія України в творчості її представників. – Кам'янець-Поділ.: ФОП Сисин О.В., 2009. – 400 с.
5. **Ю.І. Крашевський і Україна:** монографія – Кам'янець-Поділ.: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2012. – 156 с.

Про С.Е. Баженову

1. **Баженова Стефанія Едуардівна** // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: довід.-бібліогр. вид. / уклад.: І.М. Конет, В.С. Прокопчук. – Кам'янець-Поділ., 2013. – С. 94-106. – Бібліогр. – С. 99-106.
2. **Григоренко О.П.** Інтелектуальний та духовний світ доктора історичних наук, професора Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка С.Е. Баженової // Історія, культура та освіта: християнський вимір (до 1025-річчя Хрещення Київської Русі та 20-річчя Хмельниц. єпархії УПЦ): зб. наук. пр. – Хмельницький, 2013. – С. 208-219.
3. **Григоренко О.П.** Доктор історичних наук, професор С.Е. Баженова – сучасний український історик // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-краєзн. зб. – Кам'янець-Поділ., 2013. – Вип. 4. – С.140-143.
4. **Стефанія Баженова** – єдина у Кам'янці жінка-доктор наук // Подолянин. – 2010. – 5 берез. – С. 4.

1 вересня

Фронтіві сторінки Миколи Магери

До 95-річчя з дня народження

Микола Никанорович Магера народився 1 вересня 1922 року в селі Могилівка, у селянській родині (сьогодні село в структурі м. Дунаївці). Дунаєвецьку середню школу № 4 закінчив у червні 1941 року. Випуск відбувся 22 червня в неділю. В цей день і розпочалася фашистсько-радянська війна.

Юнакові довелося пережити німецьку окупацію, а потім пройти важкими дорогами війни. Воював під Тернополем, на Карельському перешийку, на Сандомирському плацдармі. Письменник Петро Прокопович Карась у статті «Я хочу жити», надрукованій в газеті «Проскурів» від 17 серпня 1993 року, писав про Миколу Никаноровича:

«Десь там, на Поділлі, ледве зводилася з пожарищ його рідна Могилівка, а тут, у лісах під Выборгом, він помирав від рани. Це видавалося якимось безглуздям, адже стільки нещадних ураганів довелося витерпіти. У роті цинили його – невисокого, меткого і кмітливого, котрому не раз доводилося обманювати смерть. Його нагородили орденом Слави III ступеня.

Безглуздям здавалося, мабуть, ще й тому, що Микола уже перехитрив кістляву тоді, в тридцять третьому, маючи від роду неповних одинадцять літ. Чи то виручили зелені паляниці, випечені мамою з лободи і ще неспілого молодого жита, чи ріденька, аж синя похльобка, прозвана в народі бевкою, которую видавали в школі, чи бабусині молитви за онучат, роздутих й опухлих від голоду...

Скільки він тоді лежав і стікав кров'ю, то один Бог знає. А прийшов до свідомості від того, що десь зверху, над ним, журно співала пташка: «Цінь-цінь-цінь».

Через тридцять літ після війни, Микола Никанорович напише невеличке оповідання «Моя улюблениця», що увійшло до книжки «Хитрий горобчик», яку було видано в 1993 році. В оповіданні Микола Магера розповість про цей фронтвий випадок, який стався з ним.

«Я розплющив очі, глянув на сонце (а лежав тоді горілиць) – і попливли величезні широкі жовті круги. Я знову впав у забуття. І прокинувся від уже чутого «Цінь-цінь-цінь».

Розплющив очі, глянув на спиланий снарядами сосновий стовбур і помітив на зламаній гілочці невелику пташку, що кликала мене до життя. То була синичка! Фінська синичка, не наша, українська, але рятувала вона мене, українця, що завойовником прийшов у її фінські ліси. Прийшов, правда, не з власного бажання.

Тоді синичка не давала мені заснути, вона співала без угаву, ніби була посланцем від Бога чи від рідної неньки з далекої України. З того часу синичка – то моя улюблена пташка...»

Продовження тієї фронтової історії Микола Никанорович розповість у нарисі «Жаринка», який увійшов до книжки «Мати», виданої видавництвом «Каменярь» в 1971 році.

Усе так і склалося, як писав Микола Никанорович. Тоді, у липні 1944-го, танкісти знайшли його серед тіл загиблих бійців на бруствері і віддали санітарам. У ленінградському шпиталі він опритомнів. Коли повернули його речі, з радістю побачив, що зберігся аркуш паперу із віршем, присвяченим Тарасу Шевченку, і маленький вузлик із грудочкою рідної землі, що дала йому мама, відряджаючи на війну. Мабуть, рідна земля і стала його оберегом.

*Встань, Тарасе, встань з могили,
Глянь на Україну.
Чи пізнаєш ції села,
Цю страшну руїну?
Чи пізнаєш свій народ ти,
Своїх запорожців,
Чорнобрових полтавчанок,
Кармальових хлопців?..*

У затишші між боями Микола читав бійцям вірші Тараса Шевченка, які знав напам'ять ще із школи.

Його бойовий шлях пройшов через Польщу, Чехословаччину, Угорщину, Німеччину, Австрію. Вірші,

написані на фронтових дорогах, через десятки років були надруковані у книжках «Я хочу жити», «Привіт тобі, сонце».

У 1945 році військова частина, в якій служив Магера, проходила з боями країни Європи. У фронтовому щоденнику радиста-телефоніста мінометної батареї, а ним і був рядовий Магера, описано враження про останні місяці війни, про перехід військової частини через Чехословаччину і Австрію на демаркаційну лінію з американцями і про повернення додому, на Поділля.

Заповітною мрією Миколи Никаноровича було стати педагогом. Після війни він вступив на філологічний факультет Київського університету, який закінчив у 1952 році. Деякий час працював коректором і літредактором у видавництві АН України «Наукова думка». З часом повернувся на Поділля. Працював учителем української мови і директором Віньковецької середньої школи робітничої молоді, завідуючим кабінетом української і російської мов обласного Інституту удосконалення вчителів, інспектором шкіл обласного управління народної освіти, викладачем української мови Хмельницького педагогічного училища.

Багаторічні психолого-педагогічні спостереження за дітьми, глибоке бачення їхнього внутрішнього світу зробили його твори близькими дитячому розумінню. Це твори про дітей і для дітей. За педагогічну діяльність Миколу Магеру було нагороджено медаллю А. С. Макаренка. В 1983 році його було прийнято в Спілку письменників України. В 90-х роках уже минулого ХХ століття він очолював обласне Товариство української мови, відроджував кращі традиції Подільської «Просвіти».

Микола Никанорович став лауреатом премій ім. Мелетія Смотрицького, Богдана Хмельницького. 19 травня 2000 року йому було вручено диплом лауреата Хмельницької обласної премії імені Т. Г. Шевченка.

Усе життя його турбували старі рани. До кінця своїх днів носив він в собі «відлуння війни», тобто осколки снарядів, які періодично давали про себе знати. Серед хмаринки сивого волосся виднілися вм'ятини – сліди від ран, отриманих в бою. А втім, він ніколи не скаржився на своє самопочуття. Розповідав,

як у фронткових листах писав казки, оповідання. Їх починав в одному, продовження писав у другому листі, а потім і завершував розповідь.

12 червня 2008 року письменник відійшов у вічність, залишивши після себе твори, які увійшли до літературної спадщини краю.

Окремими виданнями вийшли книжки: «Мати», «Журавка», «Чубчик», «Юрасик», «Друзі», «Добра дівчинка», «Хлопчаки», «Я хочу жити», «Батіжок», «Хитрий горобчик» (два видання), «Привіт тобі, сонце», «Читаночка» (два видання), «З давніх літ», «Казки», «Маленька хрестоматія» (два видання), «Мій Шевченко», «Їх щастя попереду» (п'єси), «Безсмертний корінь», «Моє воскресіння» та інші.

У книжці «Літературна Хмельниччина», яку видала обласна організація НСПУ в 2005 році, подано відгуки про творчість Миколи Никаноровича Магери.

"Багато думок викликають Ваші розповіді про дітей Поділля, про їхні нелегкі долі. Такі людяні, такі природні ці життєві історії..."

Якби моя змога, то я такі речі, як «Мати Божа», або «Добра дівчинка», або «Діда спродують» і «Зелені паляниці» давав би у шкільних читанках, щоб їх читала вся юна підростаюча Україна!"

О. Гончар

"Дякую сердечно Вам за новорічний подарунок – за «Зелені паляниці», які випікали Ви на щедрому, ласкавому, ніжнотеплому вогні Вашої неспокійної душі і огортали милосердям, співчуттям, вірою в нашу незалежну Україну..."

Я переконаний, що така нічим не скута правда, щира сповідь про національну долю, натхненна вірою в щасливе майбутнє України, вкрай потрібна сьогодні українській дитині".

М. Жулинський

"Сердечне спасибі Вам за повість «Кам'янецькими стежками». Я в свій час, працюючи над своєю «Думою про огонь», мандрував тими стежками теж. Читаючи Вашу книжку, я наче знову побував у тих краях, де ходив наш Тарас".

П. Жур

Залишається з нами творчість М. Магери, залишаються свідчення його фронтових доріг.

Тамара Міцінська

Твори М.Н. Магери

1. **Вибрані твори:** оповідання, казки і повісті / малюнки М. Андрійчука. – Хмельницький: Поділля, 1998. – 375 с.
2. **Дві повісті:** 3 давніх літ. Пастушки. – Хмельницький: Хмельниц. міська друкарня, 2005. – 277 с.
3. **Зелені паляниці:** оповідання, новели, казки, повість. – Хмельницький: Облполіграфвидав, 1991. – 131 с.
4. **Казка про хоробрих** з найхоробріших / худож. М.О. Андрійчук. – Хмельницький, 1997. – 25 с.
5. **Кам'янецькими стежками:** повість. – Хмельницький: Облполіграфвидав, 1989. – 152 с.

Про М.Н. Магеру

1. **Наш Микола Магера:** нариси, статті, рецензії, відгуки, поезії... / упоряд.: В. Олійник, В. Кушнір. – Хмельницький: Поділля, 1997. – 80 с.
2. **Павловський А.** Світ казок Миколи Магери. – Кам'янець-Поділ.: Абетка, 2002. – 20 с.
3. **Сваричевський А.** Микола Магера // Хмельниччина: роки становлення та поступу (1937-1997): матеріали всеукр. наук. іст.-краєзн. конф. – Хмельницький, 1997. – С. 86-91.
4. **Охоронець рідного слова:** бібліогр. покажч. / уклад.: О.А. Суховірська, Л.В. Марчук; Хмельниц. обл. б-ка для дітей ім. Т.Г. Шевченка. – Хмельницький, 2007. – 42 с.
5. **Русанівська Т.** Шлях добра і любові Миколи Магери // Поділ. вісті. – 2012. – 9 жовт. – С. 23.

5 вересня

Ювілейний вересень на календарі

*До 60-річчя з дня народження
Олександра Мар'яновича Галуса*

Народився Олександр Мар'янович Галус 5 вересня 1957 року в с. Юхимівці Волочиського району Хмельницької області. Після десятирічки поступив на географічний факультет Чернівецького державного університету ім. Ю.Федьковича (диплом отримав 1980 р.).

З 1980 до 1986 року працював учителем географії Черноострівської середньої школи Хмельницького району. Директор обласного інституту удосконалення вчителів Лазарко В.М., під час перевірки школи обласним відділом народної освіти, відвідала декілька уроків О.М. Галуса, невдовзі йому запропонували очолити в інституті кабінет географії, згодом завідував лабораторією природничо-математичних дисциплін, кафедрою педагогіки та методик навчальних предметів. З 1992 р. до 1995 р. навчався без відриву від виробництва в аспірантурі Державної академії керівних кадрів освіти.

Працюючи у Хмельницькому обласному інституті удосконалення вчителів, за сумісництвом викладав у Технологічному університеті Поділля, у Хмельницькому інституті економіки і підприємництва, Хмельницькому інституті регіонального управління і права.

У 2003 р. здобув другу повну вищу освіту за спеціальністю «німецька мова та література». В університеті менеджменту освіти НАПН України 26 лютого 2009 р. захистив докторську дисертацію зі спеціальності – теорія та методика управління освітою на тему «Педагогічне управління адаптацією майбутніх учителів у системі ступеневої освіти».

Доктор педагогічних наук (2009 р.), професор кафедри менеджменту освіти (2011 р.). З 2000 до 2006 р. працював проректором з навчальної роботи, з 2006 року і до сьогодні –

проректор з наукової роботи, професор кафедри менеджменту освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Олександр Мар'янович нагороджений двома Почесними грамотами МОН України, значком «Відмінник народної освіти УРСР», Почесною грамотою АПН України, знаком МОН України «За наукові досягнення». Автор понад 200 публікацій, у т.ч. трьох монографій (1 одноосібна і 2 колективні), 9 посібників (у т.ч. 5 з грифом МОН України), 65 статей у провідних наукових фахових виданнях, 130 статей і тез доповідей у матеріалах конференцій, семінарів та педагогічних читань.

Віншуючи науковця із славним ювілеєм, бажаємо довгих літ, міцного здоров'я, нових наукових здобутків.

Віталій Мацько

Праці О. М. Галуса

1. **Порівняльна педагогіка:** навч. посіб. Ч. 1 / О.М. Галус, Л.М. Шапошнікова. – Хмельницький: ХГПІ, 2004. – 138 с.

2. **Професійна адаптація** студентів в умовах ступеневого педагогічного ВНЗ: монографія. – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 475 с.

3. **Трансформування наукових** ідей у педагогічну практику: наук.-метод. рекомендації. – Хмельницький: ХГПА, 2007. – 34 с.

4. **Роль наукового потенціалу** Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії у подільському освітньо-педагогічному просторі // 85 років освітнього шляху. Сторінки історії гуманітарно-педагогічної академії: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький, 2006. – С. 47-49.

Про О.М. Галуса

Фільваркова О.І. Галус Олександр Мар'янович // Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія в особах. – Хмельницький, 2006. – Т. 1. – С. 67-75.

12 вересня

Видатний український реформатор

*До 190-річчя з дня смерті
Ігнація Сцібор-Мархоцького*

Успішний український реформатор польського походження Ігнацій Сцібор-Мархоцький народився біля 1750 р. у містечку Тарноруда Подільського воєводства (тепер – Волочиська об'єднана територіальна громада Хмельницької обл.). 1760 р. після смерті батька Міхала він залишився сиротою і виховувався дядьком Войцехом. Жили вони у Городниці на р. Дністер, а згодом у маєтку с. Маліївці, що було частиною «Ярмолинецького ключа». Стосунки між родичами не склалися, тому у 1770 р. дядько відправив хлопця у пруське військо, де той перебував до 1774 р., дослужившись до звання підпоручика. У 1778-1782 рр. І.Мархоцький продовжив службу у Кам'янець-Подільському гарнізоні на посаді квартирмейстера. Далі вийшов у відставку майором і виїхав до Варшави. Задля отримання засобів для проживання надавав уроки музики дітям столичних багатіїв. 1783 р. одружився на доньці королівського кондитера італійського походження Еві Руффо, яку палко кохав, і повернувся на Поділля. Однак в чергове став об'єктом нападок опікуна і змушений був винаймати житло у Кам'янці-Подільському.

Налаштований пасербами, Войцех Мархоцький зробив спробу позбавити кровного племінника законної спадщини, але претендент зумів довести у суді несправедливість рішення спадкодавця. Після смерті останнього у березні 1788 р. та ряду судових засідань І.Мархоцький став повноправним господарем земель так званого «Миньковецького ключа» в Ушицькому повіті, який дядько Войцех придбав за 2 роки перед тим. Відтак на території у 12 тис. моргів орної землі та лісів став втілювати своє бачення справедливого світу. 1 січня 1792 р. він оголосив першу частину своєї рідної конституції Миньковецької держави «Право міста Миньковець», до якої згодом було додано інші засадницькі складові – «Закон про улаштування успадкованих

земель» (1796), «Закони землеробів» (1804), «Шляхетське право» (1806). В «державі» запрацювали колегіальні суди, місцеве самоврядування, громадська міліція.

Завдяки запровадженню нових юридично-правових норм у Миньківцях значними темпами розвивалася місцева промисловість, зокрема, збудовано дві суконних та лакофарбову фабрики, фабрики байкової тканини, анісової олії, майстерню з виготовлення та ремонту карет, діяли виробництва посуду, черепиці, цегли, поташу, селітри, кузні тощо, на яких було задіяно біля 300 осіб. В селах відмінили сплату «десятини» та інших зборів, а найголовніше – панщину. Селянам безкоштовно передали у приватну власність присадибні ділянки і садки, виплачували заробітну плату за роботу на фільварках І.Мархоцького. На рівні з російськими грішми ходили і миньковецькі, які запровадив реформатор. Чималу вигоду для існування «держави у державі» відігравали папірня, польська та 2 єврейських друкарні. Саме у Миньківцях надруковано перший переклад шекспірівського «Гамлета» польською мовою. Тут же тиражували букварі, зошити і посібники для місцевих шкіл.

І.Мархоцький дбав про здоров'я громадян «Миньковецької держави». В містечку працювали аптека, лікарня, було 2 лікарі, акушерка, цирульник. Граф взяв під свою опіку до їхнього одруження усіх сиріт, батьки яких померли від чуми 1796-98 рр., оплачував їхнє навчання для освоєння різних спеціальностей. Створив він і сиротинець для інвалідів та одиноких пристарілих. Про порядок в населених пунктах дбали громади, за протипожежною безпекою – пожежні команди, похованням померлих займалася спеціальна похоронна служба.

З середини 90-х років XVIII ст. щосерпня у Миньківцях проводили Свято Обжинків, більш відоме тепер під назвою Свято Церери. Це були не тільки веселощі з нагоди завершення жнив, а й виставка досягнень фільварків і селян, адже І.Мархоцького ще називали «новим рільником» і він запроваджував різні новинки, наприклад, більш прогресивні технології землеробства і насінництва, ефективнішу техніку обробітку землі та посівів, вирощування тварин кращих порід, сортів винограду і навіть, шовкопрядів.

Проте успіхи реформатора викликали ненависть у сусідів, котрі не бажали змінювати усталені порядки, окрім того різні авантюристи старалися урвати частину його земель. На жаль, чималих прикросів додав і єдиний син Кароль, взявши таємний шлюб з опікункою графа Боною Тшціньською. Законне бажання І.Мархоцького покарати за порушення традиції ксьондза Ярмінського призвело до конфлікту з єпископом Мацевичем котрий, відстоюючи «честь мундиру», залучив на свій бік православного архієпископа Іоннікія та чиновників губернії і повіту. Відтак була «зшита білими нитками» справа про язичницький характер Свята Обжинків. Суперечка тривала не один рік. За відстоювання справедливості І.Мархоцького двічі арештовували та тримали у камері губернської в'язниці як потенційного злочинця. Арбітром конфлікту став сам імператор Олександр I, який 1818 р. наказав у листі до генерал-губернатора Бахметьєва, що справу І.Мархоцького «предать забвению»². Його ж порученець граф Новосільцев, що розглядав скаргу миньківчан на дії губернської та повітової влади щодо їхнього добродійника, якого все-таки засудили за нібито борги перед сусідами Стадніцькими, підтвердив у 1824 р., що нападки на І.Мархоцького носять суто особистісний неприязний характер³. Але отримавши моральну сатисфакцію, реформатор не зумів повернути втрачене здоров'я. Після проведення чергового Свята Обжинків у 1827 р. він зліг і 12 вересня (29 серпня за ст. стилем) помер в столиці свого дітища та змісту життя «Миньковецької держави».

Ємко охарактеризував реформатора у своєму нарисі «Граф Редукс» видатний письменник XIX ст. Антоній Юзеф Ролле: «Будував дороги, підтримував торгівлю, протегував промисловість, запроваджував самоврядування, друкував книжки, вчив грамоті народ, назавжди його розкріпачив і ні на одну хвилину не сумнівався у тому поспіху, з яким запроваджував усі свої нововведення...»⁴ І.Мархоцький був єдиним на Україні, хто незважаючи ні на які труднощі, став успішним децентралізатором влади і реалізатором прогресивних європейських цінності на окупованій Російською імперією території.

Володимир Захар'єв

Про І. Сцібор-Мархоцького

1. **Григоренко О.П.** Поляки, які закладали підвалини зближення українців та поляків на території сучасної Хмельниччини // Українська мова і нація: зб. наук. пр. – Хмельницький, 2015. – Вип. 6. – С. 31-43.

2. **Грицук Б.** Граф Мархоцький і Миньковецька держава: маловідомі сторінки історії Поділля XVIII-XIX ст. – Хмельницький: Поділля, 1992. – 32 с.

3. **Захар'єв В.А.** Ігнацій Сцибор Мархоцький – реформатор і засновник «Миньковецької держави» – суспільно-економічного феномену рубежу XVIII-XIX ст. // Місто Хмельницький в контексті історії України: матеріали III наук.-краєзн. конф. – Хмельницький, 2011. – С. 97-104.

4. **Шашор Б.** Ігнацій гр. Сцібор Мархоцький: розповідь сусіди / перекл. з пол. Г. Черниш // Наукові записки Центру Мархоцькознавства. – Хмельницький, 2014. – Т.6. – С. 82-106.

5. **Назаренко Є.** Чому селяни любили графа Мархоцького? // Є Поділля. – 2009. – 27 серп. – С. 4.

18 вересня

**Степанков Валерій Степанович
– видатний український історик,
талановитий педагог і краєзнавець**

До 70-річчя з дня народження

Валерій Степанович Степанков належить до провідних фахівців з дослідження і вивчення доби раннього нового часу, насамперед проблематики Української революції 1648-1676 рр., утворення й функціонування Гетьманщини (середина XVII – XVIII ст.), ролі козацтва у XVII – XVIII ст., формування у цей час української державної ідеї, персоналій Української держави, краєзнавчих наукових розвідок тощо.

Він народився 18 вересня 1947 року у селянській сім'ї батьків-фронтовиків (Степана Федоровича і Катерини

Всеволодівни) у с. Слобідка-Рихтівська Кам'янець-Подільського району Хмельницької області. Його дитинство проходило в умовах сільського повоєнного життя. Валерій знав і вправно володів вилами, сокирою, сапою, граблями, лопатою, справлявся по домашньому господарству і на колгоспному полі, виховувався в атмосфері родинного тепла, чесності і справедливості, що домінували в сім'ї. Після закінчення школи у 1965 р. вступив на історичний факультет Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (хоча й спочатку тільки в якості кандидата в студенти, а після здачі на «відмінно» сесії став студентом).

Під час навчання виявив неабиякі наполегливість, цілеспрямованість й працездатність у студюванні історичних предметів, в перших наукових пошуках. Вже на другому курсі він розпочав свою краєзнавчу кар'єру, вибравши тему курсової роботи «Події Визвольної війни українського народу 1648-1654 рр. на Поділлі». До речі, ця проблематика проходить червоною ниткою через все його наукове життя.

Закінчивши інститут з «відзнакою», Валерій Степанович поїхав за призначенням працювати вчителем історії до Сергіївської восьмирічної школи Путильського району Чернівецької області. У серпні 1970 р. його було запрошено працювати на посаду асистента на кафедрі загальної (всесвітньої) історії рідного вузу, потім довелось піти на службу до лав радянської армії, а після демобілізації йому доручили читати лекційний курс «Нова і новітня історія країн Азії і Африки», що став визначальним в його педагогічній діяльності й донині. Педагогічний талент дозволив йому дохідливо й водночас на високому науковому рівні доносити основні наукові ідеї цього курсу до студентів багатьох поколінь, які з вдячністю згадують свого викладача.

Незрівнянно складнішим виявився шлях формування Валерія Степановича як вченого. Обрана тема дисертаційної роботи «Антифеодальна боротьба на Правобережній Україні в роки Визвольної війни (1648-1654 рр.)», на жаль, на довгі роки стала табуйованою, тому що тодішній режим, побоюючись пробудження національної свідомості українців негласно заборонив проблематику історії козацтва, визвольних змагань

українського народу тощо. Однак Валерій Степанков продовжував працювати над обраною темою в архівах Києва, Ленінграда, Львова, а пізніше й в архівах Польщі. Лише у 1980 р. йому вдалося захистити кандидатську дисертацію, хоча й «відлига» в цьому напрямку тривала недовго, вже у середині 80-х років ХХ ст. його статті і монографію під виглядом доповнень, скорочень і виправлень не друкували аж до 1991 р. За цей час лише 13 публікацій краснорядного характеру побачили світ переважно у формі тез доповідей на наукових конференціях.

Кінець 80-х років і початок доби незалежності України нарешті стали для Валерія Степановича визначальними для подальшої його наукової долі. В цей час започаткувалася спільна творча співпраця з доктором історичних наук, заввідділом феодалізму інституту історії Валерієм Смолієм (нині директор цього інституту, академік, й, до речі, також випускник історичного факультету Кам'янець-Подільського педінституту), яка триває й понині. По-друге, в період «горбачовської перебудови» і проголошення незалежності України науковці вперше дістали можливість відкрито писати про державотворчі процеси в Україні, було знято табу на козацьку й гетьманську тематику й критику російської політики щодо України, що дало «зелену вулицю» для Валерія Степанкова, який за 1988-1990 рр. опублікував 19 статей, майже стільки, скільки за попередні 17 років.

В першій половині 90-х рр. ХХ ст. Валерій Степанков і Валерій Смолій у творчому тандемі започаткували і розробили нову концепцію історії Національно-визвольної війни українського народу в 1648-1676 рр., що вилилось в десятки монографій, підручників і статей із зазначеної проблематики і висвітлення ролі видатних діячів тієї епохи в цьому процесі. Варто також зазначити, що Валерію Степановичу вдалося першим повернути із забуття імена і праці таких видатних українських істориків як М. Грушевський, І. Крип'якевич та багато інших. Закономірним результатом плідної наукової діяльності відомого історика став успішний захист ним у грудні 1993 р. докторської дисертації «Українська держава у середині

XVII століття: проблеми становлення й боротьби за незалежність (1648-1657 роки)».

Упродовж періоду незалежності на повну силу розгорнувся науковий талант Валерія Степановича. За цей час було опубліковано біля 100 монографій, окремих видань і брошур, біля 400 статей в збірниках наукових праць, журналах і енциклопедіях, більше 50 науково-популярних статей у пресі і часописах, низку рецензій на наукові праці тощо. У співробітництві з В. Смолієм сформовано потужну наукову школу, яку складають 12 докторів історичних наук і 24 кандидати історичних наук, котрі за час її діяльності здійснили більше 3 тис. публікацій.

На наш погляд, найбільш повну характеристику Валерія Степановича як вченого, педагога і особистості дав Валерій Смолій: «Це – відкрита, чуйна, завжди готова прийти на допомогу іншим людям. Людина збагачена непростим життєвим досвідом, наділена глибокою мудрістю, абсолютно позбавлена кон'юктурних викликів, спроб подивитися на історію з меркантильних інтересів... Валерій Степанович – людина надзвичайно високих моральних якостей. Без перебільшення, він – еталон професійної гідності вченого, на який намагається рівнятися інтелектуальна молодь. Толерантність і виваженість, відкрита дискусія, ґрунтована на правді історичного факту, повага до переконань і поглядів інших – таким є наукове і життєве кредо цієї надзвичайно працездатної, сповненої нових масштабних планів і задумів людини». До цього варто додати, що Валерій Степанович чудовий сім'янин, в такому ж дусі виховує свого сина-історика.

Необхідно також зазначити, що діяльність цієї видатної постаті належним чином відзначена почесними відомчими й державними нагородами. У 1999 р. він обирається академіком Української академії історичних наук, є лауреатом премії Служби безпеки України, обласних премій ім. Є. Сіцинського та М. Дарманського, нагороджений Почесною Грамотою Верховної Ради України, орденом «За заслуги» III ступеня та відзнакою Президента України – «Хрестом Івана Мазепи».

Юрій Блажевич

Праці В.С. Степанкова

1. **Богдан Хмельницький.** Соціально-політичний портрет / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Вид. 3-е, доопр. – К.: Темпора, 2009. – 679 с.
2. **Петро Дорошенко:** політ. портрет / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К.: Темпора, 2011. – 631 с.
3. **Політична система** українського суспільства в роки Національної революції XVII ст. / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2008. – 120 с.
4. **Розвідка і контрозвідка** Богдана Великого (1648-1657 рр.). – Кам'янець-Поділ.: ПП Медобори-2006, 2008. – 263 с.
5. **Українська національна революція XVII ст.** (1648-1676 рр.) / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – К.: Вид. дім Києво-Могилян. акад., 2009. – 447 с.

Про В.С. Степанкова

1. **Зачарований українською історією:** до 65-річчя від дня народж. і 45-річчя наук.-пед. діяльності д-ра іст. наук, професора, акад. УАІН Валерія Степановича Степанкова / уклад., автор вступ. ст. О.М. Завальнюк. – Кам'янець-Поділ.: Аксіома, 2012. – 252 с.
2. **Наукова звитяга у щоденному вимірі:** до 60-річчя від дня народж. та 40-річчя наук.-пед. діяльності д-ра іст. наук, професора, акад. Валерія Степановича Степанкова. – Кам'янець-Поділ.: Абетка-НОВА, 2007. – 255 с.
3. **Степанков Валерій Степанович** // Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: довід.-бібліогр. вид. – Кам'янець-Поділ., 2013. – С. 384-396.
4. **Красуцький М.** Академіку Валерію Степанкову – 65! // Край Кам'янецький. – 2012. – 14 верес. – С. 7.
5. **Будзей О.** До джерел // Подолянин. – 2004. – 14 трав.

30 вересня

Корінням зв'язана з Поділлям

*До 125-річчя з дня народження
Людвіки Антонівни Сівіцької (Зоськи Верас)*

Чимало уродженців Поділля прославили свої імена в інших країнах. Серед них і znana білоруська письменниця, громадська діячка, видавець і публіцист, член Спілки письменників Білорусії Людвіка Антонівна Сівіцька (*псевдоніми: Зоська Верас, А. Войцікава, Шара Пташка, Мірко*). В своїй «аўтабіяграфіі» (*автобіографіі – авт.*) вона пише, що «радзілася я 30 верасня (*вересня – авт.*) 1892 году ў мястэчку Мяджыбаж паміж двума Бугамі-рэкамі, Падольскай губэрні Лятычаўскага павету (*нині – містечко Меджибіж, Летичівський район, Хмельницька область*)», у сім'ї військового. Її батько, офіцер царської армії Антон Сівіцький, уродженець м. Гродно, проходив службу в містечку, де стояв військовий гарнізон. А «маці, Мілія з Садоўскіх, з Сакольскага павету, дзе яе бацькі мелі невялікі фальварак Альхоўнікі». Сім'я Сівіцьких була сполонізована, вдома говорили на польській мові, проте з місцевими жителями розмовляли на українській або ж білоруській мовах.

Дитячі роки Людвіки пройшли в Меджибожі, а також, як пише вона «кожнае лета я з маткай праводзіла ў Сакольшчыне, наведваючы часта і дзядоў у Гродне». Великий вплив на формування світогляду Людвіки мав її батько, що вважав себе литвином, тобто громадянином Великого князівства Литовського. Він часто ходив із своєю дочкою на прогулянки по Меджибожу, а потім просив дівчинку описати свої враження. Маючи лише 9-10 років, Людвіка вже писала «апавяданні і вершы... наіўныя, дзяцінныя», які вперше були надруковані в 1907 р. у журналі «Подснежник» (Київ). У 10 років ознайомилася з поезією А. Міцкевича та У. Саркомляй, яку дуже любив її батько.

Початкову, в т. ч. й музичну, освіту отримала від батьків. В 1904 р. вступила в «Частное коммерческое училище Людмилы Николаевны Володкевич» (Київ). Це була в ті часи сама

прогресивна школа з багатьма різними гуртками, великою бібліотекою з книгами на різних мовах, добре обладнаними кабінетами біології, хімії та фізики, фотолабораторією. У школі обов'язково вивчали німецьку, французьку, російську, а факультативно – «ангельську» (*єврейську – авт.*) і польську мови. Під час навчання вона зацікавилася літературою і ботанікою.

Проте в листопаді 1907 р. раптово помер батько. Весною 1908 р. Людвіка закінчила четвертий клас і разом із матір'ю переїхала в м. Гродно, де вступила в приватну жіночу гімназію, яку закінчила в 1912 р. Восени 1909 р. вона «стала на туку сьцежку, па якої ішла праз ўсё дальнейшае жыцьцё». В цей час zorganizувалася «Гарадзенскі Гурток Беларускай Моладзі», її обрали секретарем і бібліотекарем гуртка (1909-1913). Вона зав'язала листування з «Віленскай Беларускай Кнігарняй, рэдакцыяй «Наша Ніва», суполкай «Загляне сонца і ў наша ваконца», а пізніше й особисті знайомства з працівниками цих інституцій. Вона була активним членом драматичної секції гуртка і брала участь у постановці п'єс: «Па рэвізії» (Пантурчыха, лютий 1910), «Модным шляхцюку» (Ганка, лютий 1911), а також у виданні альманаху «Колас беларускай нівы» (Гродно, 1913). Впродовж 1911-1913 рр. її невеличкі праці друкувалися під псевдонімом Мірко в «Нашай Ніве»: «Ветру», «Дайце мне памяць людзкую», «Песьня сіраты»; у «Вольнай Беларусі» (Мінськ) – «Нёману», «Толькі сон».

В 1913 р. Людвіка вступила на 10-ти місячні курси «Агародніцтва, садаўніцтва і пчалярства» («Городництва, садівництва і бджільництва», Варшава), адже братися за «даўжэйшую і саліднейшую» науку не дозволяло здоров'я. Впродовж 1912-1913 рр. вона почала складати «Батанічны зельнік» («Ботанічні рослини»), щодо назв рослин на білоруській мові. На жаль, у роки Першої світової війни рукопис словника пропав, хоча деякі записи залишилися. Л. Сівіцька також записує народні пісні, загадки, приспівки. 1 липня 1914 р. закінчила курси і отримала посвідчення «аб'яздовага інструктара» («повітового інструктара») й мала намір розпочати свою практичну діяльність. Але війна

перекреслила всі її плани й вона закінчує 6-ти денні курси військових санітарів у Варшаві (1914).

У жовтні 1915 р. разом з матір'ю переїхала до Мінська, де співпрацювала з «Беларускай хаткай». Впродовж 1916-1917 рр. працювала секретарем у «Камітэце Таварыства помачы ахвярам вайны», Беларускім Нацыянальным Камітэце, Цэнтральнай Радзе Беларускіх Арганізацый, Вялікай Беларускай Радзе, Беларускай Сацыялістычнай Грамадзе. Весь цей час допомагала жертвам війни, лікувала хворих, читала лекції на 45 денних курсах із бджільництва і садівництва для біженців. У 1917 г. вона головує на «Усебеларускім кангрэсе».

Наприкінці 1918 р. в зв'язку з хворобою матері, покидає Мінськ і повертається в Гродно, де впродовж п'яти років мешкала в родинному фільварку Альхоўніках. У 1919 р. в Людвіка народжує сина Антона, батько якого Фабіян Шантир був розстріляний в 1920 р. Тут же в маєтку свого дідуся вона пише вірші, найчастіше присвячені малому синові, продовжує опрацьовувати «Беларуска-польска-расейска-лацінскі батанічны слоўнік» (виданий в 1924 р.). Це був перший білоруський словник такого типу, до якого увійшли 302 рослини, що мали 424 білоруські назви. Вона також, разом із українським агрономом – фахівцем у галузі бджільництва й садівництва Михайлом Боровським (*15.11.1891, с. Зубрівка, Кам'янець-Подільський район – †08.04.1989, Вінніпег), працювала над книжкою «Мядадайныя расьліны» («Медодайні рослини»). На жаль, М. Боровський видав у Львові (1931) свою багато ілюстровану частину книжки на українській мові, а Л. Сівіцька видрукувала лише частково свою частину на білоруській мові в «Беларускай борці».

В 1922 р. її дідусь помер, і маєток довелося продати. В 1923 році Л. Сівіцька переїхала у м. Вільно (*нині – Вільнюс*), де в лісному масиві на Панарських холмах під Вільнюсом разом із А. Войціком побудували простору хату. В 1926 г. вона вийшла заміж за Антона Войціка, а 1 липня 1927 р. у них народилася донька Галина. В цей період Людвіка опікується білоруськими політичними в'язнями в'язниці «Лукішкі». Вона винесла з в'язниці вірші М. Машари і видала їх своїм коштом як перший збірник «Малюнкі» (1928). В 1924-1929 рр. працювала

адміністратором редакції громадської газети «Беларускай сялянска-рабочай грамады». У 1927-1931 рр. – засновник і редактор журналу для дітей «Заранка» та щомісячного додатку до нього «Гаспадарчы дадатак», а в 1934-1935 рр. – часопису для дітей «Пралескі». В 1928-1939 рр. – співорганізатор і голова Білоруського кооперативного товариства «Пчала», одночасно в 1934-1938 рр. – редактор його щомісячника «Беларуская борць». В 1935 р. під егідою товариства «Пчала» організує й веде, спільно з лікарем В. Тумашом, заочні курси щодо збору медоносно-лікарських і лікарських трав. В цей період вона організувала випуск білоруського відривного календаря на 1926 рік.

Впродовж 20–30-х рр. її праці друкувалися в «Беларуская борць», «Заранка», «Пралескі», «Студэнцкая думцы», «Шлях моладзі», у збірнику для двомовних шкіл «Наша праца» (Львів, 1937), у «Хрэстамат'і» І. Дварчаніна. Декілька років друкувала свої поради жінкам щодо домашнього господарства, а також із бджільництва, огородництва, садівництва в різних відривних календарях.

Однак, недовго тривали її щасливі роки. В 1931 р. гасне «Заранка», в 1938 р. перестає виходити «Беларуская борць», закривається товариство «Пчала». У Вільно приходять більшовики, а за ними й Друга світова війна та репресії. В 1944 р. більшовики закрили Віленську білоруську гімназію, у 1945 р. ліквідували Білоруський музей імені І. Луцкевіча, а в 1946 р. заарештували й засудили її сина Антона Шантира на 10 років без права листування. В 1948 р. раптово помер її чоловік – Антон Войцік. У житті письменниці, ім'я якої більшовики намагалися викреслити з історії літератури, наступили важкі часи, про які вона пізніше напише в автобіографії: «Наступає некалькі гадоў нейкага духовага летаргічнага сну...». В 1956 р. неочікувано повернувся зі сталінських таборів важко хворий її син Антон.

Лише в 1961 р. Зоська Верас повертається в літературу. Її «відкрив» відомий білоруський фольклорист, літературознавець, літератор, доктор філологічних наук Арсен Ліс, який збирав у вільноських архівах матеріал для своєї дисертації, після цього її почали провідувати та визнавати письменники, науковці,

журналісти, студенти. В 1982 р. Людвіка Антонівна стає членом Союзу письменників СРСР. Наприкінці 1980-х років навколо неї гуртується прогресивна білоруська інтелігенція Вільнюса. У 1988 р., разом із зятем Лявоном, заснувала спочатку клуб «Сябрына», а 4 лютого 1989 р. – Товариства білоруської культури в Литві.

На прохання та наполягання Арсена Ліса Зоська Верас пише свої спогади «Азірнўўшыся ў мінулае», які завершує в 1977 р., а також спогади про М.Багдановіча, У. Галубка, Ш. Ядвігіна та ін. У 1985 році вийшла її збірка «Каласкі». На жаль, досі не опубліковані рукописи її перекладів: «Палаючае сэрца Данка» М. Горького, «Цыганка Аза» І. Крашевського.

Померла Людвіка Антонівна Сівіцька (Зоська Верас) 8 жовтня 1991 р. у Вільнюсі, про що литовська й білоруська преса писала: «Вильня побяднела для беларусаў. У ёй не стала Зоські Верас... ». Похована вона поруч із могилами матері, чоловіка й сина на Панарському цвинтарі у Вільнюсі.

Анатолій Трембіцький

Про Зоську Верас

1. **Зоська Верас.** 3 аўтабіяграфії. // Родинний архів А.М. Трембіцького: машинопис (копія). – 2 арк.

2. **Зоська Верас.** Азірнўўшыся ў мінулае. Спогади. 1977 р. // Родинний архів А. М. Трембіцького: машинопис (копія). – 16 арк.

1 жовтня

Репресоване і розстріляне слово

*До 120-річчя з дня народження
Валер'яна Львовича Поліщука*

Валер'ян Львович Поліщук народився 1 жовтня 1897 року в селі Більче Боремельської волості Дубенського повіту, на Волині (сьогодні Млинівський р-н Рівненської обл.).

«Мій батько – Лев Олександрович, – напише він у своїй автобіографії, – тільки-но ставав на ноги з господаркою і тому був бідний, аж синій, як приказують у нас... Батьківський рід – кріпаки з дідів-прадідів. Прадід був панським чередником і, передавали, що граф Солтан виміняв його за собаку та привіз із Полісея на Дубенщину – з того ми й Поліщуки».

«Дід Олександр, – пригадує сестра поета Аполлінарія (померла в 1967 році), – у своїй хаті організував школу, де вчилися його діти і дехто із сільських, – тому наш батько Лев був більш-менш грамотний. Ця школа була першою у селі Більче».

Валер'ян ходив до школи в сусіднє село Малеве. Закінчивши там на «відмінно» початкову школу, продовжив навчання в селі Мирогоща біля Дубна.

Після закінчення Мирогощанської школи Поліщуки хотіли віддати свого сина в Білокриницьку сільськогосподарську школу, чи до духовної школи у Кременець. Однак ці професії не приваблювали хлопця. Для вступу до Луцької гімназії треба було підготуватися. Потрібен був репетитор. Батько продав 1,5 десятини землі, корову, щоб син міг цілу зиму жити в Луцьку і ходити на лекції.

В 1912 році Валер'ян вступив у 4 клас Луцької гімназії. Спочатку він заробляв на прожиття приватними лекціями у своїх же товаришів по гімназії, а роком пізніше одержав земську стипендію – відразу 103 карбованці, – то викликав батьків до Луцька і купив корову.

Під час Першої світової війни, коли військові дії відбуваються у Луцьку, переводиться у Катеринославську класичну гімназію.

Після її закінчення їде у Петербург, де вступає до інституту цивільних інженерів. Потім повертається на Україну. Їде до Кам'янця-Подільського і деякий час навчається в університеті. Надалі повертається на Волинь. Його обирають головою Боремельського земельного комітету – він розподіляє землю селянам. Надалі Поліщук у Києві. Тут знайомиться із Павлом Тичиною.

У 1920 році в Києві, з ініціативи В. Поліщука, організовується літературна група «Гроно», а через п'ять років у

Харкові – група «Авангард». Тепер він проживає в Харкові, організує перший на Україні регулярний радіоальманах і стає його редактором.

У першій половині 20-х років В. Поліщук входить у Спілку пролетарських письменників «Гарт». Знайомиться з Оленою (Рахіль) Іллівною Конухес і одружується. Народжуються діти: син Марко і донька Люцина.

В ці роки він плідно працює на літературній стезі. У період з 1926 по 1930 роки виходять з друку поетичні збірки «Геніальні кристали», «Остання війна» (1927), «Електричні заграви» (1929), «Зеніт людини» (1930), роман у віршах «Червоний потік» (1926), повніший варіант роману «Григорій Сковорода» (1929), книга статей «Літературний Авангард» (1926), книга прозових мініатюр, афоризмів та віршів «Козуб ягід» (1927), мистецтвознавчий нарис про художника Василя Єрмилова (1931).

Наприкінці 1934 року Валер'яна Поліщука заарештовують. Родина терміново виїхала з Харкова до Москви. Оселилися у сестри Олени Лідії Кречет. Лідію заарештували в 1937 році. Син Валер'яна Марко пішов на фронт. В 1943 році він загинув під Смоленськом.

Дослідник творчості В. Поліщука І. Капустянський писав, що в післявоєнні, післясталінські роки він розшукав родину Поліщука в Москві. Донька Валер'яна Поліщука Люцина розповідала, що ще воєнного 1943 року вперше прийшла на Кузнецький міст до приймальні НКВД із болючим питанням про долю свого батька. Їй тоді відповіли, що батькові «дали вісім років і строк закінчився в 1942-му». Про те, що він на той час уже був розстріляний, – ні слова.

Батька чекала – живим...

Чекала разом із мамою, й після 1953 року, коли знов туди ж подала чергову заяву-запит. Цього разу їм із мамою відповіли, що В. Поліщука визнано винним «у шпигунстві». Невдовзі повідомили, що «справа переглядатиметься». В очікуванні перегляду справи весь час навідувалися на вулицю Воровського до Верховного Суду. Сподівалися, що Валер'ян живий.

В 1956 році отримали довідку, що справу припинено за відсутністю злочину. Про смерть ані слова. Через рік надійшла

офіційна звістка з Ленінграду: «В. Л. Поліщук помер внаслідок захворювання перитонітом у 1942 році». В 1962 році прийшло офіційне повідомлення: «Реабілітований... посмертно».

В 1989 році Люцина Валер'янівна отримала казенне повідомлення про те, що безвинно репресований батько був розстріляний.

В експозиції обласного літературного музею представлено книжку «Валер'ян Поліщук. Вибране», видавництво «Дніпро», 1987 року. На титулі книжки подано роки життя поета 1897-1942.

Під час створення музею було надіслано листа Люцині Валер'янівні і отримано відповідь. Донька поета надіслала музею довідку, в якій зазначено, що її батька розстріляли ще в 1937 році. Цей документ представлено в експозиційному комплексі музею.

Багато з рукописної спадщини поета, що була конфіскована в трагічну ніч арешту, досі не повернуто з ГУЛАГівських сховищ. Збережені родиною рукописи, щоденники, листи, книги було передано у відділ рукописів Інституту літератури Академії наук України.

Поет В. Крикуненко присвятив Валер'яну Поліщуку такі поетичні рядки:

Пам'яті Валер'яна Поліщука
Крізь тлін і тьму
Нам дивляться у вічі
і промовляють віщо на віки:
«Коли не стало в Україні Січі,
То завели для неї Соловки».

Отверзлися вуста каміння й глини,
й північний вітер слово те несе:
«Коли не стане Сина в Україні-
Лишиться Пісня, що її спасе».

Тамара Міцінська

Твори В.Л. Поліщука

1. **Вибрані поезії.** – К.: Дніпро, 1968. – 269 с.

2. **Вибране.** – К.: Держлітвидав УРСР, 1960. – 99 с.
3. **Стальна любов;** Малюнок; Відгук любові; Дві дівчини; Скульптурний образ: [із рукопис. зб.] // Укр. мова та л-ра. – 1997. – № 37. – С. 2.

Про В.Л. Поліщука

1. **Валер'ян Поліщук** – студент Кам'янецького українського університету // Горбатюк В. З-під трави забуття: поділ. шляхи укр. письменників. – Хмельницький, 2011. – С. 82-85.
2. **Крикуненко В.** Філософ з головою хлопчика: (за маловідомими сторінками творчої спадщини Валер'яна Поліщука). – М.: Вид. центр БУЛ, 1997. – 65 с.
3. **Український письменник** Валер'ян Поліщук (1897-1937): бібліогр. покажч. / Харків. держ. наук. б-ка. – Харків: ХДНБ, 2004. – 115 с.
4. **Мацько В.П.** На зламі епох // Дністер. – 1993. - № 2-3. – С. 49-51.

6 жовтня

Очільник Української Православної Церкви США і Канади

*До 130-річчя з дня народження
Івана Теодоровича*

Митрополит Іоанн, який у миру був знаний як Іван Теодорович (Федорович), народився 6 жовтня 1887 року в розташованому поблизу Радзивилова (Радивилова) містечку Крупець Волинської губернії (нині село Радивилівського району Житомирської області) в родині священослужителя. Початково його прізвище писалося «Хведорович» або «Федорович».

Його молодість припала на складний період української історії. В рідному містечку Крупець Іван Теодорович здобув початкову освіту, яку продовжив у духовній школі в м.Клевані, а після неї поступив до Житомирської духовної семінарії. За

участь у революційних подіях 1905-1906 рр. він був виключений з семінарії. До 1911 року з незакінченою освітою Теодорович працював в початкових народних школах Лубенського і Острозького повітів. У 1912 р. його було знову прийнято до Житомирської духовної семінарії і по її закінченні, 10 травня 1914 р., отримав сан диякона, а в 1915 році – сан священника. У серпні 1915 р. о. Іван виїхав на Південно-Західний фронт російської армії, де співробітничав з Червоним Хрестом.

В 1918 році Іван Теодорович – військовий священник Української Сірожупанної дивізії.

У 1919 р. – головний військовий священник Південно-Західного фронту, пізніше – недовговічної Холмської групи військ Армії УНР. Після її ліквідації Івана Теодоровича направили в Чорний Острів, згодом отримав призначення в Київську дивізію Юрка Тютюнника. Хворого на тиф, його залишили в Вінниці, яку незабаром зайняла Біла армія. Після одужання о. Іван переїжджає до рідних на Волинь. Великодні свята 1920 року зустрів як священник в селі Митинці Красилівської волості Старокостянтинівського повіту Волинської губернії (тепер село Красилівського району Хмельницької області).

На початку 1921 року налагодив зв'язок з діячами, які прагнули до автокефалії православної церкви в Україні. У вересні 1921 року в Старокостянтинові був заарештований. Численні листи на його захист допомогли Івану Теодоровичу невдовзі звільнитися.

Він зумів впродовж 1921–1923 років створити численні парафії УАПЦ на Поділлі, Волині й Херсонщині (кількість їх зросла з 30 до 300).

В 1921 році став учасником 1-го Всеукраїнського церковного собору Української Автокефальної Православної Церкви (УАПЦ) в Києві, де його висвятили на єпископа Подільського. З 1922 року Теодорович – архієпископ Вінницький.

Наприкінці 1923 року, на запрошення тамошніх парафіян, виїхав до США (спочатку – в м. Нью-Йорк, пізніше перебрався у Чикаго).

На Соборі Української Автономної Православної Церкви (УАПЦ) у США в 1924 році висвячений у архієпископа. Згодом і Собор Української Греко-католицької церкви обрав Владику на архіпастиря цієї церкви. Таким чином, Іван Теодорович очолив дві конфесії православної церкви в Північній Америці. Тоді ж виступив з відкритим протестом проти переслідування православної церкви в Польщі, що стало поштовхом до активної розбудови установ УАПЦ на західноукраїнських землях.

З 1928 року Теодорович співробітничав з журналом «Дніпро» (друкований орган УПЦ у США).

В 1930-х – 1940-х роках ХХ століття він активно виступав за об'єднання всіх українських православних парафій США й Канади довкола УАПЦ. Це привело до конфлікту з окремими представниками тогочасної церковної ієрархії, які вважали нелегітимним обрання Теодоровича в 1924 році очільником зазначених вище конфесій православної церкви у США і Канаді. Останні добились позбавлення Теодоровича єпископського сану в 1947 році. На той час він вже не керував Греко – Православною церквою Канади (з 1946 року).

Проте, уже у 1949 році Іван Теодорович за канонами Вселенської православної церкви (з санкції патріарха Александрійського) знову був висвячений в архієпископи Української Автономної Православної Церкви у США. Тоді ж його обрали головою Собору єпископів і митрополитом УАПЦ у США. Ці посади займав він аж до смерті в 1971 році.

Похований у м. Філадельфія (США)

Вадим Байдич

Про І. Теодоровича

Інтернет-ресурси:

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_\(Теодорович\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Иоанн_(Теодорович))

http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Nznuoa/ist/2008_1/1/13.pdf

12 жовтня

Перший заслужений тренер України на Хмельниччині

*До 95-річчя з дня народження
Василя Олександровича Жабенка*

До сторінок літопису розвитку спорту в нашій області він увійшов як керівник, педагог, тренер, будівничий. Особистість принципова, вимоглива, професійно глибоко ерудована, з вираженими рисами лідера та притаманними йому здібностями й умінням відстоювати позицію. Народився Василь Олександрович Жабенко в селі Водотеї Брусилівського району Житомирської області в селянській сім'ї. По закінченню в 1939 році місцевої середньої школи, вступив до Житомирського педагогічного інституту на історичний факультет.

Але Велика Вітчизняна війна змінила долю не лише його, але й мільйонів людей. Довелося Василю Олександровичу, примусово вивезеному до Німеччини, працювати різноробочим на цинкувальній фабриці аж до визволення радянськими військами, в яких потім прослужив один рік. Після демобілізації – навчання у Львівському інституті фізкультури (1946-1950 рр.).

За направленням розпочав педагогічну діяльність в Бердичівському учительському інституті старшим викладачем та завідувачем кафедри фізичного виховання. Хоча В. Жабенко був різноплановим фахівцем, та все ж спеціалізувався на легкій атлетиці. Йому як тренеру особливо до вподоби були стрибкові дисципліни.

В ті часи легкоатлети користувались різними способами подолання висоти, серед яких найбільш популярними були переступання (“ножниці”), “хвиля”, “перекат”, “перекидний”. Жабенко на стадіоні теж експериментував зі студентами. Часто сам виходив в сектор, особисто демонструючи техніку переходу через планку. Проте не студент, а місцевий школяр став його першою знахідкою спортивного таланту. А, можливо, навпаки – допоміг йому розкритися як тренеру.

Ось як про цей випадок розповів мені в 2009 році Василь Олександрович. Якось під час занять на стадіоні до нього підійшов хлопчина років 12-13 і попросив навчити його стрибкам. Жабенко відмовив, мотивуючи тим, що тренує лише дорослих – студентів місцевого інституту. Через кілька місяців потому його викликав ректор і повідомив, що з ним хоче зустрітися начальник міськвідділу міліції Ситкін. В ході розмови той запропонував Василю Олександровичу зайнятися тренуванням його сина Володимира, в якому Жабенко одразу впізнав настирного хлопця, який навесні підходив до нього на стадіоні. А ще головний міліціонер міста виділив в своїй квартирі молодому педагогу окрему кімнату для проживання. Найбільше він бажав відволікти сина від бешкетників на вулиці, які прививали його дитині шкідливі звички. Менш як за два роки їх спільні зусилля дали результат: на обласних змаганнях в Житомирі Володимир Ситкін подолав стилем “перекат” 180 см. Коли зателефонували в Москву, то з’ясували, що він перевершив попередній всесоюзний рекорд (178 см.) для 16 річних юнаків, за що отримав в подарунок моторолер.

Потім їх долі розійшлися: Жабенка перевели до Кам’янець-Подільського педінституту, а Володимир, за його рекомендацій, подався до Києва. Згодом він став першим стрибуном в Україні, що долав висоту понад 2 метри, встановив 10 республіканських рекордів, довівши їх до 2 м. 15 см., став рекордсменом (2 м. 05 см.) та чемпіоном СРСР (1957 р.). А ще виступив на Олімпіаді 1956 року в Мельбурні, де зайняв 6 місце.

У 1954 році після чергової реорганізації в інституті В.О. Жабенко очолив кафедру легкої атлетики та спортивних ігор. Так почалось його сходження на керівні щаблі і часопис перших сторінок особистої участі в підготовці вчительських кадрів студентського спорту, зокрема. А ще йому було доручено тренувати збірну команду легкоатлетів інституту. З часом прийшли перші успіхи. У листопаді 1959 р. випускник факультету Борис Рак (Одінцов) став першим майстром спорту в закладі, стрибнувши у висоту на 2 метри. Згодом майстрівський норматив підкорили Іван Усков, Валерій Бородавко, Валентина Мінькова, Петро Кухарчук, Леонтій Грицев, Володимир Квасов

та інші, що добились високих результатів на всеукраїнських та всесоюзних аренах.

В 1962 році Василю Олександровичу Жабенку, першому з фахівців у галузі спорту нашої області, було присвоєно звання «Заслужений тренер УРСР»

А коли ректор інституту І.С. Зеленюк висловив побажання, щоб викладачі факультету були майстрами спорту, а завідувачі кафедр – першочергово, Жабенко взявся за вирішення цього питання не гаючи часу. Запросив на посаду директора вузівського стадіону відомого йому майстра спорту з гри в городки С.С. Грачова, а сам очолив новостворену секцію з городкового спорту.

Особливо успішно цей вид спорту розвивався в 1970-1980 рр., коли команди городошників факультету ставали переможцями та призерами першостей Уккради СДСТ “Буревісник”, а представляючи збірну області, успішно відстоювали честь Хмельниччини на всеукраїнських і всесоюзних змаганнях. Крім того, в 1984 році Володимир Фетісов встановив 2 рекорди СРСР. Єдина у вузах СРСР група з десяти фахівців з городкового спорту була підготовлена в кінці 80-х років у Кам’янець-Подільському педінституті. Черговий етап вирішення кадрового питання В. О. Жабенком припав на середину 1960-х і початок 1970-х років. Тоді для викладацької роботи на кафедрі легкої атлетики було запрошено кращих спортсменів-випускників. Це Б.О. Одінцов, В.М. Байзер, Л.І. Грицев, І.І. Усков, Л.М. Слупський, С. М. Сінгаєвський, В. Ю. Хапко та інші.

На початку трудової діяльності на посаді завідувача кафедри В. О. Жабенку довелось також зайнятись будівництвом та обладнанням легкоатлетичного ядра стадіону, його майданчиків та допоміжних спортивних споруд. На той час в інституті не було жодних умов для проведення навчального та навчально-тренувального процесів. За сприяння ректора вдалось забрати у власність інституту обласний стадіон спортивного товариства “Іскра, лише за умови, що його приведуть у належний стан. Разом із молодими колегами та студентами факультету за короткий термін (1955-1956 рр.) спортивне ядро стадіону та його майданчики були оснащені новітніми, для того часу, знаряддями, ставши гордістю Хмельницької області. Наприкінці

50-х років серед усіх факультетів фізичного виховання в Україні лише Кам'янець-Подільський педінститут мав свій стадіон із відмінною шлаковою доріжкою, секторами та ігровими майданчиками.

У ті далекі 60-ті роки йому багато вдалось зробити в придбанні спортивного інвентарю, устаткування та оновлення спортивних споруд збудованого приміщення, де зберігались сотні пар лиж, взуття і ковзанів. Великим придбанням В.О. Жабенка було обладнання вперше в області поролоном місця приземлення для стрибків у висоту. Це дало можливість вивчати та опанувати новий ефективний спосіб стрибка у висоту “фосбері-флоп”, який щойно з'явився у світовій практиці.

У поєднанні з тренерською, викладацькою діяльністю багато уваги приділяв питанням науково-дослідної роботи.

Василь Олександрович закінчив аспірантуру при Центральному науково-дослідному інституті фізичної культури у Москві. Підготував дисертацію з проблеми удосконалення техніки в стрибках у висоту під керівництвом відомого науковця В. М. Дячкова, але відмовився від захисту через певні стосунки, які виникли між ним та керівником. У 1962 році ця робота була видрукована у кількості 10 тис. примірників як посібник.

Упродовж років підготував значну кількість публікацій із проблем удосконалення видів легкої атлетики, навчальних програм тощо.

Після безперервної 30-річної педагогічної діяльності в жовтні 1983 р. вийшов на пенсію. Але й тоді не зупинився: продовжував працювати у ПТУ № 26, тренером з легкої атлетики обласного ДСТ “Авангард”.

У нього вистачало наснаги на громадських засадах допомагати інвалідам, пенсіонерам у використанні засобів фізичного виховання для покращення їхнього здоров'я.

Навесні 2011 року передчасна смерть забрала великого ентузіаста спорту Хмельниччини. Василь Олександрович Жабенко залишив світлий слід на землі, запам'ятавшись нам яскравою особистістю.

Віктор Флентін

Про В. О. Жабенка

1. **Нечась В. О.** Василь Олександрович Жабенко у фарватері становлення факультету фізичної культури / В.О. Нечась, Б.І. Ладиняк // 100 років спорту на Поділлі: історичні витоки, сучасний стан та перспективи розвитку: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Поділ.: Аксіома, 2009. – С. 98-102.

2. **Факультет фізичної культури** // Кам'янець-Подільський державний університет: минуле і сьогодення. – Кам'янець-Поділ., 2003. – С. 290-307.

Про В.О. Жабенка – С. 291-296.

3. **Флентін В.** Перший заслужений тренер на Хмельниччині // Поділ. вісті. – 2012. – 11 верес. – С. 7.

20 жовтня

Подвижник хорового співу

*До 70-річчя з дня народження
Івана Михайловича Нетечі*

Тугим перевеслом оперезаний творчо-зернистий сніп видатних здобутків Митця з великої букви Івана Михайловича Нетечі. Цей сніп об'ємом в 45 років плідної педагогічної та концертної діяльності людини неординарної, цілеспрямованої, що живе у постійному творчому неспокої, у пошуках нових художніх звершень на благо України, на честь рідного Кам'янця-Подільського.

Його творчий політ триває вже 35 років на крилах пісні народної дитячо-юначої капели «Журавлик» – музичного повпреда України в багатьох країнах світу, – де колектив презентує високу культуру українського хорового співу. Про це свідчать численні відгуки зарубіжної преси, дипломи, грамоти, сертифікати багатьох міжнародних фестивалів і конкурсів, які прикрашають музей капели «Журавлик».

Як справжній Вожак журавлиного ключа, що веде за собою дві вервечки кам'янецьких журавлят до вершин хорового

мистецтва, Іван Михайлович плекає їх високий виконавський політ у двох сферах – в хоровій школі, фундатором і незмінним директором якої він є, та в репетиційних і концертних умовах хору «Журавлик», засновником і незмінним художнім керівником та головним диригентом якого також він є.

Саме ці два крила творчого лету і дають Івану Нетечі цілеспрямовано шліфувати художньо-емоційне та образне наповнення виконуваних творів духовної і світської музики, яку журавлята виконують в храмах різних конфесій України та зарубіжжя, в престижних концертних залах Болгарії, Німеччини, Польщі, Іспанії, в країнах Прибалтики та Скандинавії.

Під час навчального процесу журавлят у хоровій школі Іван Михайлович системно збагачує і оновлює концертний репертуар капели. Йдучи в ногу з вимогами життя, постійно утримує колектив у високій концертній формі. І це при щорічному навантаженні в 100-120 концертів, переважна більшість яких – виїзні. Себто під час гастролей по Україні та в країнах Західної Європи, куди «Журавлика» запрошують почесним гостем фестивалів і конкурсів. Бо вже найвищих лауреатських звань капели не злічити! (Їх перелік займе 2-3 сторінки, не говорячи про численні відгуки у вітчизняній та зарубіжній пресі.)

Окрім концертної діяльності, «Журавлик» приймав участь у зйомках фільмів «Квітка на камені», «Фортеця над Смотричем», «Музика-Молитва», в багатьох обрядових телепередачах, зокрема – «Сійся, родися!», в телешоу «Імена», в радіовиступах по місцевому і всеукраїнському радіомовленню. Національна радіокомпанія України записала спів журавлят на компакт-диск. А Київський інститут біографічних досліджень видатних українців підготував і опублікував матеріал про Івана Нетечу та його творче дітище «Журавлик», що увійшов до книги «Ювіляри України. Події та особистості ХХІ століття».

Микола Кульбовський

Про І. М. Нетечу

1. **Подвижник хорového співу** // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2003. – Кн. 2. – С. 153-156.
2. **Нетеча Іван:** мозаїка життя / розмову з керівником народ. дит. хор. капели «Журавлик» вела В. Гайдамашко // Кам'янець-Поділ. вісн. – 2012. – 19 жовт. – С. 5: фото.
3. **Нетеча І.** Невпинний політ «Журавлика» / розмову вела В. Гайдамашко // Кам'янець-Поділ. вісн. – 2012. – 27 квіт. – С. 6: фото.
4. **Кульбовський М.** Доля зв'язала туге перевесло // Проскурів. – 2012. – 11 жовт. – С. 14.
5. **Сохаська Є.** Повноліття народного улюбленця // Культура і життя. – 2008. – 9 січ. – С. 4.

7 жовтня

Майстриня від Бога

*До 70 річчя з дня народження
Ніни Сергіївни Косаревої*

В її мережаних дублянках в другій половині ХХ століття красувалися перші леді Союзу та України. В її художньо-декоративних папках підносили вітальні адреси почесним гостям України – президентам, послам та видатним державним діячам інших країн. Дарували їм, як сувеніри, шкіряні сумочки, гаманці, барсетки, фотоальбоми, футляри для цінних паперів, вази, прикрашені українськими народними орнаментами. Бо коштовні вони були завдяки любові й непересічному таланту Ніни Сергіївни, вкладеними у свої високохудожні твори-витинанки з тонованої шкіри, прикрашені дорогоцінним камінням, шкіряними «косицями», поворозками, рясними китичками, торочками.

За свою подвижницьку працю по збереженню й примноженню народних традицій декоративно-ужиткового мистецтва Ніна Косарева була удостоєна звання заслуженого

майстра народної творчості (1982), нагороджена Золотою медаллю ВДНГ України (1983) та орденом княгині Ольги III ступеня (1997). Була членом Національної спілки художників України (1976), Національної спілки майстрів народного мистецтва України (2003).

В чому ж феномен таланту Ніни Косаревої, росіянки за народженням і українки по духу?

У вмінні талановито поєднати народні орнаменти, бачені на кептарях, тобівках, тайстрах, тарелях, топірцях у жителів Гуцульщини та Буковини під час роботи у Чернівецькому художньо-виробничому комбінаті після закінчення Київської професійно-технічної школи взуттєвиків (1969-1985) з подільськими новорічними витинанками з паперу, барвистими народними вишивками та плетивом з бісеру.

Росіянка Ніна Косарева, подібно до вірменина Сергія Параджанова (кіноматограф), грузина Івана Кавалерідзе (скульптор, кіноматограф) чи своєї колеги – художниці Олени Скорупської (теж росіянки), зуміла неупереджено, по-новому поглянути на феномен українського народного вжиткового мистецтва і привнести своє бачення оригінальної і неповторної краси Карпат та Поділля у свої роботи. Вона розуміла магію народної ужиткової творчості і вміла її передавати в оригінальній інтерпретації.

Недарма ж протягом 10-ти років вже XXI століття її ім'я входило до десятки найкращих майстрів народно-прикладного мистецтва України. А її унікальні твори демонструвалися на персональних виставках у Білорусі (Мінськ), Грузії (Тбілісі), Франції (Париж), Німеччині (Бонн), Туреччині (Анкара), Румунії (Сучава), Болгарії (Сілістра), США (Модесто), Мексиці (Акваскальєнтес), Росії (Москва, Іваново) та інших країнах. Не говорячи вже про тріумфальні її вернісажі у Києві, Вінниці, Дніпрі, Чернівцях, Коломиї, Хмельницькому.

Якщо вам заманеться переконатися в унікальності таланту Ніни Косаревої, то завітайте до її приватної художньої галереї-студії, що по вул. Проскурівській, № 67, або до Хмельницького обласного краєзнавчого музею чи до Хмельницького Народного Дому «Просвіти», де зберігаються об'ємні колекції її робіт.

Високохудожні роботи Ніни Косаревої дивуватимуть ще не одне покоління українців. Її мистецтво – вічне!

Микола Кульбовський

Про Н. С. Косарєву

1. **Буйноцвіт мережив Косарєвої** // Кульбовський М. З подільського кореня. – Хмельницький, 2003. – Кн. 2. – С. 97-99.
2. **Кондратюк В.** Полум'я серця в поезії шкіри / Літопис Хмельниччини: краєзн. зб. – Хмельницький, 2001. – С. 74-76.
3. **Слободянюк Т.** «Темна нічка гори вкрила...» // Поділ. вісті. – 2012. – 23 жовт. – С. 1.
4. **Чмирис М.** Горбачев и Щербицкий дарили иностранцам кожаные шедевры Хмельницкой мастерицы // Комсомол. правда в Украине. – 2011. – 6 авг. – С. 15.
5. **Кабачинська С.** Ніна Косарева: у єдиному зразку // Є Поділля. – 2007. – 25 жовт. – С. 4.

28 жовтня

І один у полі – воїн...

*До 70-річчя з дня народження
Сергія Олександровича Полторацького*

Справжнім лицарем залізної гри, як ще називають важку атлетику, безперечно, є Сергій Полторацький – перший з хмельничан, хто здобув (1974 р.) нагороди європейського та світового гатунків серед дорослих спортсменів. На VI спартакіаді Хмельницької області з важкої атлетики того ж року спартаківець Сергій Полторацький став героєм цього турніру. Він встановив чотири рекорди області на рівні майстра спорту міжнародного класу: два у ривку, один у поштовху і у сумі двоборства. Коли суддівська колегія повідомила кількість підрахованих очок, які приніс Сергій збірній «Спартак», то вийшло, що він набрав їх більше, ніж уся команда «Авангарду», яка посіла друге місце.

У дитинстві Сергій не мріяв про чемпіонські лаври. Був з важких хлопців – завдавав клопоту батькам і вчителям школи № 15 м. Хмельницький. Якщо і займався силовою акробатикою і боксом, то лише тому, що хотів стати дужим.

...Сімнадцятирічний слюсар будівельно-монтажного поїзда Сергій Полторацький вперше взявся за гриф штанги і почув від тренера Геннадія Жданова скупу похвалу: «А це діло в тебе, хлопче, здається, піде...». І таки пішло, бо відчув смак тренувань, радість, що на нинішньому занятті піднімав уже більше, ніж на вчорашньому. А вже через чотири місяці виграв першість спортивного товариства серед ровесників у напівсередній вазі.

Чи не з часу тих давніх змагань почав накопичуватися не лише в м'язах, а й у вдачі спортсмена той запас міцності, якого згодом вистачило й для більшого – для завоювання звання чемпіона світу, а також для подолання багатьох прикросців, невдач і ударів долі на п'ятнадцятирічному спортивному шляху? А ті удари, як воно часто буває в житті, звалювалися на Сергія після великих успіхів.

У жовтні 1966 року, в день 19-річчя, зробив собі солдат Полторацький подарунок – виконав норматив майстра спорту. Поздоровив свого вихованця заслужений майстер спорту Олександр Ляпідевський. Тоді ж Сергій переміг на молодіжному чемпіонаті Збройних Сил СРСР і встановив свій перший всесоюзний рекорд серед юніорів. Поліпшив і рекорд СРСР серед напівважковиків у тому ж русі. Окрилений успіхом, Полторацький вирішив встановити світовий рекорд у жимі серед атлетів середньої ваги.

...На штангу встановили 143 кілограми. Сергій підійшов до снаряда, потужним ривком взяв його на груди. Але штанга, не дотягнувшись до zenіту, впала на поміст, а за нею і сам атлет. Снаряд важко травмував м'яз на нозі, що аж на два роки вивело Сергія зі строю. Доводилося починати мало не з нуля. Але Полторацького вже так міцно полонила «залізна гра», що він був згоден і на це. А досвідчений спартаківський тренер Ольгерд Бергманіс охоче прийняв під свою опіку колишнього солдата.

У 1970 році Полторацький увійшов до клубу «п'ятисотників» (загальна сума у трьох рухах перевершила 500 кг) і того ж року встановив свій перший світовий рекорд – 184 кг у жимі, а незабаром додав до нього ще два кілограми у ваговій категорії до 90 кг. «Це був дуже щасливий для мене час, - згадував Сергій. – Тоді я одружився. Старанно готувався до Кубка СРСР, де мав намір встановити три світові рекорди. На тренуваннях вижимав 192,5, штовхав 202,5 кілограма, що обіцяло рекордну суму! І раптом...». За два тижні до змагань важка травма грудного м'яза звела все нанівець. Але витримав Полторацький і це випробовування. Тим більше, що зі спортом його пов'язала тепер не лише відданість важкій атлетиці, а й майбутня професія – він навчався в інституті фізкультури.

На той час Сергій знову проживав у Хмельницькому, виступав за облраду ДСТ «Спартак», був членом збірної команди України. Відтоді й тривала його плідна співпраця з тренером, майстром спорту, киянином Володимиром Шликовим. Працевдатністю Сергія можна було захоплюватись. Щодня він піднімав по 25-30 тонн ваги, шліфував кожен рух.

Навесні 1973 року став бронзовим призером чемпіонату СРСР. Протягом того ж року встановив шість рекордів України, двічі ставав чемпіоном республіки, перемагав на першостях України та Центральної ради ДСТ «Спартак», виборов найвищий титул на чемпіонаті ВЦРПС (профспілки). А в грудні здобув срібло на чемпіонаті СРСР, де в очній боротьбі переміг олімпійського чемпіона Бориса Селицького з другою сумою двоборства у світі – 365 кг. Успіх великий, котрий вказував, що Полторацький спроможний виходити і на помости міжнародних змагань. З цією ж сумою в 1974 році він здобуває звання чемпіона Радянського Союзу. До наступного чемпіонату світу і Європи, що мав відбутися у вересні в Москві, Полторацький готувався дуже ретельно. На тренуваннях щоразу піднімав рекордну вагу і, на думку фахівців, мав змогу виграти у нездоланного суперника. А на Спартакіаді України стався прикрий випадок, коли асистенти помилково встановили вагу, яку Сергій ще ніколи не піднімав. Виконуючи поштовх, він зазнав серйозної травми обох рук. Це дало про себе знати і на VI Спартакіаді народів СРСР у Вільнюсі, де він став другим, і на

чемпіонаті світу. Виконуючи другу спробу у поштовху, Сергій легко взяв штангу вагою 207,5 кг на груди. Та судді наказали опустити її. Вони нібито вгледіли порушення – торкання ліктями колін, чого не було, як показав потім перегляд його спроби. Це ж друге місце залишилося за Полторацьким і на чемпіонаті СРСР 1976 року. Однак сума справді чудова – 392, 5 кг. А незабаром Сергій став першим рекордсменом країни у нововведеній напівважкій категорії – штовхнув 217, 5 кілограма!

Попереду були Олімпійські ігри на американському континенті. У Сергія на все вистачало часу: на тренування, навчання в інституті фізкультури, на складання екстерном іспитів у вищому інженерному танковому училищі в Києві. А ще ж сім'я – двоє дітей...

Ніщо не віщувало того прикрого провалу, того капосного «бублика», який спіткав Сергія в Монреалі. Маленька необачність – трохи пересидів у парильні, якою досі ніколи не зловживав, і розладналась техніка. Не впорався в ривку з початковою вагою в 162,5 кг, а до цього ж брав 175 кг. Але те, що сталося на Олімпіаді, не могло похитнути віру тренерів у силу, можливості і вольові риси Полторацького. І на чемпіонат Європи й світу до Штутгарта поїхав в 1977 році саме він. Той вересневий день, певно, був найщасливішим у його спортивній кар'єрі, коли оволоділо ним справжнє натхнення бою і все вдавалося. Це був справді золотий поштовх Полторацького. І знову лине мелодія гімну СРСР на честь ще одного радянського чемпіона світу. Вп'яте у цьому залі. Уперше на честь Сергія Полторацького.

Повернувшись до Києва, куди перебрався Сергій з Хмельницького після невдачі на Монреальському помості в 1976 році, він ставить перед собою нове завдання – нові навантаження. Але не судилося. Його переслідували травми, з якими він продовжував боротися до 1979 року. Невдач стало більше, ніж успіхів, а залишатися посереднім майстром спорту, навіть міжнародного класу, не в його характері. Тож продовжив діяльність як військовослужбовець, а також зміг більше уваги приділити сім'ї. Служив у військових гарнізонах в північних районах СРСР. Після виходу на пенсію оселився в Адигеї

Краснодарського краю. Нині підполковник у відставці, заслужений майстер спорту Сергій Полторацький веде особисте господарство, в якому є навіть страуси.

Віктор Флентін.

Про С. О. Полторацького

1. **Флентін В.** І один у полі – воїн...// Проскурів. – 2011. – 24 берез. – С. 15: фото.
2. **Дияк М.** У «залізну гру» грають сильні // Корчагінець. – 1975. – 15 листоп.
3. **Петров Ф.** Наш земляк – призер чемпіонату Європи // Рад. Поділля. – 1974. – 7 черв.
4. **Шамкова В.** Кандидат в олімпійську // Рад. Поділля. – 1974. – 12 лют.
5. **Філіпчук П.** Так тримати, Сергію // Рад. Поділля. – 1973. – 10 берез.

4 листопада

Іоаникій – перший архіпастир Подільської православної єпархії

До 275-ї річниці з дня народження

Становлення і зміцнення православ'я на Поділлі після другого поділу Польщі і інкорпорації краю до складу Російської імперії було міцно пов'язано з іменем Іоаникія, який керував Подільською православною єпархією впродовж 1795-1819 рр. Якщо у 1793-1795 рр. тільки розпочався перший етап відродження православної віри в Подільському регіоні, то роки архірейства Іоаникія стали другим етапом утвердження православ'я серед мешканців краю.

Перший архіпастир Поділля (в миру – Микола, а за деякими свідченнями Іван Беркут, народився 4 листопада 1742 р. в м. Полонному, що у південно-східній Волині (нині – Хмельниччина), тому мав прізвище Никифорович-Полонський. Через втрату батьків під час одного з татарських набігів

виховувався у дядька. Освіту здобув на батькову спадщину у Київській духовній академії. Спочатку вчителював у Смоленській духовній семінарії, потім законовчителем сухопутного кадетського корпусу в Санкт-Петербурзі. Згодом організував духовну семінарію в Тамбові. Керував чернечими обителями Чернігова, Нижнього Новгорода. В останні роки був настоятелем Московського Ставропігіального Донського монастиря. Ось він, будучи уродженцем Південно-Західного краю, пройшовши вишкіл в російських православних єпархіях на різних посадах, прекрасно володіючи російською, польською і українською мовами і добре знайомий з місцевими подільськими й волинськими умовами життя, став гідним кандидатом на єпископську кафедру новоствореної єпархії. Повідомлення про призначення на нову посаду отримав в травні 1795 р., потім був хіротований на єпископа в Донському монастирі і в липні виїхав на Поділля. На той час тут не було ні духовної консисторії, ні духовної семінарії, ні духовних училищ, а православні храми знаходились в жалюгідному стані. Все потрібно було створювати, облаштовувати, відроджувати, поновлювати та пристосовувати у найважчих і найнесприятливіших умовах. По-перше, формування і перші кроки функціонування єпархії доводилось налагоджувати одночасно з адміністративно-територіальними перетвореннями в регіоні. По-друге, тоді ще продовжувався непростий процес переходу уніатів у православ'я. По-третє, потрібно було брати до уваги величезний вплив на мешканців Поділля римо-католицької церкви.

Протягом 1796-1799 рр. правлячий архієрей безпосередньо займався визначенням кордонів єпархії відповідно до територіальних змін повітів Подільської губернії (їх в кінцевому рахунку стало 13), організував роботу духовної консисторії, яка запрацювала вже 7 грудня 1795 року і яка була вищим церковно-адміністративним і судовим органом єпархії. В цей же період були створені в усіх повітах духовні правління і організовані благочинні округи, впорядкована діяльність священнослужителів і церковнослужителів, парафій, запроваджені посади церковних старост.

Поряд з організаційними турботами перший архіпастир Поділля провів велику роботу щодо завершення процесу приєднання уніатів до православ'я згідно з імперськими і синодальними взірцями, стандартами і приписами. Упродовж кінця XVIII – початку XIX ст. Іоанікій постійно дбав і вживав необхідних заходів щодо підвищення соціального статусу, фінансово-матеріального стану та освіти священнослужителів. В єпархії відкривалися духовні училища, запрацювала Подільська духовна семінарія, за розпорядженням архієпископа Іоанікія у церквах були встановлені спеціальні чаші для збору грошей на користь бідного духовенства, членів їх родин і сиріт. Водночас не забували про матеріальну підтримку позаштатних церковників, священницьких вдів і сиріт. Для підняття престижу духовенства правлячий архієрей активно застосовував практику церковних нагороджень і використовував для цього й систему державних нагород.

Створені архіпастирем церковні управлінські структури покликані були організувати та контролювати релігійне життя мешканців Подільської губернії, тому що відповідно до указів імператорів православний архієрей водночас вважався головним відповідачем за стан релігії в регіоні і координатором діяльності різних релігійних конфесій. Особливу увагу Іоанікій, як вже зазначалося, звертав на парафіяльне священство, їх матеріальне становище, освіту, духовну та громадську діяльність. Окрім того, церковні органи здійснювали важливу для царського самодержавства функцію: ідеологічну обробку мирян у дусі великоімперських взірців і духовне виховання мешканців краю згідно з синодальними правилами та принципами.

Помер перший пастир Подільської православної єпархії 7 лютого 1819 р., був похоронений в кафедральному Іоано-Предтеченському соборі. На Поділлі до кінця XIX ст. щорічно в цей день біля його могили здійснювалося заупокійне богослужіння.

Юрій Блажевич

Про архієпископа Іоанікія

1. **Причишин С. М.** Перший ієрарх Подолії – архієпископ Іоаннікій // «Ми прощаємо винуватцям нашим»: вірші, оповідання. – Симферопіль, 2011. – С. 38-40.

2. **Прокопчук В. С.** Архієпископ Іоанікій – фундатор православ'я на приєднаному до Російської імперії Поділлі (1795-1819) // Краєзнавець Хмельниччини: наук.-краєзн. зб. – Кам'янець-Поділ., 2015. – Вип. 7. – С. 67-71.

6 листопада

Організатор архівної справи на Поділлі

*До 130-річчя з дня народження
Пилипа Васильовича Клименка*

Історик, джерелознавець, архівознавець, дослідник соціально-економічної історії України XVII-XIX ст., організатор архівної справи на Поділлі – Пилип Васильович Клименко народився 6 листопада 1887 р. в селі Ярославка Козелецького повіту на Чернігівщині у козацькій родині.

Після закінчення в 1912 р. історико-філологічного факультету університету Св. Володимира працював у Київському центральному архіві давніх актів, був професорським стипендіатом університету Св. Володимира, читав лекції в Київському археологічному інституті. У 1915 р. університет, у зв'язку з військовими діями Першої світової війни, було евакуйовано до Саратова, а П. Клименко виїхав до Москви. Повернувшись у 1916 р. до Києва, став членом «Молодої академії». За участь у діяльності цієї організації йому заборонили читати лекції в університеті, не дали змоги захистити дисертацію. З відкриттям у Кам'янці-Подільському університету, П. Клименко подав документи до Міністерства народної освіти з проханням зарахувати його приват-доцентом на кафедру історії України. У 1919 р. його призначають на цю посаду, а пізніше – на посаду професора та декана історико-філологічного факультету.

В цей же час за ініціативою ректора університету І. Огієнка, П. Клименка, Ю. Сіцінського, П. Клепатського та ін. створюється Архівна комісія, обов'язком якої було фахове упорядкування архівів університету, започаткувавши, таким чином, збереження архівних фондів та колекцій, які залишилися без власників на території Поділля. 13 травня 1919 р. Архівна комісія звернулася із заявою до ради професорів університету, в якій обґрунтовувалася необхідність звернення до Кам'янець-Подільського революційного комітету з проханням передати архів жандармського управління та «Науковий архів Кам'янець-Подільського окружного суду». 8 серпня 1919 р. до Міністерства народної освіти було надіслано витяги з протоколів з проханням «вжити можливих заходів щодо упорядкування охорони пам'яток старовини». 19 серпня 1919 р. Міністерство народної освіти звернулося до П. Клименка з пропозицією очолити відділ охорони пам'яток старовини та мистецтва, на яку він погодився. За ініціативою П. Клименка почалося активне збереження архівів та бібліотек ліквідованих установ і покинутих шляхетських маєтків, церков шляхом їх передачі освітнім закладам. 3 січня 1921 р. П. Клименко очолював Кам'янецький повітовий комітет охорони пам'яток старовини, мистецтва і природи. Одночасно продовжував працювати на посаді професора тепер уже Кам'янець-Подільського інституту народної освіти. У жовтні 1921 р. був арештований органами ВУЧК за проведення «контрреволюційної націоналістичної роботи», а через шість місяців звільнений за недоведеністю звинувачень. Весною 1922 р. його призначили завідувачем сектора історії культури науково-дослідної кафедри історії Поділля при Кам'янець-Подільському інституті народної освіти, а з січня 1924 р. він очолив цю кафедру. У 1925 р. П. Клименко став постійним співробітником кафедри історії України і працював тут до 1930 р. Паралельно у 1924–1933 рр. працював у Археографічній комісії ВУАН та Центральному архівному управлінні (1931–1933 рр.). Після закриття науково-дослідної кафедри історії України П. Клименко залишився без роботи і тільки у травні 1932 р., за сприянням Ф.Ернста, влаштувався до Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Шевченка на посаду

завідувача відділу феодалізму, де пропрацював до грудня 1933 р. Був звільнений за висвітлення в експозиціях концепцій М. Грушевського. П'ять наступних років був безробітним. 9 травня 1938 р. П. Клименка заарештували за звинуваченням у причетності до «антирадянської буржуазної націоналістичної організації». Його було засуджено до позбавлення волі на 6 років. Заслання відбував у м. Солікамську. У листопаді 1943 р. П. Клименко був направлений на поселення в с. Чилик Чиликського району Алма-Атинської області. У березні 1946 р. він повернувся в м. Козелець Чернігівської області до рідних, але на роботу влаштуватися не зміг, тому наукову працю продовжував самостійно. Важкохворий, не маючи можливості заробити на прожиття, у жовтні 1952 р. П. Клименко звернувся до відділу соцзабезпечення Козелецького району Чернігівської області з проханням направити його в будинок інвалідів, як непрацездатного та самотнього. Неможливість реалізувати себе, бути корисним суспільству, важкий стан здоров'я спричинили до рішення піти з життя. 8 липня 1955 р. він закінчив життя самогубством. В 1959 р. був реабілітований.

З метою вшанування пам'яті Пилипа Васильовича Клименка третій рік поспіль Державним архівом Хмельницької області оголошувалась премія його імені в галузі архівознавства, історії та джерелознавства. Згідно статуту премія присуджується один раз на рік особі або особам, які зробили вагомий внесок у дослідження архівознавства, історії та джерелознавства Поділля. Вона вручається до Дня працівників архівних установ (24 грудня). Особі (колективу), якій присуджена премія, виплачується грошова винагорода в розмірі однієї тисячі гривень, а також вручається диплом лауреата та нагрудний знак. Першими лауреатами премії стали доктор історичних наук, професор О. Завальнюк та доктор історичних наук, професор А. Філінюк.

Володимир Байдич

Про П. В. Клименка

1. **Старенький І.** Пам'яткоохоронна діяльність П. В. Клименка на Поділлі у 1918-1920 рр. / І. Старенький // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. – К., 2012. – Вип. 21. – С. 186-194.

2. **Волкотруб Г.** Роль П. В. Клименка у справі охорони пам'яток старовини та рятування архівів на Поділлі (1919-1924 рр.) // Сучасні засоби збереження документів та нові методологічні підходи до наукових досліджень і застосування документів Національного архівного фонду України: наук. зб. за підсумками Всеукр. наук.-практ. конф., м. Кам'янець-Поділ., 20-21 верес. 2012 р. – Кам'янець-Поділ., 2012. – С.336-344.

3. **Нестуля О.** Роль П. В. Клименка в організації охорони пам'яток Поділля за доби Директорії УНР / О. Нестуля // Духовні витoki Поділля: творці історії краю. – Хмельницький, 1994. – С. 307-309.

4. **Петров М. Б.** П. В. Клименко – історик Поділля // Духовні витoki Поділля: творці історії краю. – Хмельницький, 1994. – С. 43-44.

5. **Матяш І.** Пилип Клименко: архівіст, учений, організатор науки // Пам'ять століть. – 2001. – № 1(27). – С. 123-124.

12 листопада

Освіта дає знання, а «Просвіта» – переконання

*До 25-річчя відновлення діяльності
Хмельницького обласного об'єднання
товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка*

У 2017 році Хмельницьке обласне об'єднання товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка відзначає 25-річчя відновлення своєї діяльності.

Згадуючи історію подільської Просвіти, варто зазначити, що її засновниками стали (зорганізувалися у жовтні 1905 року, а 4 травня (за новим стилем) 1906-го генерал-губернатором був затверджений статут організації) дворяни, вчителі, лікарі,

священики: Юхим Січинський, Кость Солуха, Сергій Іваницький, Йосип Доронівч, Кирило Стиранкевич (літ. псевд. Подоленко), Олексій Білоусов, Трохим Павловський, Олімпіада Пашенко, брати Олексій та Віктор Приходьки, Михайло Завойко, Віталій Стиранкевич. Членами «Просвіти» були відомі в Україні діячі-мовознавці Григорій Голоскевич, Степан Дложевський, Федір та Антон Шумлянські, Сергій Іваницький, мистецтвознавці Віктор Приходько, Володимир Січинський, батько адмірала флоту Микита Горшков, письменники Григорій Костюк, Володимир Герасименко, Микита Годованець. Подільське крайове товариство «Просвіта» очолювали: лікар Кость Солуха (1906-1917); вчитель Євген Шманкевич (1918-травень 1919); вчитель Євген Кондрацький (1919-1920); вчитель Антон Шумлянський (1920-1923). Секретарями «Просвіти» працювали В.Стиранкевич, В.Січинський. Павло Бутовський був заступником голови (1918-1920).

Нова хвиля просвітницького руху відродилась у 1989 році, коли було створено обласне товариство української мови "Родовід" (головою у 1989-90 рр. був Микола Магера та Василь Горбатюк у 1990-92 рр). Обласну організацію «Просвіта» очолювали Василь Горбатюк (1992-1994), Віталій Мацько (1994-2004), Ніна Шмурікова-Гаврилюк (2005-2013), Віталій Міхалевський (з 2013 року).

Наприкінці 1988 року шириться рух за створення Товариства української мови імені Т.Г.Шевченка. Ніяка сила не могла спинити розбурханий, як море, процес національного відродження українців, їхнього пробудження. Адже станом на 1 вересня 1989 року тільки в м. Хмельницькому в 28 школах і класах опановували російську мову 26960 школярів, тоді як в україномовних – навчалось 10926 дітей, або 28,8 %. Саме супроти тотальної русифікації українського населення виникло Товариство української мови на чолі з письменником М.Н. Магерою (офіційно став головою 4 квітня 1989 року). В березні 1990 року Микола Никанорович надсилає лист до Міністерства освіти України, в якому вимагає негайно покласти край русифікації. Оббиває пороги обкомів, міськкомів партії, обласного і міського відділів освіти. І, як результат, уже 1990 року з'явилися окремі україномовні класи у школах № № 5, 10,

15, 22, 26, 27 м. Хмельницького. Подібно діяли товариства у Кам'янці-Подільському, Ізяславі, Шепетівці, Волочиську, Славуті та інших містах. Активними членами «Просвіти» стали діячі краю: класик вітчизняної байки, поет, перекладач – Микита Годованець, відомі сучасні письменники – Микола Федунець, Олександра Ванжула, Микола Мачківський, Віталій Мацько, Василь Горбатюк та багато інших патріотів.

За 1992-2017 рр. просвітяни-подоляни, безперечно, зробили багато справ. Серед найбільш масових і знаменних вирізняється відзначення 90-річчя, 100-річчя, 110-річчя створення «Просвіти» на Поділлі та 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка. За зазначений період проведена перереєстрація просвітян, активізовано діяльність по залученню нових членів, оновлено керівництво у чотирьох районних осередках. Склалася гарна співпраця з колективами художньої самодіяльності, багато просвітян очолюють або беруть найактивнішу участь у роботі літературних клубів та краєзнавчих гуртків, організують мистецькі і громадські заходи.

Славу Подільській «Просвіті» за останні 25 років щоденно творили та творять найактивніші просвітяни: Валентина Мельник (Хмельницький); Василь Кравчук, Леонід Грозан (Ізяслав); Лідія Ярошно (Старокостянтинів), Любов Сердунич (Стара Синява); Валентина Байталюк (Дунаївці); Едуард Крилов, Вячеслав Полятинчук (Кам'янець-Подільський) та багато інших.

Завдяки Віталію Мацьку налагоджено тісний контакт з Товариством української мови ім. Т. Г. Шевченка (Чікаго, США), двічі (1996, 2005 рр.) він зустрічався з головою ТУМ професором Вірою Боднарук (Лукаш). В результаті такої співпраці із США надійшло кілька посилок з книгами, була й невелика матеріальна підтримка. Книги передано бібліотеці Хмельницької школи-інтернату № 2, економічному коледжу. Обласна «Просвіта» завжди приділяла пильну увагу видавничій справі, друкованому слову. Як науковець, В.П.Мацько провів кілька Всеукраїнських науково-практичних конференцій, за результатами роботи яких надруковано збірники матеріалів.

200-річчя від дня народження Тараса Шевченка додало

нових сил для просвітянської роботи, особливо зважаючи на події, що відбуваються в Криму та Сході України. Просвітяни найактивніше беруть участь у волонтерському русі, організовують мистецькі акції для підтримки національного духу, збирають пожертви для бійців АТО, зустрічаються з вимушеними переселенцями зі Сходу. Геній Шевченка став символом нашої боротьби та єднання. 5 березня 2014 року, насамперед з ініціативи просвітян, в Ізяславі відкрито пам'ятник найвизначнішому українцеві усіх часів, геніальному поетові Тарасу Григоровичу Шевченку. Поет зображений молодим, - таким він перебував на Поділлі у 1846 році. Слід зазначити, що зведення пам'ятника Тарасу Шевченку було здійснено шляхом загальнорайонної толоки, практично кожен мешканець Ізяславщини зміг долучитися до робіт. Понад 120 підприємств та організацій і тисячі громадян переказували власні кошти (зібрано біля 100 тис. грн.), працювали безкоштовно, витрачали свій власний час.

Крім відзначення загальноукраїнських і світових подій, обласне об'єднання в 2016 році відзначило 110-річчя від часу заснування «Просвіти» на Поділлі, 155-річчя з дня народження першого голови подільської «Просвіти» Кості Солухи (з цієї нагоди Кам'янець-Подільській центральній міській бібліотеці присвоєно ім'я Кості Солухи, за що 15 років боролася громадськість міста та просвітяни), 170-річчя перебування Тараса Шевченка на Поділлі...

Серед завдань, що стоять перед просвітянами на майбутнє – робота з молоддю та координація дій з іншими громадськими організаціями, що мають визначну державницьку спрямованість та стоять на чітких українських позиціях.

Беручи за приклад майже 150-річний досвід просвітянської роботи, маючи молодечу енергію та натхненний досвід, обласне об'єднання рухається вперед. Адже мета товариства відома і благородна: утверджувати державну українську мову, розвивати національну культуру, зберігати історичну пам'ять, формувати національну свідомість, підносити духовність та добробут українського народу в мирній та єдиній Україні.

Віталій Михалевський

Література

1. **Подільська «Просвіта»: нарис історії та сучасності /** упоряд. Н. Шмурікова, В. Міхалевський. – Хмельницький: ФОП Сторожук О. В., 2012. – 32 с.
2. **«Просвіта» в духовно-культурному** піднесенні України: (матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 100-річчю з часу створення «Просвіти» на Поділлі). – Хмельницький: Просвіта, 2005. – 275 с.
3. **Крищук Б. С.** Педагогічна та культурна просвітницька діяльність товариства «Просвіта» на Хмельниччині в період розбудови української національної школи (1992-2006 рр.) // 85 років освітнього шляху: сторінки історії Хмельниц. гуманіт.-пед. акад. – Хмельницький, 2006. – С. 775-80.
4. **Мацько В.** За Україну, за її волю...: Подільська «Просвіта» історична та сучасна // Слово Просвіти. – 2013. – 8-14 серп. – С. 4-5: фото.
5. **Діденко З.** «Просвіта» – наша доля // Слово Просвіти. – 2013. – 26-31 груд. – С. 13: фото.

21 листопада

Духовний храм Михайла Андрійчука

До 90-річчя з дня народження

Серед сучасних художників Хмельниччини провідне місце належить Михайлу Омеляновичу Андрійчуку. Надійним орієнтиром його непересічного таланту, його натхнення є багатогранна українська народна культура. І це певна закономірність. Народився він 21 листопада 1927 року в польському селі Нехворощ Андрушівського району Житомирської області. Змалку він увібрав у свою душу багато вражень і спостережень із селянського життя. І це в майбутньому стало однією з панівних тем його творчості. Підтвердженням цього є серія «Мої земляки», картина «Посвячення в хлібороби» та інші. Але це буде згодом.

Після демобілізації з армії М. Андрійчук вступив до Одеського художнього училища ім. М. Грекова. Навчання ще більше утвердило його зацікавленість мистецтвом, різними жанрами малярства. Продовжив освіту на графічному відділенні Київського державного художнього інституту (1956-1962 рр.). В колі митців він зустрів чимало талановитих майстрів графіки, що привабила його багатством художньо-виражальних засобів. Його наставниками були широко відомі майстри М. А. Павлюк, Г.З. Крижанівський, О.С. Пашенко, М.І. Селіванов, В.І. Касіян, О.Г. Данченко. Вже тоді молодому художникові треба віддати належне: він ніколи безпосередньо не наслідував, лише вивчав досвід попередників, завдяки праці виробив свій власний графічний почерк.

Трудову діяльність розпочав ще студентом, як керівник образотворчої студії для дорослих і викладач дитячої художньої школи при картинній галереї ім. К. Айвазовського (м. Феодосія), а з 1962 року Михайло Омелянович пов'язав свою долю з Поділлям. Він плідно працює в Хмельницькому обласному художньо-виробничому комбінаті Художнього фонду УРСР. Основною прикметою його творчості у той період слід вважати відображення сільського життя. Це, насамперед, графічні цикли «Доярки» (1952), «Трударі Поділля» (1970), «Мої земляки» (1976), «Сільські торжества» (1979) та інші. Художні роботи вирізняються щирістю та безпосередністю, оптимістичним світобаченням, живим, теплим, органічним відчуттям краси трудового життя.

Звертаючись до сторінок історії нашого краю, подій Гетьманщини, Першої світової війни, громадянської, Другої світової він створює роботи: «Бій під Меджибожем 20 липня 1548 року», «Братання», «Вандали», «Батьки і діти», «Перемога» тощо.

Цікавою сторінкою його творчості є графіка філософського спрямування: «По прочитанню «псалмів Давидових» та «108 вад людських» (1998).

Численним творам М. Андрійчука притаманний тонкий психоаналіз, що насамперед відноситься до жанру портретистики. В його доробку ціла галерея портретів видатних діячів мистецтва. Найбільш відомі з них портрети поетеси Анни

Ахматової (Горенко), композитора Владислава Заремби та інші. Образи, створені ним, настільки індивідуальні, що здається написані з натури. Портрети відомих подолян, наших сучасників свідчать, що художник має справжній хист портретиста, який добре відчуває внутрішню діалектику людської суті (Серія робіт «Колеги», «Друзі», «Сільські характери»).

Особливе місце в творчості митця посідає постать Тараса Шевченка, до якої він звертається усе своє життя. Крім портретів великого Поета, на його вірші автор виконав цілий ряд чудових аркушів: «Якби зустрілися ми знову», «А ти – всевидящее око», «Катерина», «Сон», «Причинна», «Довго-довго дивувались».

Висока поетична культура шевченкового слова базувалася на глибокому розумінні народних джерел. І це художник зумів відчути і відтворити візуально в своїх творах, присвячених Великому Кобзарю.

М.О. Андрійчук належить до тих митців, талант яких визрівав поступово, не заявляючи голосно про своє існування.

Основною прикметою його творчості треба вважати те, що, поважаючи професійну графіку, він залишається вірним витокам – народному мистецтву. І саме цю теплоту народного мистецтва вдалося зберегти художнику в своїй творчості, незважаючи на різноманітні формальні експерименти графічних технік. Михайло Омелянович досконало володіє майже всіма відомими графічними техніками, пробує свої сили в літографії, ліногравюрі, монотипії, шовкографії, акварелі, рисунку тушшю, олівцем, фломастером і, нарешті в офорті та його різновидах. Він вносить у свої аркуші комбіновані графічні техніки, відповідно до поставлених перед собою творчих завдань. Художник володіє широким спектром виражальних можливостей, що дозволяє йому вирішувати складні композиції, передавати внутрішній світ своїх численних персонажів. Із роками художник переусвідомлює та по-новому інтерпретує художні принципи, що відбивається в тематичній різносторонності графіки, характеристиці образів, самій структурі композиційних засобів, стилістиці графічної мови. Але в основі завжди залишається реалістичний рисунок. Майстру властива щирість та ясність, відсутність штучно-

надуманих та надмірно-ускладнених засобів художньої мови. І саме ця щира інтонація його творів приваблює глядача, який легко і невимушено спілкується з образами художника. «Байда», «Маруся Чурай», «Йдуть літа наші з ярмарку» (Автопортрет), «Ой поїхав за снопами». Графічні аркуші «Ой я тебе люблю», «І ти до мене притулися», «А до мене Яків приходив», «Я ніби білий птах в білій сорочці», «Роки, роки хоч ви не журавлі» та багато інших, які написані протягом останніх двох десятиліть, складають за обсягом пісенно-поетичний цикл. Це ще раз яскраво підтверджує народну основу творчості майстра, який, втілюючи сцени народного життя, показує типові характери, своєрідність національної культури, взаємини людей. У творах художника образи українців пов'язані сотнями невидимих духовних ниток. В єдиний етнос їх об'єднує спільна минувшина, співуча мова, національні особливості, земля, сама природа, на тлі яких проходить їх життя.

Відзначимо, що і жанрова палітра Михайла Омеляновича доволі масштабна. Хмельничани добре знають монументальні твори художника у читальному залі обласної бібліотеки для дітей ім. Т. Г. Шевченка, в інтер'єрі обласної бібліотеки для юнацтва, який прикрашено портретами класиків світової літератури. В обласному літературному музеї його руці належить настінний розпис «Поділля», ряд малюнків на склі: «Ініціал А», «Святий Лука», «Устим Кармалюк».

Жанрова палітра суто графічних робіт широка. Майстер працює в графічному портреті, жанровій композиції, пейзажі, натюрморті. Він залюбки розробляє мотиви літературної класики, звертаючись до спадщини улюблених письменників: Тараса Шевченка (про що вже говорилось раніше), Лесі Українки та інших.

Не обходить своєю увагою і сучасних літераторів, обираючи художні твори, які найбільш відповідають його уявленням народного життя. Він ілюструє художні твори В. Кравчука, М. Магери, Г. Храпача, В. Дмитрика, М. Куземського та ін.

Серед українських митців сьогодення М. Андрійчук вирізняється стабільною вірністю реалістичним принципам, але розуміє це не догматично. І коли в наш час спостерігаємо серед

молодих художників зацікавлення найбільш авангардними течіями абстрактного мистецтва, він невтомно продовжує працювати на ґрунті використання народних традицій, вельми обережно відбираючи з новітніх тенденцій тільки те, що здатне поглибити зміст його власних образів.

Кожний твір художника, звернений безпосередньо до глядача немов віншування добра і щастя, благополуччя і душевної рівноваги та наснаги. Роботи майстра користуються незмінним успіхом на виставках та вернісажах. За 60 з лишнім років творчої діяльності персональні виставки М. Андрійчука, а їх більше як 30, проходили в найбільших містах нашої країни. Багато творів знаходяться в музейних колекціях міст Бердянська, Горлівки, Запоріжжя, Донецька, Хмельницького, в Кисво-Печерському Національному історико-культурному заповіднику, Київському літературно-меморіальному музеї ім. Лесі Українки та ін. Ряд творів прикрашають приватні колекції в Україні та за кордоном, привертають увагу знавців та шанувальників образотворчого мистецтва.

Член Національної спілки художників України Михайло Омелянович Андрійчук відзначений високим званням «Заслужений художник України». Він лауреат обласних мистецьких премій ім. Т. Г. Шевченка, ім. В. Розвадовського, міської премії ім. Б. Хмельницького.

«Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть». Ці слова поетеси Ліни Костенко – заклик до митців. І Михайло Омелянович не тільки почув, але й виконав його. Він побудував свій храм. І ми відчули цю мудру велич, красу, доброту. Відчули цю щирість і оцінили її, сприймаючи його творчість з великою прихильністю і гордістю. Входимо в його храм, вбираючи в себе мистецтво і відкриваємо сповнений чистоти талант майстра, запорукою якого є мудрість, широкий спектр духовних почувань художника, висока майстерність.

Володимир Дмитрик

Про М. Андрійчука

Михайло Андрійчук. Живописець, художник-графік // Хмельницький в іменах. Митці. – Хмельницький: Вид-во А. Цюпак. – 2010. – С. 8.

25 грудня

До правди крізь гумор

*До 85-річчя з дня народження
Володимира Васильовича Захожого*

Ім'я Володимира Захожого відоме як у літературі, так і в журналістиці. Його нариси, фейлетони, критичні роздуми, а також вірші, оповідання та повісті захоплюють читача щирістю, вмінням висловитися гостро, не приховуючи правди.

Народився письменник, публіцист 25 грудня 1932 року в м. Шепетівка, нині Хмельницької області. Пережив голодомор, війну, не раз бачив смерть інших людей.

1963 року закінчив факультет журналістики Львівського університету. Працював літературним цензором у видавництві «Каменярь», редагував заводські газети, був організатором Бюро пропаганди художньої літератури Львівської організації Спілки письменників України.

1949 року дебютував віршем «Мамині проліски» у шепетівській районній газеті «Шляхом Жовтня».

Володимир Васильович Захожий – автор збірок оповідань і повісті на теми сучасного життя «Втікачі з раю» (1965), поезій «Допоки ще горить моя свіча» (2003), «Ожиновий жар» (2008).

В останній книзі поет передає найпотаємніші порухи своєї душі, яка сповнена світлим почуттям – коханням. В одному із своїх віршів він пише:

*Злились почуття, і душа ошаліла,
І серце хмеліє від пахоців тіла.
І груди – як сяйво гріховної млости,
І сяйво барвінку тремтить у волоссі...*

Від лірики В. Захожого віє свіжістю, чистотою, затишком. Це суцвіття оригінальних образів і нестандартних думок. Він

мислить, як людина, котра бачить світ, здебільшого, в яскравих барвах. Про це говорять його жартівливі вислови, якими він часто майорить у літературі, цим самим привертаючи увагу читачів. Так у творчості письменника можна прослідкувати не лише психологічний, духовний та інтимний аспекти, а й гумористичний. Автор часто вдається до гумору, навіть тоді, коли розповідає про себе. У своїх віршах-мініатюрах він пише: «Хто дорослий вже – то нумо полубіть батярський гумор: він прямий, терпкий і гожий, бо писав його Захожий».

Ще однією особливістю цього письменника є вміння виступати перед публікою. Його ораторські здібності не залишають байдужими нікого. Галина Фесюк в одній із своїх статей зауважує, що декламування власних творів самим автором – це високий мистецький рівень, і тут мало хто сьогодні зрівняється із поетом. Читаючи, його голос то стрімкою ластівкою піднімається вгору, то шулікою опускається вниз, залежить від історичного чи політичного змісту твору. Аж серце виривається з грудей, коли чуєш слова автора: «Я бовтаюсь в затруєній безодні, у тій безодні мій народ пливе. Тарасе рідний! Як нам будь сьогодні? Коли ж прийде оте життя нове?» або ж «Чини! Чинушеньки! Чиняки! Життя рятуймо! З нами – Бог! Як виборець візьме ломаку, то буде судний діалог».

Сьогодні Володимир Захожий проживає у Львові. Продовжує зустрічатися із читачами, радує їх нововитвореними поезіями. Кожне його слово звучить оптимістично, з новими надіями на день прийдешній.

Альона Лісничка

Про В.В. Захожого

1. **Камінецький Я.Г.** Захожий Володимир Васильович // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2010. – Т. 10. – С. 403-404.

2. <https://es-es.facebook.com/notes/галина-фесюк/жовтобагряна-дорога-володимира-захожого>

26 грудня

Дослідниця фортифікаційних споруд Хмельниччини

*До 90-річчя з дня народження
Євгенії Михайлівни Пламеницької*

Український архітектор-реставратор, член Спілки архітекторів України Євгенія Михайлівна Пламеницька (Філоненко) народилася в родині військових 26 грудня 1927 р. у Харкові¹. У 1946 р. стала студенткою архітектурного факультету Київського державного художнього інституту (тепер – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури), який закінчила 1952 р. з дипломом архітектора-художника (майстерня професора Є.Катоніна).

Професійну кар'єру Є.М. Пламеницька розпочала в інституті «Укрдипровод бавовна», де виконала два проекти. Далі працювала у Республіканських науково-реставраційних виробничих майстернях.

Від початку діяльності архітектор здійснила сорок три проекти реставрації та консервації пам'яток архітектури, з них – 15 у співавторстві. Першим з них стала огорожа з брамою церкви Спаса на Берестові Києво-Печерської лаври (1954). Першим суто реставраційним об'єктом – Микільська шпитальна церква Києво-Печерської лаври (1954-1958). Чимало зусиль молодий архітектор-реставратор віддала столиці України. Зокрема, за її проектом відреставровано Церкву святого Миколая, Митрополичі покої (1960-1963), Ковнірівський корпус (1956-1963) та деякі інші об'єкти Києво-Печерської лаври.

З 1959 року Є.М. Пламеницька глибоко досліджує історію Кам'янця-Подільського. Щоб цілковито зосередитися на дослідженнях Старого замку, 1963 року стала аспіранткою Науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури (НДІТІ), хоча перший її проект реставрації (1964) у місті над Смотричем стосувався Францисканського костелу. Водночас того ж року Є.М. Пламеницька взялася за практичне дослідження замку. Завдяки співпраці з археологом – кандидатом історичних наук

І.С. Винокуром, дослідниця, як ніхто раніше, поєднала в одне археологічні та архітектурні дослідження. Планомірні архітектурно-археологічні дослідження Кам'янецького замку тривали протягом 1964-1969 рр. і стали сенсаційними завдяки виявленню решток, доти, невідомих в Україні мурованих фортифікацій. Наполегливість Є.М. Пламеницької допомогла відсунути початковий період існування Кам'янця до XI-XII ст.

1968 року авторський колектив у складі Є.М. Пламеницької, І.С. Винокура, Г.М. Хотюна та І.І. Медведовського випустив у видавництві «Будівельник» книгу «Кам'янець-Подільський. Історико-архітектурний нарис», основою для якої стали малюнки та архітектурні реконструкції пам'яток архітектури Є.М. Пламеницької.

Н. Логвин у своїй статті повідомила, що «1970 року в Кам'янці-Подільському було створено Міжобласну науково-реставраційну виробничу майстерню. Є.М. Пламеницькій запропонували очолити науково-дослідний реставраційний відділ, який мав працювати над об'єктами Кам'янця-Подільського. У червні вона перейшла працювати до Українського спеціального науково-реставраційного виробничого управління (1980 р. його проектно-реставраційні відділи реорганізовано в інститут «Укрпроектреставрація»»).

У Кам'янці Є.М. Пламеницька започаткувала відновлення знищеної під час та після Другої світової війни середньовічної житлової забудови Старого міста. Перший такий об'єкт – будинок вірменського священика відбудовано за її проектом 1977 року.

Є.М. Пламеницька взяла активну участь у формуванні аргументації необхідності надання Старому місту статусу Державного історико-архітектурного заповідника, що й сталося у травні 1977 року. Однак через суперечку між науковцем і тогочасними партноменклатурниками щодо використання Старого мосту для проїзду великих автобусів, чиновники добилися ліквідації науково-дослідного реставраційного відділу. Є.М. Пламеницьку усунули від робіт у Кам'янці-Подільському і понизили в посаді. Після 1984 року Є.М. Пламеницька більше ніколи не приїжджала до «Перлини на камені». До речі, за час

існування відділу (1971-1984) проектними роботами в Кам'янці було охоплено 39 споруд Старого міста.

Спільно з донькою Ольгою Пламеницька висунула гіпотезу про дако-римське заснування Кам'янця-Подільського, яка поки-що не знайшла підтримки у наукових колах.

У 1953-1963 рр. Є.М. Пламеницька обстежила й зафіксувала 460 архітектурних пам'яток на території Хмельницької, Львівської, Тернопільської, Волинської, Івано-Франківської, Закарпатської, Кримської, Луганської та Полтавської областей. Протягом життя дослідниця опублікувала біля 80 наукових статей і 8 графічних реконструкцій.

Померла Є.М. Пламеницька 16 березня 1994 р. у Києві.

Володимир Захар'єв

Праці Є.М. Пламеницької

1. **Нова концепція формування системи фортифікацій Кам'янця-Подільського в аспекті визначення віку міста** / Є. Пламеницька, О. Пламеницька // Міжнародна конференція з проблем охорони фортифікаційних споруд в Україні: матеріали. – Кам'янець-Поділ., 1993. – С. 22-24.

2. **Дослідження Кам'янець-Подільської фортеці** // Матеріали другої Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Львів, 1969. – С. 139-142.

3. **Кам'янець-Подільський: іст.-архітект. нарис** / Є.М. Пламеницька, І.С. Винокур, Г.М. Хотюн та ін. – К.: Будівельник, 1968. – 120 с.

4. **Про час заснування Кам'янець-Подільського замку-фортеці** // Слов'янсько-римські старожитності. – К., 1969. – С. 124-144.

Про Є.М. Пламеницьку

1. **Пламеницька Євгенія Михайлівна** // Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ-ХХ ст. – Кам'янець-Поділ., 1993. – С. 317-318.

2. **Логвин Н.** Реставратор Євгенія Пламеницька // Пам'ятки України. – 2000. – № 3-4. – С. 114-128.

Іменний покажчик ювілярів

А

Андрейцев В.І. 38
Андрейцев І.Ф. 31
Андрієвський А.Й. 11
Андрійчук М.О. 66, 194
Атаманчук Г.К. 50

Б

Байдич В.Г. 26, 97
Баженова С.Е. 52, 141
Баранович О.І. 40
Бардаченко В.Ф. 25
Бачинський С.У. 52
Береговий Д.В. 36
Бершеда Р.В. 46
Беляєв В.П. 30
Білецький Л.Т. 35
Бірюк О.В. 58
Блажевич Ю.І. 34, 115
Бледюк В.Ф. 31
Блюсюк В.І. 26
Бобер А.Ф. 23
Богданович А.М. – див.
Сокольський А.М. 44
Божевський К.С. 26
Божко С.З. 32
Борецька Н.А. 36
Бочко А.В. 50
Боярчук Д.І. 63
Брицин М.Я. 66
Бугрім Г.В. 59
Будзінська М.І. 49
Бурачек М.Г. 48
Бурбан В.Я. 62
Бургардт О.Ф. – див. Юрій
Клен 62

Бучинський П.М. 23

Бушко Г.Ф. 63

Бялик М.І. 37

В

Вараниця І. 41
Варчук М.І. 51
Васільцов В.В. 65
Вербовий П.Ф. 41
Верейський Г.С. 79
Верхола А.П. 56
Виноград І.А. 64
Вікул П.Ф. 42, 134
Віленський Д.Г. 43

Г

Гаврилук М.С. 66
Гаврилук Ю.С. 38
Гавришко М.Й. 60
Гагенмейстер В.М. 40, 127
Гаєвський А.Г. 22, 88
Гайдайчук І.А. 12
Гайдовський Г.М. 55
Галус О.М. 52, 151
Галушак Ф.Т. 43
Гамов В.Г. 52
Ганзюк Л.І. 62
Ганицький Т.Д. 24
Гарба В. 11
Гаркуша Н.Л. 42
Гігаурі А.С. 23, 92
Гіліс М.Б. 41
Гінцбург Д.Г. 44
Глевич М.С. 50
Глібов Л.І. 27
Гнатюк М.В. 54
Говорун Н.С. 17

Гогоцький В.М. 9
Головатюк О.Д. 40
Гоняк В.М. 16, 76
Горбатюк В.С. 20
Горний А.Г. 30
Горовий Л.Ф. 41
Городецька І.О. 69
Горячок Т.Й. 11
Гославський М. 57
Грабовський В.Н. 64
Гранатюк П.М. 68
Гриневиц Ф.Б. 63
Грохольський В. 51
Гула У.Д. 24
Гуменчук О.І. 19, 81
Гуменюк Г.Д. 17

Д

Даль В.І. 55
Дацун І.Г. 48
Дацюк В.В. 15
Дев'ятова С.І. 41
Демедюк Г.В. 65
Демчук-Букатевич О.В. 51
Дзюба О.А. 63
Дзюбак С.Т. 30
Дзюбецький Б.В. 68
Дідух В.Є. 30
Дмитрик В.А. 15
Добровольський К.А. 29
Донченко О.В. 48
Дорошенко Д.І. 31
Дубицький Н.М. 21
Дунцов-
Виговдовський П.Х. 9
Дутов В.М. 25

Е

Ермантраут Е.Р. 24

Є

Єлькін В.І. 55

Ж

Жабенко В.О. 22, 172
Жарій О.Ю. 24
Житецький П.Г. 16
Жищинський Г.І. 50
Жухевич Б.Ф. 20

З

Завадський М.А. 29
Завальнюк А.Ф. 33
Заремба В.І. 60
Захаржевський В.П. 28
Захарчук С.С. 20
Захожий В.В. 70, 199
Звичайна О. 32
Зеляк В.Л. 15
Зоська Верес – див. Сівіцька
Л.А. 56

І

Іванов В.Ф. 65
Іванюшко В.Л. 59
Івчук В.Я. 46

К

Каденко О.А. 35
Казимирко В.К. 21
Каленюк П.І. 22
Калитко А.М. 40
Канський Г.К. 46, 137
Каплун С.І. 33
Карий Каштан – див.
Розенкранц А. В. 59
Кармалюк У.Я. 27
Кашук Н.О. 61
Кирилюк М.О. 31
Киртич Л.П. 47
Кисельов С.І. 54
Ківільша Є.О. 19

Кізюн П.К. 57
Клименко П.В. 64, 187
Климчук О.О. 66
Коваленко Л.А. 28
Коваль А.Д. 41
Коваль К.С. 43
Ковальська Н.К. 44
Ковальчук Б.І. 64
Ковальчук Л.Я. 29
Ковтун В.В. 56
Козак Д.В. 54
Козак М.І. 62
Козловський В.О. 33
Козловський О.І. 27
Козловський О.О. 30
Козьмінський З.С. 68
Кокешинська Б.С. 54
Колесса Б.А. 11
Колодій Ф.О. 22
Комариця М.М. 25
Комінек З.Р. 39
Конопелько П.Я. 23
Король Н. 61
Королюк С.К. 11
Корчовий В.І. 37, 125
Косарева Н.С. 61, 178
Косницька Н.І. 19
Костантинов В.С. 11
Костюк Г.О. 61
Костюк О.М. 66
Котлінський Д.Л. 32
Котляр М.Ф. 44
Коханко О.М. 31
Коханський А.Й. 45
Коцюбинський Т.А. 47
Кочубей С.В. 33
Кошельник Ю.П. – див.
Юриняк А. 68

Кравченко В.В. 45
Кравчук Л.В. 19
Краєвський А.Й. 29
Крашевський Ю.І. 47
Кремінський Я.М. 58
Крижанівський С.Ф. 31
Кропивницький В.І. 31
Кулик І.Ю. 18
Кулик Ф.В. 60
Кульбовська М.О. 60
Кульчицький Е.Є. 18
Куркчі Ф.І. 21, 86
Кушнір В.В. 15
Кшановський С.А. 24, 94

Л

Лаврик А.У. 28
Лаптін П.Ф. 70
Ластовецький М.А. 49
Лебідь-Юрчик Х.М. 10
Левицька С.П. 55
Левицький В.Й. 23
Левицький Л.М. 65
Левицький М.П. 40
Леонтович М.Д. 69
Лернер П.М. 25
Лесь В.С. 35, 122
Лещинський В. 35
Липницький Г. 12
Лисогор В.М. 37
Литвинов П.В. 44
Лихогляд О.З. 20
Личак М.М. 37
Ліберман О.Г. 57
Ліст Ф. 9
Лобатинський С.М. 52
Лотоцький І.І. 35
Люшня М.П. 64

М

Магера М.Н. 51, 146
Мазур А.А. 48
Мазур Л.О. 63
Майко О.Ф. 45
Маківчук Ф.Ю. 53
Макклер Д. 8
Маланюк Є.Ф. 21
Малиновський Ц.К. 68
Малиновський С. 8
Манащук І.С. 37
Мандерецький В.В. 20
Маркіш П.Д. 49
Мартинюк Д.І. 27
Мархоцький І.С. 54, 153
Марценюк С.П. 27
Масляников В.Л. 10
Матіков О.П. 65
Мацько В.П. 32, 110
Мацьоха М.М. 70
Мачківський М.А. 17
Медвідь А.Г. 50
Мельник М.П. 36
Миколін С.М. 55
Мирон Сіма 19
Михайлов Ф.М. 47
Михальський Є.Й. 19
Михальчишина О.Ф. 46
Міранський А.Л. 69
Міщенко Л.І. 69
Мозговий М.П. 51
Монастирський Є.О. 41
Музичка І.І. 21

Н

Назаренко І.І. 25
Наливайко С. 32
Намистюк А.М. 27, 105
Нейко Є.М. 58

Ненадкевич Є.О. 71
Нетеча І.М. 60, 176
Нечипорук Л.М. 48, 139
Нікітюк В.І. 38
Ніколайчук М.В. 34
Ножка В.І. 42

О

Овчарук В.І. 41
Огієнко І.І. 18
Одудько Т.Р. 56
Оксман І.М. 42
Олесницький Я.О. 9
Орда Н. 24
Орловський М.Я. 56
Осінський В.Г. 53
Осьмачка Т. 53
Отроковський В.М. 60

П

Павленко К.В. 60
Павлова Н.М. 17
Павлович В.Н. 27, 107
Павловський М.А. 28
Пагор Д.О. 31
Пажимський О.М. 71
Паламарчук В.І. 15
Палій С. 38
Пархомчук Ю.О. 38
Патрус-
Карпатський А.М. 30
Педа П.М. 70
Петринюк В.А. 46
Петрицька В.М. 26, 101
Петров М.Б. 71
Печенюк М.К. 34
Пилипчук П.П. 59
Плаксюк Ю.О. 63
Пламеницька Є.М. 71, 201
Плішко М.Т. 33

Плютинський В.А. 34
Поліщук В.Л. 57, 165
Поліщук Й.А. 65
Полонський І.Н. 64, 184
Полторацький С.О. 62, 180
Поплавська Н.М. 62
Потапов А.Г. 39
Потоцький П. 8
Потоцький Ю.М. 53
Похальчишина Н.П. 49
Приходько О.К. 57
Прокоп'юк М.А. 39
Проценко О.І. 46
Процюк І.І. –
див. Феодосій 17, 79
Прушинський К. 67
Прядко М.О. 70
Пустовий І.Т. 22

Р

Резник Т.Я. 39
Рехтман Б.О. 22
Риндик С.Т. 54
Рожко І.Я. 21
Розгін І.Ф. 54
Розенкранц А.В. – див.
Карий Каштан 59
Ротман А.Я. 19

С

Сангушко П.-К. 8
Сангушко Р.-Д. 59
Симашкевич В.М. 34
Сингалевиц С.П. 10
Сівіцька Л.А. – див. Зоська
Верес 56, 161
Сікора М.В. 67
Сірополко С.О. 50
Січінський Ю.Й. 67
Смідович А.Л. 39

Смотрицький М.Г. 7
Смотрич О.І. – див.
Флоринський-Флорук 33
Снігур О.С. 61
Соботович В.О. 40
Сокирко В.К. 36
Сокольський А.М. – див.
Богданович А.М. 44
Солуха К.Г. 20
Сорока А.М. 59
Соха В.І. 29
Сочивець І.Й. 35
Стадник В.В. 17
Стацюк М.А. 36
Стеньгач В.В. 71
Степанков В.С. 55, 156
Сторожук І.Я. 12
Струманський В.П. 38
Сумний С.М. 47
Суховецький М.М. 18

Т

Табола М.М. 53
Тарасов Ю.М. 44
Тартаковський І.Й. 32
Теодорович І. 58, 169
Тищенко В.І. 29
Ткачук Л.Г. 61
Трублаїні М.П. 32
Тручак Л.В. 49
Туркало К.Т. 48

У

Урсу Н.О. 15

Ф

Федоров С.М. 48
Федорчук В.А. 16
Феодосій –
див. Процюк І.І. 17
Фесенко А.І. 49

Фішберг М. 49
Флоринський-Флорук – див.
Смотрич О.І. 33
Франценюк І.В. 67
Фтемов П.І. 68
Фурманчук Г.Й. 16

Х

Хабаров О.Г. 67
Хоружий М.В. 16
Храневич В.П. 28
Хричиков Б.В. 47

Ц

Цельора М.Н. 32
Цибульський П.Д. 42

Ч

Чаговець В.А. 24
Чеботарьов М.Г. 43
Чемич М.Д. 45
Ченаш М.М. 18
Чесак Г.С. 14
Чикал А.В. 29
Чирський М.А. 21
Чумаков А.М. 53

Ш

Шаталюк Б.П. 34
Шевчук П.І. 45
Шелоумов А.І. 51
Шеремет Л.О. 66
Шерстинюк Л.Л. 50
Шинкарюк А.І. 58
Широкий П.П. 39
Шнайдер Б.Л. 40, 131
Шопінський В.М. 46
Шуляк В.К. 22
Шунда Н.М. 23
Шухевич Р.Й. 43

Ю

Юриняк А. –
див. Кошельник Ю.П. 68
Юрій Клен – див. Бургардт
О.Ф. 62

Я

Яблонська Т.Н. 25
Яворовський М.І. 9
Яковчук О.М. 37
Яремчук В.В. 20, 83
Ярчевський М.А. 11
Яцьков В.Ф. 43

Відомості про авторів історичних та біографічних довідок

Айвазян Олена Борисівна	–	директор наукової бібліотеки Хмельницького національного університету
Байдич Вадим Олександрович	–	вчитель історії Кузьминської ЗОШ Красилівського району
Байдич Володимир Григорович	–	кандидат історичних наук, директор Державного архіву Хмельницької області
Байдич Олександр Васильович	–	директор Кузьминської ЗОШ Красилівського району, Почесний красзнавець України
Байдюк Наталія Кирилівна	–	головний зберігач Хмельницького обласного художнього музею
Балабуст Надія Юріївна	–	кандидат педагогічних наук, доцент Хмельницького коопера- тивного торговельно-економічного інституту
Блажевич Ольга Іванівна	–	старший викладач Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Блажевич Юрій Іванович	–	кандидат історичних наук, доцент Хмельницької гуманітарно-педа- гогічної академії, Почесний красзнавець України
Будзей Олег Васильович	–	журналіст, Почесний красзнавець України

Григоренко Олександр Петрович	–	доктор історичних наук, професор
Грицишина Олена Олексіївна	–	провідний бібліотекар Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
Заславська Марина Валеріївна	–	заступник директора з наукової роботи Хмельницького обласного художнього музею
Захар'єв Володимир Анатолійович	–	здобувач кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка
Гльїнський Валентин Михайлович	–	доцент Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
Кульбовський Микола Михайлович	–	красзнавець, член Національної спілки журналістів України
Лавринчук Віталій Олександрович	–	красзнавець, методист Красилівського Будинку творчості дітей і юнацтва
Лісничка Альона Юріївна	–	молодший науковий працівник Хмельницького обласного літературного музею
Марчак Тетяна Федорівна	–	завідувачка редакційно-видавничого відділу Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки
Мацько Віталій Петрович	–	доктор філологічних наук, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

- Мельничук
Антоніна Василівна** – молодший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Місінкевич
Леонід Леонідович** – доктор історичних наук, професор, перший проректор з наукової роботи Хмельницького університету управління та права
- Міхалевський
Віталій Цезарійович** – кандидат фізико-математичних наук, доцент Хмельницького національного університету, голова обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка
- Міцінська
Тамара Петрівна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного літературного музею
- Олексів
Ярослава Іванівна** – завідувачка відділу наукового обліку фондів Хмельницького обласного художнього музею
- Саксонік
Людмила Леонідівна** – завідувачка відділу наукової інформації і бібліографії Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки
- Сковерко
Людмила Михайлівна** – старший науковий співробітник Хмельницького обласного художнього музею
- Трембіцький
Анатолій Михайлович** – кандидат історичних наук, доцент Хмельницького інституту МАУП, Почесний краєзнавець України

- Філінюк
Анатолій Григорович** – доктор історичних наук, професор Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Почесний краєзнавець України
- Флентін
Віктор Володимирович** – перший заступник голови Хмельницького обласного відділення Національного олімпійського комітету України
- Фролова
Марія Володимирівна** – завідувачка науково-експозиційного відділу Хмельницького обласного художнього музею

Зміст

Від укладачів	7
У 2017 році виповнюється	5
Січень	14
Лютий	21
Березень	26
Квітень	31
Травень	34
Червень	38
Липень	43
Серпень	47
Вересень	51
Жовтень	57
Листопад	63
Грудень	67
Імена, події, факти	72
Бакотський Михайлівський скельно-печерний чоловічий монастир. До 655-річчя з часу заснування	73
225 років Конституції «Миньковецької держави».	75
Той, хто виводить у майстри. До 70-річчя з дня народження Володимира Михайловича Гоняка	76
Архіпастир і богослов. До 90-річчя з дня народження владика Феодосія (Ігоря Івановича Процюка)	79
Декоративна абстракція творчості Олександра Гуменчука. До 65-річчя з дня народження	81
Спортивна гордість Хмельниччини. До 75-річчя з дня народження Віталія Васильовича Яремчука	83

Традиція живе... До 75-річчя з дня народження Федора Івановича Куркчі	86
Музика його душі. До 80-річчя з дня народження Аркадія Гнатовича Гасвського.....	88
Дві візуальні симфонії Автанділа Гігаурі. До 55-річчя з дня народження	92
Лікар, вчений, педагог. До 105-річчя з дня народження Станіслава Адольфовича Кишановського	94
Одержимий роботою. До 60-річчя з дня народження Володимира Григоровича Байдича	97
Служила книзі і бібліотеці. До 80-річчя з дня народження Валентини Михайлівни Петрицької	101
Анатолій Намистюк – співець подільських краєвидів. До 70-річчя з дня народження	105
Його Кам'янець розійшовся по світу. До 70-річчя з дня народження Володимира Назаровича Павловича	107
Професор Віталій Мацько – відомий науковець і освітянин Поділля. До 65-річчя з дня народження	110
Самовіддане служіння освіті, краєзнавству, історії. До 70-річчя з дня народження Юрія Івановича Блажевича.....	115
Літописець героїзму подолян. До 90-річчя з дня народження Володимира Степановича Леся.....	122
Творець жіночої краси у камені. До 55-річчя з дня народження Василя Івановича Корчового	125
Володимир Гагенмейстр – український графік, мистецтвознавець та видавець. До 130-річчя з дня народження	127

Борис Шнайдер та його талановита родина. <i>До 80-річчя з дня народження</i>	131
Вікул Павло Федорович – церковний історик, краєзнавець Поділля. <i>До 160-річчя з дня народження</i> ...	134
Військово – морський діяч Польської Народної Республіки. <i>До 135-річчя з дня народження Канського Густава Кароля</i>	137
Його пісні – його багатство. <i>До 70-річчя з дня народження Леоніда Матвійовича Нечипорука</i>	139
Визначна представниця вітчизняної історичної науки. <i>До 70-річчя з дня народження Стефанії Едуардівни Баженової</i>	141
Фронтіві сторінки Миколи Магери. <i>До 95-річчя з дня народження</i>	146
Ювілейний вересень на календарі. <i>До 60-річчя з дня народження Олександра Мар'яновича Галуса</i>	151
Видатний український реформатор. <i>До 190-річчя з дня смерті Ігнація Сцібор-Мархоцького</i>	153
Степанков Валерій Степанович – видатний український історик, талановитий педагог і краєзнавець. <i>До 70-річчя з дня народження</i>	156
Корінням зв'язана з Поділлям. <i>До 125-річчя з дня народження Людвіки Антонівни Сівіцької (Зоськи Верас)</i>	161
Репресоване і розстріляне слово. <i>До 120-річчя з дня народження Валер'яна Львовича Поліщука</i>	165
Очільник Української Православної Церкви США і Канади. <i>До 130-річчя з дня народження Івана Теодоровича</i>	169

Перший заслужений тренер України на Хмельниччині. До 95-річчя з дня народження Василя Олександровича Жабенка.....	172
Подвижник хорового співу. До 70-річчя з дня народження Івана Михайловича Нетечі	176
Майстриня від Бога. До 70 річчя з дня народження Ніни Сергіївни Косаревої	178
І один у полі – воїн... До 70-річчя з дня народження Сергія Олександровича Полторацького	180
Іоаникій – перший архіпастир Подільської православної єпархії. До 275-ї річниці з дня народження Іоаникія Никифорович- Полонського.....	184
Організатор архівної справи на Поділлі. До 130-річчя з дня народження Пилипа Васильовича Клименка	187
Освіта дає знання, а «Просвіта» – переконання. До 25-річчя відновлення діяльності Хмельницького обласного об'єднання товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка	190
Духовний храм Михайла Андрійчука. До 90-річчя з дня народження	194
До правди крізь гумор. До 85-річчя з дня народження Володимира Васильовича Захожого	199
Дослідниця фортифікаційних споруд Хмельниччини. До 90-річчя з дня народження Євгенії Михайлівни Пламеницької	201
Іменний покажчик ювілярів	204
Відомості про авторів історичних та біографічних довідок	210

Для нотаток

Для нотаток

Довідково-інформаційне видання

Календар

**знаменних і пам'ятних дат Хмельниччини
на 2017 рік**

Відповідальна за випуск:

Синиця Н.М.

Комп'ютерне опрацювання, верстка:

Дорош В.Ю.

Дизайн обкладинки:

Марчак Т.Ф.

Підписано до друку 02.11.2016 р. Формат 60x84/16

Папір цифровий. Гарнітура Times New Roman.

Наклад 100 пр.

Віддруковано з готового оригінал-макета ФОП Заколотним М.І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55. Тел. (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3770 від 28.01.2010